

1997/1. - TAVASZ

Ára: 200 Ft

folkMAGazin

XVI. ORSZÁGOS TÁNCHÁZTALÁLKOZÓ ÉS KIRAKODÓVÁSÁR

**A PARADICSOM • BOTOLÓS
BUDAI ILONA „MAGYAR ÖRÖKSÉG” DÍJAS
NYÁRI ZENÉS-TÁNCOS-KÉZMŰVES TÁBOROK**

English table of contents on page 30

3. Bankó András: Botolós
 4. Kobzos Kiss Tamás: Budai Ilona Magyar Örökség-díjas
 5-7. Szalay Zoltán: Magyarpalatka és környéke táncainak kísérezeneje
 8. K. Tóth László: Két felvidéki prímás
 9. Ónodi táncok (Szabó Zoltán összeállítása)
 Hozzám es járt a lüderc (Kóka Rozália)
 10. Szerényi Béla: Padkaporos történetek 11-22.
 Hírek, információk
 14-15. XVI. Táncázatalálkozó és Kirakodóvásár
 16-17. Táncházak, klubok
- Poszter – Küllő Rezső: Csángó férfi fiaival (Néprajzi Múzeum Fotótára)
 Kása Béla: Kecsepásztor (Erdőszentgyörgy)
- 18-19. Zenés-táncos-kézműves táborok
 20-21. A Népművészeti Egyesület rendezvényei, táborai
 23-24. Koczpek Irén: Mi a tánc?
 25. Bartha Ágoston: A paradicsom
 26. Nyelv.e.l.ő - Bankó András:...vagy nyelvező?
 27. Kozák József: Haladjunk a korral!
 28-29. Lemez kritikák
 29. Hajdú Tamás: Paszomány, sújtás, vitézkötés, zsinór
 30. Sue Foy: Kivonatos angol ismertető
 31-32. Juhász Katalin: Kossuth Lajos a magyar nép hagyományaiba

Kiadja a Táncház Alapítvány
 megjelenik évente háromszor
 IV. évfolyam, 1. szám

Fenntartók: Táncház Egyesület, Népművészeti Egyesületek Szövetsége
 Főszerkesztő: Nagy Zoltán
 Főmunkatárs: Bankó András
 Képszerkesztő: Kása Béla

Munkatársak: Bakonyi Erika, Berán István, Gósi Anett, Ígyártó
 Gabriella, Koczpek Irén, Tóth Kornélia

Szedés: Gósi Anett

Nyomda: OPEN ART Nyomda Budapest Tel.: 262-5692 ISSN - 1218
 - 912X

A folkMAGazin szerkesztőség címe: 1011 Budapest, Corvin tér S. 1255
 Budapest, Pf. 153.

Telefon/fax: 214-3521 E-mail: tanchaz@mail.datanet.hu URL: http:
 //www.datanet.hu/tanchaz

Annual subscription rates in Europe: 10 CHF+p+p, America: 10
 USD+p+p

OTP I. ker. fiók MNB 11701004 Táncház Alapítvány, B 82678
 Ezen lapszámunk a Nemzeti Kulturális Alap Népművészeti Szakmai
 Kollégiumának támogatásával készült

Kása Béla: Kása Róza és Zsófi, a kecske

Címlap: Plohn József: 48-as honvéd (1902) - /Néprajzi Múzeum
 Fotótára/

– Most addig nézzétek a csizmát, amíg fületekbe nem csöndül a sarkantyú! – kezdte a próbát a táncmester. – Ez összpontosítás kérdése, tehát egy hangot se! Mindenki keressen egy díszítést, valami részletet rajta, s miközben mereven nézi, gondoljon erősen a sarkantyú pengésére! Azt hiszem érthető... Van kérdés?

Elcsöndesedtek, pedig a kísértés egyre nőtt, hogy leessen egy kulcscsomó, elguruljon egy gyűrű, vagy egy csengő-bongó pénzérme, esetleg kipukkadjon egy tüszentés.

– Jó, elég lesz. Nem biztos, hogy mindenkinek sikerült. Előbb-utóbb menni fog. Az is lehet, hogy fogja magát a csizma, fölemelkedik és bokázik egyet – nézett körbe az arcokon. Volt, aki megmosolyogta, s volt, aki fülébe mutató ujját rázta, mintha máris félne, hogy belesüketül a sarkantyú pengésébe.

– Mit gondoltok, meddig tartott a csendkúra?

– Öt percig! – vakkantotta valaki, de lehurrogták. A többség szerint két-három percig állták a szótlanságot.

– Kerek hatvan másodperc telt el; ennyit a mozgáskultúra halódó hagyománya is megérdemel, nemsoká' úgyis kinyúlik. Azért kemények a próbák, hogy érezzétek: az utolsókat éppen általatok rúgja! – magyarázta, miközben elrakta a csizmát a többi, falun vett darab köré, amiket apránként vásároltak össze gyűjtőútjaikon.

Fölegyenesedett, majd az együttes új tagjához lépett.

– Tibor – nyújtotta felé a kezét. Szerette volna mindjárt az értésére adni, hogy itt a kamaracsoportban a tánc: magatartás, testben és szellemiségben, de nem akarta egyből lehangolni. Számtalanszor tapasztalta, némi tenyész-előadóval milyen nehéz két percig értelmes dolgokról beszélni – kizárva mondjuk a nőügyeket, szesztúrákat és egyéb tobzódásokat – neki olyanokra volt szüksége, akik önálló gondolatokkal rendelkeznek. A többiek szó nélkül elkezdték a bemelegítést. Az új fiú még várt, hátha kap valami használati utasítást, hátha beavatják, mi a helyi szokás. A táncmester magában vívódott. Hogyan is lehetne elmagyarázni, hogy náluk a koreográfia közös munka: mindenki hozzáteheti a magáét? Hogyan lehetne megérteni annak a többletmunkának az értelmét, hogy ők nem egy állandó, rögzített lépéssort tanulnak be, hanem próbáról próbára fejlesztgetik-csiszolgatják a táncot.

– Itt az a jó tánc – kezdte Tibor egészen halkán –, amelyik olyan „botolós”. Mintha végigvágának azon, aki nézi; estéről estére az elvárás magunkkal szemben.

Az új fiú, ahányszor csak látta a csoportot, már tapasztalta ezt: katartikus, ahogy a sokadik meghajlás után még tombol a közönség, zúg a vastaps. Rádáskor csak kinéz valamelyik táncosra, aki aznap talán a legtüzesebben ropta, „Na, melyiket?”, s a zenekar már húzza is. Ez az összeszokottság, ez az együvé tartozás – varázserő. Tibor próba után egyből elisietett. Páran ott maradtak, s nevetgélve adták az új tag tudtára, hogy ha az együttesvezető túl könnyörtelenül viszi keresztül elgondolásait, olyankor „Tipor”-nak szólítják.

A kamaracsoportnak nehezebb volt nevet találni.

A táncosok tudták, nem árt elkerülni a szakszervezeti folklór-stílust, így eleve kiesett a Rózsa, a Rozmaring valamint az összes botanikai eredetű név. Ugyanakkor sem a „jópofi” Gatyakor, sem a szegényes „Kapcagyűrődés” nem vált be, sőt – rövid vita után – a „Lábszög” támogatottsága is visszaesett. Tibor inkább személynevet akart, egy hiteles figurát, egy óbéli egyéniséget, aki még ismerhette a „hagyományos” élet szokásrendjét. Így jutott el Kukucska Ernőig, a híres dudásig, aki számára még utólag is tisztesség, ha hét-nyolc kürtelki táncospár fölveszi a nevét – az utókor ennyit tud törleszteni tartozásából. Persze nem akartak sem túl patetikus, sem közhelyesen szokványos elnevezést, ezért Tibor csavart egyet rajta: Kukucska (s)E táncegyüttes. Az utalás kettős – vélekedett – ; egyfelől reménykeltő, hátha egyszer olyan őszinte érdeklődéssel tekintenek rájuk, ahogy egy fociklubra, másfelől kiemeli azt a szándékot, hogy Kukucska Ernő emlékezete SE tűnjék el nyomtalanul. A csapat beletörődött, s most főnállása első évfordulójának megünneplésére készülődött. A tagok tudták, mennyire vonzódik a táncmester a kanász kultúrához; olyasmivel akarták meglepni, ami nevezetessé teheti az alkalmat, s mindazt, amiért összejárnak, amitől együtt vannak. Valaki fölvetette, birkát kéne venni, paprikásnak, ám néhány kérdés után – ki, hol, mikor nyúzná

s főzné meg? – el is vetették ezt.

– Emlékeztek, amikor a hallgató embernél jártunk – kérdezte váratlanul az egyik legény – milyen soká nézegette Tibor azt a szűrt?

»Ez az!« – hasított beléjük, ám megvalósítását lehetetlennek tartották. Nagy nehezen megköszöri a torkát az újonc:

– Én tudok egyet.

A közösségi házban már a lépcsőkön gyertyák fogadták az ünneplőket s e libegő-lobogó dízsorfallal mutatta az utat a tükros terem felé. Tibor szemnyit elérzékenyülten nézett be a gyülekező táncosokra, ismerősökre. Sokszor elképzelte már, milyen lenne, ha ebbe a terembe, mint egy mendencébe, összeöntenék azt az izzadság-mennyiséget, amit közösen adtak le a próbákban meg a föllépéseken. S vajon meddig érne a verejtéktömeg vízszintje; bokáig, térdig, combig? A terembe érve már ott találta az új tagot. Ahogy összevillant a szemük, a táncmester a küszködéseikre gondolt, hogy nincs jelmezük, hogy szívességéből használhatják a próbatermet, hogy a néptáncélet hivatalosságai legszívesebben betiltanák működésüket s minél zajosabb sikereket aratnak, annál inkább úgy tesznek, mintha nem is léteznének – vajon elviseli-e mindezt az újonc?; a táncos – bár tudott minderről – azt érezte, mennyire fiatal az együttes ahhoz képest, amilyen híre van, s ha egyes szakmabeliek valóban az idióta szinonimájaként használták is a kukucska jelzést, azt főként a kenyérféltés okozta. Közben már minden meghívott odaért, a gyertyák kezdtek földüledezni, a borok kiömölgetni – az izgalom mindent és mindenkit áthatott. A beavatottak arra vártak, mit szól az együttesvezető a meglepetéshez, a többiek arra, minek ez a nagy titokzatosság? A csapat szószólója egy üveget kocogtatva lépett a terem közepére:

– Tiporkám, áldjon meg az Isten, gyere már közelebb!

Hirtelen különös érzés járta át az egybegyűlteket.

– Tipor! Békesség és kegyelem szálljon rád mindenkor, úgy a te Teremtőtől, miként a te ellenlábaidtól, bőkezűen: Ámen. Mást nem is kívánok neked a csapat s a magam nevében, mindössze még azt, hogy maradj meg ilyennek, amilyen vagy, mindnyájunk örömére! És most mondd meg igaz lelkedre, mit kívántam, jót vagy rosszat?

Az együttesvezető immár magára hagyottan állt a kör közepén, pillantása végigfutott a körülállókön, csak sokára bökte ki: – Nehezett.

Pezsgőpukkanások pontozták ki a súlyos, ünnepi mondatok végét. Lányok szaladoztak tálcsányi poharakkal, égő gyertyákkal, míg nem – szinte varázsüstre – elült a zsongás. Két alak vált ki sejtelmesen az ünneplők karéjából, testtartásukon lehetett látni, hogy valami nehezett cipelnek. Szépen fölállították középre. Mint egy igazi pásztor-sátor, úgy állt a táborfüzet helyettesítő gyertyák fényében.

– Egek, egy szűr!!! – képedt el Tibor s azonnal karját nyújtotta, hogy megérinthesse. A zenekar tust húzott, koccintás után kezdődhetett a mulatság. Szája szögletében egy félmosollyal Tibor arra gondolt, milyen fura ebben a „mái” világban, ha akad pár habókos ember, s épp itt, a Kukucska (s)E zászlója alatt, akinek az a munkája, mint ami a szórakozása. Körötte már majd' minden pár lejtett, aztán a legényeszők virtusa feszítette szét köreiket – míg neki csak a hallgatása lett tömörebb. Hamarosan kiürültek a poharak, az üvegek. Leégtek a gyertyák, a gyanták is koptak annyit, amennyit egy nap szoktak – hazaszállingóztak a vendégek. Tibor egyedül maradt.

Újragyújtott egy mécses – tucatnyi lángnyelv lobbant föl a tükörfalak varázsos világában –, s ahogy újabb és újabb kánócot tett fényforrássá, úgy sokszorozódott a világosság. »Vakulj magyar!« – villant eszébe a mondas, amikor az utolsó gyertyacsonkot is életre keltette.

Oldalt egy szék támláján pihent a duda. Vékonyat nyikkant, ahogy fölvette. Nagyot fújt a zsákjába, mire bátrabb, vastagabb hang jött ki belőle. Erre fogta, s míg szórakozottan perdült egyet, egészen fölfújta a légszákot, úgy vitte a hangszert a pásztor-sátorhoz:

– Szervusz duda, ez a szűr!

– Szervusz szűr, ez a duda! – mutatta be őket egymásnak s megpróbálta a tömlőt begyömöszkölni azon a résen, amin egyébként a jobb kezét lehetett volna kidugni. A szélzsák egyenletesen engedte a levegőt, a sípok megadón visítottak. Tibor a mókás ötlettől fölwillanyozva tapsolt

Fotó: Kása Béla

egy-kettőt, s meglendítette lábait. A duda hirtelen rendes táncdallamot kezdett játszani. Ha abbahagyta a figurázást, csak nyivákkolt, de a tapsos ritmusra vérbeli kanászmuzsikát eregetett megint, míg csak levegő volt benne. A táncmester nem akart hinni a fülének. Odalépett a szűr-höz, fölfújta a tömlőt, s ismét próbát tett: ha táncolt, zene szólt, ha nem, csak macskavernyogás. Bevilágított egy méccsével a szűr-sátor alá, hátha valamelyik zenészcimbora bújt oda, hogy a bolondját járassa vele. Sehol senki. A duda fúvatlan fúvatott, billegetetlen billegetett. Hirtelen ólmos fáradtság zuhant rá, mintha kozmikus titkok súlya nyomná, s egymást föllökődve a gondolatai is összeszaladnának belül, az ornyerge fölött,

Kobzos Kiss Tamás: Budai Ilona „Magyar Örökség” díjas

A Magyar Örökség-díj a Magyarorszáért Alapítvány gondozásában áll. Az alapítvány célja „a magyar társadalom erkölcsi, közösségi, szellemi építkezését, a gazdaság kibontakozását elősegítő, jövőbe mutató értékek létrehozását megvalósító törekvések ösztönzése”.

Eddig ezt a kitüntető címet kapta az István, a király című rockopera, László Gyula, Nemeskürty István, a Valahol Európában c. film, Neumann János, Papp László, Tökés László, Balczó András, a Másfél millió lépés Magyarországon c. film, Makovecz Imre, a Püski házaspár, Márton Áron, Esterházy János, Latinovits Zoltán, Sütő András, Németh László, Teller Ede, Antall József, Kovács Margit, az Aranycsapat, Kodály Zoltán, Jancsó Adrienne, Mansfeld Péter, Szóts István, dr. Bay Zoltán, a Duna Televízió, Egerszegi Krisztina, Kondor Béla, Hamvas Béla, Kemény Katalin, Sinkovits Imre, Márai Sándor, Borsos Miklós, Szabó T. Attila, az Erdélyi Szótörténeti Tár, valamint Budai Ilona.

Budai Ilona 1951-ben, a Győr megyei Felpécen született. Igazi gyermekélményei inkább a szomszédos Gyömöréhez kötődnek, mert a család 1954-ben oda költözött.

Szüleitől sok szeretetet kapott, az ének mindennapos volt a családban, édesanyja énekkel altatta és ébresztette, édesapja is mintát adott.

Hangjára már általános iskolai tanára, Asbóth Mária is felfigyelt, ő készítette föl sok megyei és országos versenyre. Az első igazi sikereket az 1968-as „Ki mit tud”, de még inkább a „Nyílik a rózsá” vetélkedő hozta meg számára. Ezt a sikerosorozatot folytatta az 1970-es „Röpülj páva”, melyen az első díj mellett elnyerte Kodály Zoltánné különdíját is. Itt nyílt először módja arra, hogy az akkor szinte forradalmi vívmánynak számító kíséret nélküli éneklést millióknak megmutassa. A vetélkedőn ismerkedett meg Halmos Bélával és Sebő Ferencsel, akikben társakra lelt. Élharcosai lettek a táncházmozgalom néven ismert nagy népzenei megújulásnak. Ekkoriban, 1971-ig a soproni óvónőképző növendéke, ahol Törzsök Bélától kap sok segítséget.

A hiteles megszólaltatás megtanulásáért el kellett jutni a forráshoz: az énekek őrzőikhez. Budai Ilona a hetvenes évek derekától bejárta mindazokat a helyeket a Kárpát-medencében, ahol nemcsak a népdaléneklés technikáját, hanem a közösségi kultúra alkotó erejét is tanulmányozni lehetett. Megértette Sütő András üzenetét:

ahol a fájdalom kezdte hasogatni.

Székre roskadt, hogy csizmáját lerúgva szabaduljon a nyomasztótól, a hihetetlentől. Mást semmit nem kívánt abban a pillanatban, mint azt, hogy legyen már vége a napnak.

A duda ekkor újra megszólalt egy lassú, kitarzott ütemig, s ezalatt a csizma finoman megemelkedett, egymáshoz ütötte a sarkantyúkat. Erre válaszul a város összes úton lévő villamosa csikordított egyet a kerekeivel – úgy összecsöndült, mint a kakaskukorékolás.

„... amíg egy nép énekel, messzire hallatszik, hogy létezik”, s ekkortájt alakult ki az a szilárd meggyőződése, hogy az éneklés „a lélek vállalkozása”.

Kiss Ferenc irodalomtörténész így ír róla egyik estje kapcsán: „ugyanazt vállalja ő, amit a szellemi élet más területeinek – irodalomnak, tudománynak – közismert nagyságai; ugyanazt a harcot vívja, de sohasem a művészettől idegen fegyverekkel. Egy eszköze van, az ének, s ezzel teremt hangjegyekkel kottázott földrajzot a Dunántúltól Moldváig, s ahogy Kodály akarta, közösségeket énekel egybe mindeütt, ahol megjelenik.”

A hallott, rögzített és megtanult dalok hamar új közegre találtak: előadóstjein itthon és külföldön százak és százak, a rádió és a televízió útján százazrek hallották a népdalt „egy tiszta torokból”.

Első hanglemeze 1978-ban jelent meg. Ebben az időszakban figyel fel művészetére Nagy László, és az Egyetemi Színpadon tartott önálló estjét erre az alkalomra írott versével vezeti be („Szólitlak, hattyú” – énekes Budai Ilonának). Azóta számos kazettán és a „Magyarország édes hazám” című CD-n hallható hangja, 1987 óta pedig a Magyar Rádió „Énekeljünk együtt” műsorának szerkesztője és műsorvezetője. Nagy segítsége ebben a munkában az 1980-ban általa alapított „Vikár Béla népdalkör”.

1986-ban Kodály-díjjal, 1988-ban rádiós nivódíjjal tüntetik ki. 1993-ban átveheti a Magyar Köztársasági Érdemrend Kiskeresztjét.

Látva a hiteles népdal iskolai oktatásának szükségességét, örömmel vállalja el a kínálkozó lehetőséget: tanítson a III. kerületi zeneiskola népzenei tanszakán. Ma, tíz év múltán is ott dolgozik az azóta „Óbudai Népzenei Iskola” néven önállóvá vált intézményben. Ott alakította meg népdalkörét is. Tanári munkájának tíz esztendeje alatt százak és százak kerülnek közel a hiteles népdalhoz.

Küldetését Nagy László említett verse jellemzi legszebben:

Szólitlak, hattyúi hó-eke,
sátánpalástot széthasító
te vagy a jó sugarasító,
jó hitem nyerge, rosszat irtó,
hogy jobb-magamhoz is jussak el –
emelj föl engem, hadd siessek,
vágj utat árva földieknek
szárnyaddal s torkod élivel!

Szalay Zoltán: Magyarpalatka és környéke táncainak kísé-
rózenéje

A hangszeres tánczene funkciójánál fogva kísérő jellegű. Éppen ezért nem szabad figyelmen kívül hagynunk a népművészet e két fontos ága, a tánc és a zene kölcsönhatásainak tanulmányozását.

A népi tánczenét egyrészt vokális eredetű, másrészt kimondottan hangszeres dallamok összessége és ezeknek kísérete alkotják. Túl korai lenne még összehasonlító kutatásokba bonyolódni, ami a kimondottan hangszeres, illetve a vokális dallamokat illeti. Ehhez az előbbieket sokkal mélyrehatóbb kutatására lenne előbb szükség. Nem érdektelen viszont megfigyelni, hogy zömében milyen dallamok képezik a különböző táncok kísérorzenéjét.

Azzal kapcsolatban, hogy mennyire kötődnek bizonyos dallamok egy-egy adott táncpushoz, valószínűnek tartom, hogy az effajta kapcsolások csak helyi konvenciók. Előfordul, hogy bizonyos dallamot az egész vidéken egyféle tánc alá muzsikálnak, de az is megtörténhet, hogy ez falvanként (esetleg zenekaronként) változik. Például Felcsíkon a „Rég megmondtam bús gerlice...” kezdetű szöveggel énekelt dallamot ott lassú csárdásnak muzsikálják, Palatkán és környékén viszont lassú magyar tánckíséretére szolgál. E kötődések bizonyos dallamok esetében még egy falun (zenekaron) belül is fellazulhatnak (ld. például a palatkai dallamok közül azokat, melyeket egyaránt muzsikálnak akasztós, illetve lassú csárdás, vagy szökös, illetve gyors csárdás kíséretben). Továbbá nem hinném, hogy túlzás lenne a megállapítás, miszerint az ún. belső rubato ritmus éppen a tánc és kísérorzenéje kölcsönhatásaként alakult ki. Míg a kísérorhangszerek az állandó motorikus löktetést biztosítják, addig a dallam maga, ezek között a keretek között, ritmus szempontjából a maga életét éli (főleg a lassabb tempójú táncok esetében). A hatás nyilvánvaló: a tánc rákényszeríti löktetését, tempóját a dallamra. A továbbiakban térjünk rá a különböző táncok kísérorzenéjének jellemzésére.

A sűrű magyar táncban muzsikált darabok mind kimondottan hangszeres dallamok. Ezeknek szinte fele közjáték. Tempójuk mérsékelt (általában *itt egy jel*) = 96-108), ütemnemük 2/4-es, a tetrapódikus sorokból álló dallamok egy vagy két periódusnyi terjedelműek. A dallamokban általános a tizenhatodmozgás, ez néha megpihen egy-egy nyolcadon (*itt egy jel*); gyakori a következő ritmusképlet is: (*itt a jele*) mely leginkább a zárósor 2. ütemének vége és 3. ütemének eleje. A folyamatos tizenhatodmozgás miatt ezekben a dallamokban kevesebb a díszítés, mint másokban.

A kontrakíséret kétfajta vonásnemből tevődik össze: gyors dűvő + szinkópalánc-szerű vonásmód (hosszú „esztam”):

(*itt jelek*)

A páratlan nyolcadokat leggyakrabban kissé megnyújtva játszó (ezért a páros nyolcadok megrövidülnek): (*itt a jel*) ez az aszimmetria néha jobban kiéleződik: (*itt jelek*) A bőgős egyenletes negyedmozgásban kísér: (*jelek*)

Nagyon hasonlít a sűrű magyarokhoz a verbunk dallama. Tempója (*ljell* = 96-110), periódusos felépítése (két peri-

ódus bipódikus sorokkal), de főleg a dallam általános tizenhatod mozgása jellegében nagyon közel hozza az előbbi dallamokhoz. Ütemneme 4/4-es. Harmadik sorában, a tizenhatodmozgást megszakító szinkópás ritmusképletek miatt több díszítés található. Ami viszont teljesen megkülönbözteti a sűrű magyar kísérodallamaitól, az a kontrakíséret, mely nem a gyors, hanem a lassú dűvőt használja (teljesen egyenletes mozgásban): (*itt jelek*) A bőgőkíséret ritmusa ugyanaz, mint az előbbi dallamokban.

Az akasztós kísérodallamai egyetlen közjáték kivételével mind vokális eredetű dallamok. Igen lassú, ingadozó (gyakran egy dallamon belül is sokszor változó) tempójuk általában (*jel*) = 86 és (*jel*) = 120 között váltakozik.

(Meg kell jegyezni, hogy gyűjtések alkalmával Kodoba Márton mindig lassabban játszotta az akasztósokat, mint tánc alá (gyűjtésünkben a (*hel*) = 75 alsó határértéket is elérte). Véleményem szerint ezt tudatosan tette, így ugyanis még inkább előtérbe kerülhettek a díszítések, melyeknek a lassú tempó amúgy is kedvezett.) Folyamatkezdő dallamok elejét a primás legtöbbször jóval gyorsabban játssza (*ljell* = 160-ig), ami viszont nem csak az akasztósokban fordul elő; nagyon gyakran gyorsabban játssza a dallamok, illetve a dallamtagok végét is (*ljell* = 136-ig). A dallamok legnagyobb része négy bipódikus sorból áll. A dallamokban nagyon gyakoriak a következő ritmusképletek: (*itt a ritmusképletek jelei*)

Ezek általános nyolcad mozgásra egyszerűsíthetők, ahol minden negyedik nyolcad megnyúlik. E dallamok, lassú tempójukból adódóan a leggazdagabban díszített darabok. A kíséret (mind a kontrások, mind a bőgős) az időegységenkénti súly- és vonóváltást („külön vonó”) használja:

(*itt jelek*)

Az aszimmetrikus löktetés rövid-hosszú viszonyában a 4:5 aránytól a 2:5 arányig minden fokozat megtalálható:

(*itt jelek*)

A gyakori tempóingadozások miatt a kíséret ritmusa (főleg a kontrásoké) a dallamhoz képest hol előre, hol visszafele tolódik el. A bőgős mindig hamarabb, előlegezve indítja a hangokat. Gyakran fordul elő, hogy a primás ugyanazon dallammal megy át lassú csárdásba. Az átmenet leggyakrabban a dallam utótagjától kezdődik.

A lassú csárdás, illetve szászka dallamainak nagyobb része (szinte 2/3-a) vokális eredetű. (A szászka elnevezés csak a tánc megkülönböztetésére szolgál: míg a lassú csárdás páros tánc, addig a szászkat hárman – egy fiú és két lány – járják. Zeneileg sem a dallamokban, sem a kíséretmódban nem különböznek a lassú csárdás kíséror dallamaitól.) A kimondottan hangszeres dallamok fele közjáték. Igen gyakran (a táncfolyamatban csaknem mindig) gyorsuló tempójuk a lassú és a mérsékelt (általában /*itt jel van*/ = 68 és /*ljell*/ = 106 között váltakozik. Folyamatkezdő dallamok elejét a primás itt is legtöbbször gyorsabban játssza (*ljell* = 134-ig). Az akasz-

Kása Béla: Palatkai zenészek

tósból lassú csárdásban átmenő dallamok esetében a lassú csárdás rendszerint lassabban kezdődik: a $/jel/ = 60$ alsó határt is eléri. Ütemnemük $4/4$ -es. A vokális eredetű dallamok nagy része négy bipódikus sorból áll, de találkozunk tri- és tetrapódikus sorokkal is. A tulajdonképpeni hangszeres dallamok vagy soros felépítésűek, vagy csak az egyik tagban valósul meg a periódus elv.

Általában négy bipódikus sorból állnak. A tulajdonképpeni dallamok legnagyobb részében a primás megismétli az utótagot. Ritmusukat leginkább a negyed- (alkalmazkodó ritmusban) és nyolcadmozgás jellemzi. Nagyon gyakran találkozunk azonban folyamatos tizedmozgású sztereotip figurációkkal (ezeket a dallam járásához képest szinte mindig oktávval magasabban játsszák), melyek legtöbbször a dallamok utolsó sorában jelennek meg, ritkábban az első, vagy a harmadik sorban. A második sorban szinte soha nem találkozunk velük. A közjátékokat, a sztereotip figurációkhoz hasonlóan, a folyamatos tizenhatodmozgás jellemzi.

A kíséretben mindkét kontrás a lassú dűvő vonásmódot használja: (*itt két jel*). A bőgős a negyedmozgású vonózást néha nyolcadmozgásokkal teszi változatosabbá. Az egyenletes lüktetés helyett, (vagy azzal keveredve) igen gyakran aszimmetrikus negyedpárokat találunk (rövid-hosszú arányban): (*itt jelek*, ritkán *jelek*)

A szökös kísérodarabjainak nagyobb része kimondottan hangszeres dallam. Alig egy pár darabról mondható el, hogy a vokális eredetű dallamok közé tartozik, ezek közül (tudtom szerint) egyetlenegy énekelnek is. A kimondottan hangszeres dallamok nagyobb része (szintén $2/3$ -a) közjáték. Figyelemre méltó, hogy az összes közjáték szinte felét a szökös táncban játsszák a palatkaiak. Ugyanúgy, mint a lassú csárdásban muzsikált dallamok esetében, a szökös kísérodarabjainak táncfolyamatban gyorsuló tempója is a lassú és a mérsékelt között változik (általában $jel = 70-108$). Ha a táncfolyamatot szökőssel kezdik, akkor a dallam elejének tempója rendszerint gyorsabb ($jel = 144$ -ig). Olyan esetben, amikor a szökös lassú csárdás után következik, a dallamot gyakran lassabb tempóban kezdik, mint a lassú csárdás utolsó darabját. Ilyenkor a lassú csárdás felgyorsított tempója általában (jel) = 80 (jel) = 90 értékek között mozog. Előfordul, hogy a táncfolyamatban a szökös kísérodallama az akasztós után következik. Ilyenkor az előbbi tempója eléri a (jel) = 64 alsó határértéket is. Ütemnemük $4/4$ -es.

A kimondottan hangszeres dallamok négy sora leggyakrabban, de találkozunk tri- és tetrapódikus sorokkal is. A vokális eredetű dallamok zöme négy bipódikus sorból áll.

A tulajdonképpeni dallamoknak kb. felében a primás megismétli az utótagot, kisebb részében pedig az előtagot is. Ritmusukat leginkább a nyolcadmozgás jellemzi, melyet néha (főleg az ütemek végén) meg-megszakít egy-egy negyed érték.

A kíséretben a két kontrás, ugyanúgy, mint a sűrű magyar táncban, a gyors dűvőt, valamint a szinkópalánc-szerű vonásnemet (hosszú „esztam”) használja: (*jelek*) A lüktetés hasonlóképpen igen gyakran aszimmetrikus. Itt is a hosszú-rövid viszony a jellemző:

(*jelek*) A bőgős egyenletes negyedmozgásban kísér.

A sűrű csárdás kísérodallamainak legnagyobb része kimondottan hangszeres dallam. Ezeknek több mint fele (szinte $2/3$ -a) közjáték. A táncfolyamatban ugyancsak gyorsuló tempójuk a mérsékelt és a nagyon gyors közötti széles skálán mozog (általában $jel = 108-164$). A szökősből (vagy lassú csárdásból) való átmenet pillanatában a sűrű csárdás általában (jel) = 108 körüli tempóval kezdődik, melyet a primás vagy fokozatosan, vagy pedig ugrásszerűen ér el (általában az utóbbi érvényesül abban az esetben, ha a sűrű csárdás lassú csárdás után következik). A táncfolyamatot a primás ritkán zárja dallammal. Erre a célra leggyakrabban a közjátékok szolgálnak (ilyen esetben utójátékok). Ütemnemük $4/4$ -es. A kimondottan hangszeres dallamok négy sora leggyakrabban bipódikus. A vokális eredetű dallamok sorai is bipódikusak.

A tulajdonképpeni dallamok nagy részében a primás mindkét tagot megismétli. A ritmust illetően a negyed-, nyolcad- és tizenhatodmozgás egyaránt megtalálható bennük. Általánosan gyors tempójuk miatt ezekben a dallamokban kevesebb a díszítés. A közjátékok nagy részére a nyolcadmozgás jellemző, melyet hol egy-egy negyed, hol egy-egy tizenhatodcsoport szakít meg.

A kíséretben mindkét kontrás a szinkópaláncszerű vonásmódot használja (hosszú „esztam”): (*jel*) Nagyon gyors tempóban, a közjátékok és dallamok (esetleg mindkét tagjának) végén a kontrások gyakran alkalmazzák az ún. rövid „esztam”-ot: (*jel*) Az egyenletes lüktetést itt is gyakran az aszimmetrikus hosszú-rövid viszonyú nyolcadpár váltja fel, melynek eredményeképp a kíséret akkordjai késnek:

(*jelek*) esetleg (*jelek*) A bőgős egyenletes negyedmozgásban kísér: (*jelek*)

A korcsos kísérodarabjai mind kimondottan hangszeres dallamok. Ezek közül egy közjáték. Tempójuk nagyon gyors (általában $/jel/ = 160-168$), ütemnemük $4/4$ -es. A tulajdonképpeni dallamok legnagyobb része négy tetrapódikus sorból áll, melyek hol mindkét tagban, hol csak az utótagban periódussá csoportosulnak.

A dallamok zömének ritmusára a nyolcad mozgás jellemző, melyet elég gyakran megszakít egy (vagy több) negyed, illetve fél érték. A nagyon gyors tempó következménye, hogy tizenhatod mozgás egyáltalán nincs bennük. Ugyancsak tempójuk miatt, valamint az általános nyolcadmozgás eredményeképp ezekben a dallamokban is kevesebb a díszítés. A kíséretben mindkét kontrás a lassú dűvő vonásmódot használja: (*jelek*) A bőgős itt is negyedmozgásban kísér. Az egyenletes lüktetés ezekben a dallamokban néha úgy válik aszimmetrikussá, hogy az ütem második fele meghosszabbodik az ütem első felének rovására: (*jelek*)

A ritka magyar és négyes kísérodallamai (és ezek kísérete) annyira hasonlítanak egymáshoz, hogy nem választottam külön őket a jellemzésnél. (Martin György különbséget tesz az ún. lassú magyar és ritka legényes táncok, vala-

Kása Béla: Palatkai gyerekek

mint az ezek kíséretére szolgáló dallamok között. Én ezt a megkülönböztetést két okból is figyelmen kívül hagytam: egyrészt a prímás maga sem különíti el ezeket (legtöbbször egymás után, összekeverve muzsikálja őket), másrészt a gyűjtésünkben szereplő dallamok tempója között nincs olyan nagy különbség, hogy egyes dallamokat fele akkora értékekkel jegyezzem le, mint a többit, és a kontrakíséretet gyors dűvőnek értelmezzem. Én minden dallamban egységesen lassú dűvőnek éreztem a kontrások vonózását.) Ezek között a kimondottan hangszeres dallamok vannak többségben (több mint 2/3), melyeknek több, mint fele közjáték. Tempójuk a mérsékelt és a gyors között ingadozik (általában */jel/= 108-138*), ütemnemük 4/4-es. A dallamok zöme tetrapódikus sorokból áll. A négyes kíséredallamai négy sorosak, a ritka magyarban pedig leginkább kétsoros (vagy fél-) dallamok vannak.

A dallamok ritmus szempontjából két különálló csoportba tömörülnek: folyamatos nyolcad mozgású, illetve negyedmozgású dallamok. Érdekes, hogy az alkalmazkodó ritmusú, negyed mozgású dallamok nem mind vokális eredetűek, a folyamatos nyolcadmozgásúak pedig nem mind kimondottan hangszeres dallamok.

A kíséretben mindkét kontrás a lassú dűvőt használja, a páros időegységeken (2, 4) megszakítással: */jelek/* A bőgős is megszakítja a negyedmozgást: */jelek/*

Következtetések

– A közjátékok legnagyobb része a lassú és mérsékelt tempójú táncok kíséretében fordul elő.

– Míg a legényes táncok, a négyes és a korcsos kíséretében tetrapódikus dallamokat találunk, addig az akasztótól a sűrű csárdásig terjedő táncfolyamat dallamai leginkább bipódikusak.

– A sűrű magyar és verbunk kísérezenejének dallamaira a tizenhatod mozgás jellemző, a szökös és korcsos dallamokra a nyolcadmozgás. Ugyancsak nyolcadmozgás (de erősen lelassulva és aszimmetrikus lüktetésben) jellemző az akasztós kíséredallamaira is. A ritka magyar és négyes dallamok nyolcad-, illetve negyedmozgásúak, a lassú csárdásra viszont az alkalmazkodó ritmusú, negyedmozgású dallamok jellemzők. A sűrű csárdásban mindhárom fajta dallammozgás megtalálható.

– Az aszimmetrikus lüktetés hosszú-rövid formáját (sűrű magyar, szökös és esetenként sűrű csárdás) ugyanúgy megtaláljuk, mint a rövid-hosszút (akasztós, lassú csárdás, korcsos).

Tánc és zene kölcsönhatásában egyik legfontosabb szempont a különböző fajta táncok kísérezenejében fellelhető dallamok hovatartozása. Igen fontos sajátosság, hogy minél lassabb egy táncfajta tempója, kísérezenejében annál több a vokális eredetű dallam, és fordítva. A két végletet megfigyelve, még szembetűnőbb a szabályszerűség: míg a leglassabb tempójú tánc, az akasztós dallamai egy közjáték kivételével mind vokális eredetűek, addig a leggyorsabb tánc, a korcsos kísérezenejében egyetlen ilyen dallamot sem találunk; ezek mind kimondottan hangszeres dallamok.

K. Tóth László: Két felvidéki prímás - „A muzsikálásból megéltünk”

A táncházak közönsége elsősorban az erdélyi zenészeket ismeri, így különlegességnek számított az Almássy Téri Szabadidőközpontban megrendezett Felvidéki Bál, melyen Potta Géza abaújszina prímás is muzsikált.

– Abaújszinán születtem 1933. február 25-én. Apám zenész volt, prímás, hatéves koromtól tőle tanultam muzsikálni. Úgy volt az kérem, hogy voltam nyolcéves, és már lagzit játszottam. Édesapám zenekarában, prímásként. Öten játszottunk a zenekarban: prímás, brácsás, nagybőgős, cimbalmos, meg egy sípos, azaz klarinétos. Édesapám átengedte nekem a hegedűt, átment a bőgőre.

A haláláig, hetvenkét éves koráig játszott.

Harminc éve bekerültem a szinai Rozmaring táncsoportba, mint prímás, de ez nemrég szétesett, most a magyarbődikenél vagyok.

– Falun milyen alkalmakkor kellett muzsikálnia?

– Születésnapokon, keresztelőkön, lakodalmakban, bálokon. A batyubál, például úgy volt, hogy az asszonyok vitték batyuban a kaját a 17-18 éves gyerekeknek, a gyerekek egymást kínálták. Táncmulatság volt, reggelig ment. Tánciskola is volt. A muzsikálásból megéltünk bizony azelőtt.

Egy lagzi, volt úgy, ha összejött egy jó parti, hogy szombattól vasárnap hajnali hatig is tartott. Volt, hogy konyhai táncokat is kértek tőlem: a szakácsasszonyok, ahogy főztek, kiszaladtak, hogy hol van a prímás? Elkaptak engem, voltak azok a hosszú törülközők, odakötöttek, csak nekik kellett játszani. Fakanál a kezükben, úgy táncoltak, ez viszont már a vacsora alatt volt. Voltak még nálunk bacsák (juhászok), ezek mán csizmát hordtak akkoriban is. Azok is meg voltak hívva lagziba, külön kellett nekik játszani – voltak juhásznóták –, fizettek érte. Volt ilyen fokos nekik, felugrottak, dobálták egymásnak a fokost. Aztán volt a csikócsárdás: a legények és a lányok fogták egymás derekát, így jöttek körbe. Ezt már reggelre, négy-öt órakor kellett játszani. Mostanában is van muzsikálás, majdnem minden szombaton. Lagziba is hívnak.

– Budapesten muzsikált már?

– Nemezszer: a Budapest Sportcsarnokban, meg a stúdióban is felvettek minket, kaptunk 12.000 forintot.

– Szlovák zenét is játszik?

– Hogyne. Színházhoz közel vannak szlovák faluk, ha zenekar kellett, minket hívtak. Voltak öregebb emberek, akik tudtak magyarul, és kértek magyar dalokat is. De a fiatalok már

csak szlovákul beszéltek, csak a szlovák táncokat tudták.

– Milyen muzsikát kértek leginkább a mulatságokon? – Valcert, de főleg csárdást. Pláne szlovák falun.

– Mit jelent önnek a zenélés?

– Nekem ez egy öröm, ez a passzióm. Ne haragudjon, de már nekem menni is kéne muzsikálni.

– „ég a homlokomat is megcsókolták”

Molnár László rimaszombati prímás szintén muzsikált a Felvidéki Bálon. Ha valakit, őt aztán nem lehetett kihagyni.

– Alsókálosán születtem 1921. április 25-én. Apámtól tanultam muzsikálni, hatéves koromban kezdtem el. Régi táncokat, csárdásokat. Mivel apám brácsás volt, a prímát kellett megtanulnom. '38-ban már a bandájában játszottam, héttagú zenekarnak voltam a prímása. Volt egy segédprímásom, egy cimbalmos, brácsás, kontrás, sípos (klarinétos), bőgős. A brácsás olyan mint a prímás, csak brácsán játszik. Én vezettem az egész bandát.

Lagzit meg bált jártam muzsikálni, egész Gömör megyében mindig engem hívtak. Rádióban, tévében is voltam már.

– Egy lagzi hogyan zajlott?

– A menyasszonyt a vőlegény szószólója avatta fel: amikor megjött a nép, elmondott egy verset, ő vitte a lagzit. Vacsoránál mindenki elmondta, hogy mi a nótája. Tányér volt kitéve, arra tették a pénzt. Megcsókolták a kezemet, meg a homlokomat is megcsókolták, amikor elhúztam egy jó nótát. Reggelig tartott a lagzi, addig táncoltak. Reggel kivitték a szabadba, mondták, hogy no, Laci, gyere ki a bandával. Akkor szalmát gyűjtöttek, úgy nevezték, hogy hajnaltűz. Ott kellett húzni akkor is csárdást. Amikor a tűz elhervadt, lekezelték, és akkor menek haza. Evvel múlt el a lagzi.

Bálban is csárdás volt ugye, voltak foxok, amiket most járnak, volt keringő és válcsik. Karácsonykor, újévkor, húsvétkor volt bál, meg amikor a katonák rukkoltak – azt regrutabálnak hívták. A falu közepén volt a tánc.

Szlovákot is tudok húzni, de kevés szlovák lakodalomban voltam, mert azon a vidéken kevés szlovák lakott. Beszéltek magyarul, úgy mint én, de ők is inkább a magyart kérték, mert azt ismerték. Lakodalomban még most is a csárdás megy, a vacsoránál hallgató. De nem úgy táncolnak, mint korábban.

– Nem tudja azért a muzsikát abbahagyni ...

– Nem. Nagy érzelmem van, mert ebben nőttem fel. Most nyolcan vannak a zenekaromban. Ma sem hagynak ki, mindenhová engem hívnak. Én vagyok a Gömör megyei prímás.

Szabó Zoltán: Ónodi táncok - Részletek Gróf Zichy István naplójából

A folkMAGazin egy korábbi számában már idéztünk gróf Zichy István naplójegyzeteiből, aki a maga korában rendhagyó módon közelített a néphagyományok felé. Nemcsak szemlélője volt ezeknek, hanem a gyakorlatban is igyekezett elsajátítani sok mindent, ahogy erről az idézett visszaemlékezései is tanúskodnak.

1892.

Decemberben édesanyámnak operációra volt szüksége és ezért a Vöröskereszt kórházba kellett mennie. Apám a közelében maradt Budapesten, engem pedig erre az időre Erdődy Juli nénim vett – nevelőmmel együtt – magához. Ekkor láttam meg először Ónodot. A kastélynak, négy négyszegletes saroktoronyával, magas fazsindelyes fedelével, fehér szegélyű pirosra festett falaival barátságos, sőt, víg képe volt. De benne is barátságos és víg hang uralkodott. Nagynéném, ki akkor hetvenéves volt, bár hevesvérű természeténél fogva sokszor haragban volt családtagjaival, nagyon jó barátságban élt az ónodi néppel. A barátság odáig ment, hogy ha valami verekedés vagy más rendetlenségért a vendéglőben betiltották a táncot, az ifjúság a kastélyba jött, és télen a nagy cselédebéd-lőben, nyáron a kertben tartották meg a mulatságot. A táncban persze a ház fiatalsága is részt vett. (...)

Három unokatestvéremnek akkor nagyon sokat kellett tanulnia. Amellett, hogy jó nevelőnőjük volt, még különleckéket is kaptak. Mindhármán a

Kóka Rozália: Hezzám es járt a lüderc

A tizenégyi háborúba én tizenhat esztendő s vótam. Eppe a mü falunknál állott meg a front. Vaj hét családval béhuzakodtunk a pincébe. Vótak ott vénasszonyok, öregemberek, kicsi gyermekek, mindenféle. Alyan nekem való forma legén csak egy vót. Elkézdett az ingemet erőst kerülgetni. Édesanyám észrevehett valmit, mert erőst tiltott tölle. Még azt se hagyta, hogy beszélgessek véle. Így há egész nap csak lestük egymást messzünnet. Mikor osztá este elfútták a lámpást, mi a setétbe eszeszúrtuk a csóré lábunkot. Én úgy felbolondultam minden éjen, hogy az ördögök vittek el.

Így vótunk egy üdeig, de osztó sajnos egyhamar vége lett a frontnak s haza kellett menjünk a pincéből. Attól fogva ingemet még az utcára se csaptak ki, úgy fétettek. Mikor mentem a templomba, édesanyám akkor es utánam szólott, hogy harmadik harangszókor otthon legyenek, met a hajamot mind kitépi.

A fiatalság esent kezdett guzsalyaskodni. Jártak a gyűlésbe. Nekem a szívem hasadon el, hogy én es mehessek, de ingemet nem csaptak el semmiképp.

Egy este hallom én, hogy édesapámék beszélgetik:

Apám menyen másnap reggel fuvarba, s nem jó haza estére. Na, gondoltam, akármi legyen, én most elmenyek a guzsalyasba. Elighogy édesapám kihúzta a lábát az életből, én kezdtem fúni édesanyámnak:

– Édesanyám, bár most az egyszer, hogy édesapám nincs idehaza, csapjon el a guzsalyasba!

Anyám hallgatott egy üdeig, én folytattam:

– Há nem eleget ülök itthon? S há nem eleget ügyelek a testvéreimre? S nem eleget dógozom evvel az átkozott kendervel? Hogy a nyavalya egye ki még a gyükerit es!

– Na, eredj, eredj! Ne bornyúdz itt a fejemen. De hallod-e? Ha a bűzöd elmenyen, én a hajadot mind kitépem.

Akkor kezdett setétedni, megfogtam a guzsalyt, s én úgy mentem bé a lütön, mind akit visznek.

A fiatalság immá esszegyült. A leányok fontak, a legények kártyáztak. Egyik-egyik leült a szereteje mellé. Én es fontam s az a legén leült mellém. Az orsó örökkéig esett ki a kezemből. A legén felkapta, de csak csókétt adta vissza. Na, vót ott alyan fonás, hogy vége vót a világnak!

Amikor kitöt a gyűlés, há hazakésért ingemet a legén. A kapuba jól megölegetett, megcsókolgatott. Tisztára kirekesztette az eszemet. Én onnantóte se enni, se alunni nem tudtam, csak a legén!

Vót a házunk előtt egy kicsi hidacska, s ha arra valaki realépett, akkor az bengett. Ez az enyim legén, mikor járt el a kapunk előtt, a lábával a hidat örökké megbengette. Akkor én kiszöktem az ajtón s bár egy minutára, reaneztem.

legjobb tanároktól tanultak zongorázni, egy múzeumi tisztviselő adott nekik művészettörténeti órákat, Camilla művészektol tanult festeni, Manyó pedig még ének- és cimbalomleckéket is vett. Erre a „nemzeti” hangszerre egy cigány cimbalmos tanította, aki komolyan vette dolgát és őt a hangolásban is ki akarta oktatni, ezért nagyon a lelkére kötötte, hogy a jobb keze kisujjának a körmét jó hosszúra növesse, és a világért se tiszítsa, mert attól puhává és használhatatlanná válna. (...)

1893.

Július elején vagy nyolc napot töltöttem édesapámmal Ónodon. Az ónodiak akkor még nem hagyták el szép népviseletüket. A legények bokréta kiskalapot, sűrűzsinóros kék pruszlikot és bő gyolcsgatyát viseltek. Nagynéném jóvoltából mindezekkel én is el lettem látva. Így már én is részt vehettem a vasárnapi táncban. Ez mindig legénytáncsal kezdődött, amelynek a páros táncétól eltérő ritmusa van. A legények ezt körbe lépegetve, cifrázva, hüvelykjükkel csettintgetve járták, míg a lányok körülöt-tük állva csoportosultak. Mikor a legények kimulatták magukat és a cigányok párosra rántottak, a legények – kik a körben maradtak és megálltak – onnan kiáltották a lányok nevét (Kati te!) akikkel táncolni akartak. Az ónodi fiatalság legkedvesebb nyári mulatsága a fürdés volt. Ez rendszerint a Sajó partján álló vár romjai mellett történt és ha ilyenkor a falubeli bócherek egyikét kíváncsisága a Sajó partjára vitte, akkor azt a legények bizonyosan – de ruhástul – szintén megfürdették.

Összeállította: Szabó Zoltán

Egy vasárnap estefelé hallom én, hogy beng a híd. Kiszöktem az ajtón, hogy meglássam, de édesapám utánam nyúlt, megragadta hátulról a hajamot:

– Nem mensz suba se! Nyomd ide a likadot míg szépen vagy! Azt akarod, hogy egy bitangot eszeszedj?!

Akkor én readöcstem az ágyra, s neki sírni. Lefeküdtünk, de én csak sírtam tovább. Édesanyámék elfútták a lámpást, s a setétbe kezdünk mondikálni.

Mondom én:

– Hagyják el, met elmenyek szógálni Szeredába, s odamenyek, ahova akarok!

– Eredj, eredj, de osztá többet a lábodot ide bé nem teszed!

En elgondoltam, hogy alyan jól megvónék édesanyámék nélkül, ha az a legén ingemet innen elvenne. Melyen szép a haja, s melyen szép az orcája. Melyen jó meleg a szája s melyen kemén karjai vannak! Ahogy így elmélkedtem, még nem vótam elaludva, egyszer csak há ott ül a legén az ágyam széjibe. Megörvendtem, felnyújtottam a karjaimot, hogy megöleljem. Akartam kérdeni, hogy hogy jött bé, s há akkor az a legén csak kezdett reám jöni, kezdte szorítgatni a nyakamot. Kezdtém sikolytani:

– Jaj, jaj! Nyuvadok meg, nyuvadok meg!

– Szökjél ember, gyútsad a lámpást! Mi baja van Erzsikének? Édesapám kiszökött az ágyból, lámpást gyújtott, s há ott a legén a ház közepibe. Apám csak felkapta a faragószékről a fészit, s a legénre emelte:

– Az anyád ántikrisztusát! Ebbe a helybe eszevágalak!

Erre a legén csak lobot vetett, nagy fényesség lett, szórt a tüzet:

– Cikka, cikka! Cikka, cikka!

Segrett a ház közegibe, osztá béhuzakodott az espár ajtaján, felhuzakodott a kürtön s elment. Mü ottmaradtunk, s szinte kétségbeestünk.

– Mi vót ez?

Apám elkezdett ingemet szidni:

– Te szerencsétlen! Nem megmondtam, hogy ne vesd belé az eszedet abba a legénbe? Most ideszoktattad a lüdercet.

– Jaj, jaj! Mit tudjunk tenni Erzsikének, hogy ne jöjjön többet a lüderc?

– jajgatódzott édesanyám.

Nannyókám kiszólt a donyha alól:

– Ó, ne legyetek úgy kétségbeesve! Amikor fiatal vótam, hezzám es járt a lüderc. Majd megkenjük fokhagymával.

Úgy es lett. Vaj három este ingemet csóréra vetkezettetek, megtörtetek egy kujak fokhagymát, koromval eszevígítették s ingemet békentek. Hát erőst csúf lehettem, met többet a lüderc nem jött. Elmaradott.

De lássák-e, melyen öreg vagyok, s azt a legént máig se felejtettem el.

Kóka Rozália: Egy asszony két vétkeskéje c. könyvből

Szerényi Béla: A Balla dinasztiáról - Padkaporos történetek

A folkMAGazin rendszeres olvasói bizonyára tudják már, hogy ez a sorozat a Dél-alföld hagyományos zenei világát kívánja megismertetni gyűjtések és írásos dokumentumok segítségével. Teszem ezt azért, mert a tekerő –mint a Dél-alföld legjellemzőbb hangszere – gyakorlatilag kihalt a hagyományból, adatközlői elhunytak.

Állandóan azon szoktam keseregni, hogy sajnos már nem tudunk autentikus tekerőmuzikát gyűjteni. A minap azonban igazi gyűjtő élményben volt részem ismét!

Van egy régi-régi barátom, Balla Tibor tekerős, Kunszentmártonból. Azt hiszem, nagyon sokan ismerik. Tibi minden népzenei fesztiválon ott van, rengeteg versenyen részt vesz. Nincs olyan népzenei találkozó, ahol föl ne bukkanna Bársony-tekerőjével és citerájával a hóna alatt. Mindig futólag szoktunk találkozni, bár már egy párszor muzsikáltunk is együtt.

– Szia, szia, mi újság? Hol muzsikáltál mostanában? Bocs, én rohanok, majd írájál.

Általában ennyi. A múltkor azonban, amikor megírtam e sorozatban a Pátia-gyűjtések történetét, csörgött a telefon: – Béla! Tudod, hogy a „Pátriás” Balla István az én nagyapám testvére volt?

Hát ezt bizony nem tudtam. Szégyenszemre sohasem kérdeztem. Most azonban egy riport formájában kikérdeztem Balla Tibort. Mondanom se kell, ez az interjú is elég kalandosan készült.

Nem volt módomban elmenni Tibihez Kunszentmártonba, így összeírtam a kérdéseimet, küldtem két kazettát, és ő elmesélte nekem élete és családja történetét. Hát ez az én íróasztal melletti gyűjtőélményem.

Kiderült tehát, hogy a múlt század végén a szentesi Balla család híres zenészeket nevelt az utókor örömeire. Balla János, Tibi nagyapja kiváló citerás /vagy ahogy az Alföldön mondják, tamburás/ és klarinétos volt. Testvére, Balla József, híres citerás /tamburás/, akit még lakodalmakba is megfogadtak hangszerével.

És a leghíresebb testvér: Balla István tekerős, akivel 1939-ben Dincsér Oszkár népzenekutatónk lemezfelvételt készített.

Hogy a három zenész testvér muzsikált-e valaha együtt, arról csak egy dátumot őrzött meg a családi emlékezet: Tibi nagyapjának lakodalmán 1895-ben Balla József citerán és Balla István tekerőn szolgáltatta a zenét.

Sajnos, Tibor barátom nem ismerhette nagyhírű zenész őseit, túl nagy köztük a korkülönbség. Nagyapja, Balla János 1949-ben halt meg, 15 gyermeket hagyva maga után.

Tibi 1962-ben született. Ahogy mondja: „szinte azt lehet

mondani, táncolva, zenélve jöttünk a világra.”

Szülei jó énekesek, táncosok. Bátyját, Balla Zoltánt, a Budapest Táncegyüttes vezető táncosát nem hiszem, hogy különösebben be kell mutatni.

Tibi zenész lett, citerán /tamburán/ és tekerőn muzsikál a családi tradíciónak megfelelően. A citerajátékot öreg parasztemberekől leste el, a tekerőn meg a jászberényi zenészek segítségével egyedül tanult meg:

„Amit a citerán már tudtam, azt ráépítettem a tekerőre.”

Ez a mondat kísértetiesen emlékeztet engem öreg adatközlőim elbeszéléseire, akik szintén a maguk esze után tanultak, illetve a trükköket az idősebbektől.

„Amit a citerán már tudtam, azt ráépítettem a tekerőre.”

Az az érzésem, hogy Balla Tibor bizonyos értelemben adatközlőnek tekinthető. A helyi hagyományban mélyen gyökeröző játéktípusa indokolja ezt. Tudatosan és alaposan kutatja szűkebb hazája népzenejét. Polcomon egymás után sorakoznak a kazetták, amelyek gyűjtéseivel vannak tele. Biztos vagyok benne, hogy kedvence, az öcsödi Lázár László 82 éves prímás e sorozatban még bemutatásra kerül.

Balla Tibi ahogy muzsikál, eszembe juttatja a Pátia-felvételek másik nagy öregjét, a fábiánsebestyéni Kiss Józsefet. Józsi bácsi állítólag, miután klárnétos bátyja fiatalon elhalt, mindig egyedül járt tekerőzni, még lakodalmakba is. Senkivel nem tudott többé összeszokni. Tibit is leggyakrabban egyedül látom a színpadon, pedig egy szál hangszerrel sok meglepetés érheti az embert:

„Egyszer volt egy érdekes esetem, amikor muzsikáltam, tekerővel. Nem tudom hol történt, elkezdtem játszani a dalokat, amikor hirtelen a basszushúrom elszakadt.

– Ūristen, épp a basszushúrom!

Hála Istennek a közönség semmit nem vett észre !/, csak látták, hogy ott ül egy illető, tekeri a hangszert, látták, hogy a billentyűkön játszom. Igen ám, de hát nem lehet megállni, a basszushúr pedig elszakadt. Az utolsó nóta egy ilyen hallgató nóta lett volna, amihez jó lett volna a basszus. Mire ehhez a nótához értem: a recsegőhúr is elszakadt!!

Egy szál dallamhúron fejeztem be a műsoromat! Ūristen, én teljesen meg voltam ijedve, ilyen engem még nem ért. Azt hittem, hogy majd óriási botrány lesz. Lényeg az, hogy jöttem le a színpadról, akkor elém áll egy hölgy, a szervező és azt mondja:

– Gratulálok, nagyon szépen játszik. Mondja már el, hogyan csinálta azt, hogy elkezdte három húron muzsikálni, és egy húron hagyta abba.

– Kérem szépen, ez nem volt megrendezve, ez teljesen véletlen volt! Hát, nem jöttek volna rá, azt hitte a közönség, hogy én valahogy mesterségesen úgy állítottam be a hangszert, hogy egy húron fejezzem be...”

Kedves kunszentmártoniak! Ha egy klarinétos keres maga mellé egy tekerőst, aki tűzön-vízen keresztülmenve is muzsikál és a családfája is rendben van, én tudok ajánlani egyet!

Túl a Tiszán – tekerőn

Gy.: Dincsér Oszkár

Ak.: Balla István, Szentes

Lej.: Szerényi Béla

Itt hat soros kotta következik

Cseke József: Találkozások

1997. februárjától „Találkozások” címmel élő népzenei koncertsorozatot szervez Nagykanizsán a Móricz Zsigmond Művelődési Ház. A havonta egy alkalommal megrendezésre kerülő eseményre az ország szakmai élvonalába tartozó népzenei együttesek kapnak meghívást. A teljesség igénye nélkül: Muzsikás, Téka, Kalamajka, Boglya, Méta, Zengő, stb. A rendezvénysorozat anyagi háttérének biztosítása érdekében a Soros Alapítványhoz és a Városi Kulturális Alaphoz nyújtottunk be pályázatot. A sorozat mintegy előéletként már másfél éve rendszeresen tartott tánc-házakat a Nagykanizsán működő két népzenei együttes, a Bojtár és a Patkó Banda. A látogatók magyát a két néptáncgyüttes tagjai alkotják a mai napig is (Kanizsa és Dél-Zala). A főleg középiskolás és húszas-harmincas korosztályokat vonzó estek mind látogatottabbakká, hangulatosabbakká és szakmailag mind szervezettebbekké váltak. Így merült fel az igény egy profi zenekarokból álló koncertsorozatra.

Az első rendezvény megnyitóján, 1997. február 15-én, a közönség megtekinthette a Letenyi Kézműves Kör kiállítását is.

Ezután a Lammas Tide ír-skót zenét játszó zenekar fél órás műsora és daltanítása következett, majd a szombathelyi Boglya lépett a színpadra a zsúfolásig telt teremben. Hangulatos és színvonalas műsorokkal (mely lemezbemutató is volt) hamar elnyerték a közönség szimpátiáját. A szünni nem akaró taps és többszöri ráadás után a Boglya és a Bojtár együttesek zenéjére kezdődött el a táncház, amely a hajnali órákig tartott. Folytatásként március 15-én a Méta együttes látogat el hozzánk. Reméljük, hogy a kezdeti sikerek és érdeklődés csak fokozódik majd a sorozat előrehaladtával.

Sok szeretettel várunk mindenkit élő népzenei műsorainkra és táncházainkba!

A további időpontok még egyeztetés alatt állnak, de bármilyen információval a 06-93/319-202-es telefonszámon szívesen állunk mindenki rendelkezésére.

Népi hangszerek készítését vállalom.

Zeneiskolák, szakkörök, zenekarok és hangszeres szólisták részére 3-4 hónapos határidővel. Magyar pásztorfurulyák, (alföldi és dunántúli típus), bürökfuvalák, nádi dudák, (zuzulók), citerák és tekerők kedvező áron egy év garanciával. Balogh Sándor zenetanár, népi iparművész. Cím-iskolaidőben: Bp. IX. Gyáli út 33-35. Tel.: 280-4446, Óbudai Népzenei Iskola: 188-6381, Nyáron: 3580 Tiszaújváros, Kossuth L. u. 18. Tel.: 06-49-344-161

Folkhétvége

Hajdúszoboszló, '97. július 25-27.

Toborzó!

A Kalász Táncgyüttes táncosokat keres. Várjuk minden kezdő és táncolni tudó fiatal jelentkezését. Együttesünk 1995-ben alakult a Lenvirág Gyermecktáncgyüttesből felcseperedett táncosokból és zenészekből. 1996-tól az újjáépült Faluház ad csodálatos otthont az együttesnek, ahol méltó körülmények között folyik a munka. A próbák időpontja: kedden, csütörtökön 19.00-21.30-ig. A jelentkezéseket a próbák idejében egész évben szívesen várjuk a Faluházban. Érdeklődni Juhász Zsolt, Bonifet Katalin együttesvezetőknél, vagy Varga Ferencnél, a Faluház igazgatójánál lehet. Kalászi Faluház 2011 Budakalász, Szentendrei út 1-3. Tel.: 06-26/340-468 (fax is), 343-498, 343-418

Faddi Istvánné: „Virágok vetélkedése”

Nem mindennapi irodalmi-zenés-táncos esemény helyszíne volt Kiskunhalason a Közösségek Háza múlt év november 30-án.

Születésétől a haláláig sok olyan esemény van az ember életében, melyben szerepe, jelenléte van a virágnak; annak fajtáinak, színeinek, illatának. Ezt a témát választotta önálló estjének mottójául Bakó Katalin, a tíz éve Erdélyből Kiskunhalasra költözött énekes lány. Művészi fejlődésének tanúi lehettünk kezdetől fogva, és örülhettünk annak, hogy ő, aki oly közel volt a „gyökerekhez” gyermekkorában, miképp találta meg a módját, hogy – könyvtáros szülei, pedagógusai, igaz barátai segítségével – elmélyülhessen a valódi értékek tanulmányozásában.

Láthattuk őt területi népdalversenyek győzteseként, a Ki mit tud? országos vetélkedő versenyzőjeként. Boldog, amikor kitüntetésekkel ismerik el tevékenységét, büszke a Népművészet Ifjú Mestere címre, de tovább keresi az önkifejezés módját, formáját. Ezt – az utóbbi években másodsor – önálló est keretében meg is találta. Dalokat, verseket mondott, híres emberek értékes gondolatait olvasta fel.

Az összeállításnak vendégei is voltak, többek között a szintén halasi származású dr. Vladár Károly fizikus, aki a népdaléneklésben és a népi hangszerek kezelésében is járatos, valamint Ábrahám Nóra énekes. Nagy várakozás előzte meg az erdélyi Székéről érkezett Tóth Mártonné Filep Mari néni népi énekes bemutatkozását. Nem csalódtunk, hiszen csodálatos dalokat hozott, melyeket mély átérzéssel és természetességgel adott elő. A Halas Táncgyüttes pedig – Doktor László vezetésével – különböző tájegységek táncait varázsolta elének a kitűnő fabatka zenekar kíséretével.

A hosszantartó taps a vetélkedő „virágokat” köszöntötte, és leginkább a „főkertész” Bakó Katit, akitől várjuk a folytatást.

Faddi Istvánné pedagógus

Kortárs magyar játékok 1997

A Népművészeti Egyesületek Szövetsége, valamint a kecskeméti Szórákaténusz Játékmúzeum és Műhely 1996. őszén országos pályázatot hirdetett meg belsőtéri, tervezett, egyedi kivitelezésű játéktárgyak alkotására, természetes anyagokból. A beküldött pályaművek az ország különböző területeiről érkeztek, hazai hagyományaink jelenlétéről, kifogyhatatlan új ötletekről tanúskodnak művészien formatervezett, egyénien megformált tárgyaikkal, melyeknek legszebb darabjai egyben képzőművészeti alkotások. Ez alkalommal sokféle műfajban, a gyermekek minden korosztálya számára készültek játékszerek. Az öttagú, szakértő zsűri első díjazásban részesítette Dugár János (Lakitelek) cserépjátékait. Horváth Antónia (Szentlászló) csuhésobrait, Majoros Gyula (Kecskemét) faragott, festett fajtékait, valamint Pálffy László (Budapest) fából készült vasúti modelljeit. Munkáik művészien kivitelezett nagyszerű játékok, egyedi alkotások. Második díjazásban 12 pályázó részesült, harmadik díjat szintén 12 alkotó kapott, könyvjutalmat 10 alkotó számára ítéltek munkájuk elismeréseképpen. A játékpályázat legszebb tárgyaiból 1997. március 15-én 11 órakor nyílik kiállítás a Szórákaténusz Játékmúzeumban, mely 1997. augusztus 24-ig hétfő kivételével naponta 10-18-ig látogatható. A beérkezett pályaművek gazdag sokszínűsége ösztönözte a kiírókat arra az elhatározásra, hogy a pályázat meghirdetését kiállítás egybekötésével két év múlva megismételjék, ösztönözve ezzel a kortárs hazai játékgyárak kultúrájának fejlődését. 126 pályázó közel 400 alkotása érkezett a felhívásra.

Szórákaténusz - Kalmár Ágnes

Kovács Márton: Javaslát (... a Táncháztalálkozó időpontjáról)

Szeretnék szöveget tenni egy olyan problémát, amelyről az események sodrában, változathatatlanak tűnő körülmények közepette nemigen beszélünk, de amelynek fontosságát sokan érezzük. Ez a népzenei és néptánc mozgalom legnagyobb szabású, legrangosabb fesztiváljának, az Országos Táncháztalálkozó időpontja.

A táncháztalálkozót évek óta olyan időszakban tartottuk, melyben az ünnepek hagyományos rendje szerint a legnagyobb illetlenség és tiszteltlenség lett volna. Számítalan néprajzi adattal alátámasztható lenne ez az állítás. Most csupán egy, Vankóné Dudás Juli néni visszaemlékezése álljon itt: „Húshagyó kedden este bejött a bálba a falu bírása, bírópálcájával megütötte a mestergerendát, elvette a primás vonóját és elkiáltotta magát: Vége a farsangnak! Mindenki tudomást vett róla, néma csöndben hazavonultak. El is voltak már törődve, jöhetett a csöndes nagy böjt. Itt látjuk az igazságot, hogy minden farsangnak van egy böjtje. Bálba ekkor már korbáccsal sem lehetett volna senkit beverni. De minden böjt új tavaszt hoz, és így forog az mindig, az örök körön...

Tudva tudom, hogy az időpont kiválasztásának ma nyomós gyakorlati okai vannak (tavaszi fesztivál, finanszírozás). Azzal is tisztában vagyok, hogy a városi embernek megváltoztak az ünneplési szokásai. Mégis: néhány szempont elgondolkodásra kellene, hogy készítsen minket.

1. Mi, a magyar népzene és néptánc szerelmesei – s azt hiszem, ebben mindannyian megegyezünk, – tiszta forrásnak tartjuk e kultúrkincset, s legfőbb törekvésünk, hogy autentikus, hiteles kútfőkből merítsünk. Ám az adatközlő nem csak adatközlő, hanem ember, gondjával-bajával, közösségével és ünnepeivel, egész műveltségével. E műveltség organikus volt (szemben a maival), s az emberiség ősi, nagy tapasztalatain nyugodott. Az autenticitás igazi igényét az jelenti szerintem – ha nem egy-egy kiszakított részt látunk csupán, (a zenész hangszereket, a fazekas fazekakat, az óvo néni játékokat, stb.) hanem igyekszünk megérteni a hagyomány csodálatosan rendezett szerves egységét, beleértve az ünnepek évezredek rendjét.

2. Évezredest mondtam, valójában sok évezredest kellett volna. Karácsonyt (vagyis a téli nap fordulót, a fény és élet születését) és Húsvétot (a tavaszt, az élet végső diadalát) már a kereszténység előtt minden nép, mint az esztendő két jelentős ünnepét számon tartotta, s mindig komoly készüléssel várta. Ha erre gondolunk, világossá válik, hogy itt nem egy szűk értelemben vett vallási kérdésről van szó.

3. Mindazonáltal azt is tudomásul kell vennünk, hogy itt, Európában (ősi alapokon) a kereszténység alakította ki az ünnepek pontos rendjét, így a Húsvét időpontját és azt, hogy 46 nappal Húsvét előtt „vége a farsang-

nak”. A mai, liberális mentalitású világban mindenki maga dönti el, hogy számára ennek mekkora a jelentősége. Ám meg kellene, hogy legyen bennünk a jó szándék, figyelembe venni a vallásos emberek (akik nincsenek kevesen) szempontjait is.

Mit lehetne javasolni? Minden szempontot (elsősorban a néphagyományt) figyelembe véve a legszebb, legalkalmasabb időpont Húsvét utáni vasárnap, népi nevén Fehérvásárnap lenne egy nagy táncháztalálkozó alkalmának.

Ha egy ilyen változtatás megvalósíthatatlan gyakorlati okok miatt, akkor mondjuk ki ezt. Akkor, bár tudjuk, hogyan lenne helyes, azt is tudjuk, miért nem úgy tesszük. Én nem hiszem, hogy lehetetlent javaslok.

Nagy Zoltán: Egy-két gondolat a javaslatához

A Budapesti Tavaszi Fesztivált hagyományosan március utolsó heteiben rendezik meg. Ezen a rangos rendezvénysorozaton kezdettől fogva nagy súlya volt a Táncháztalálkozásnak, és ha eleinte a sajtótól, propagandától nem is kapott akkora figyelmet, a közönségtől igen. Ez a látogatottságából lemérhető.

Azt is mondhatnám, hogy a Tavaszi Fesztiválon való „megmutakozást” – a hagyományőrző táncosok, zenészek, kézművesek, mai zenekarok, táncházasok szereplését – akár megtiszteltetésnek is vehetnénk, de mindenképpen az irányzat, a néphagyományok, s azok „modern” továbbélése értékeinek elismerését jelenti.

Nem elhanyagolható, hogy a Tavaszi Fesztivál bérlői ki a Budapesti Sportcsarnokot, s az egyéb költségek kb. 30%-át is fedezi. E nélkül tulajdonképpen az alapokkal sem rendelkeznenek. Választhatnánk, hogy a vallási érzelmeket tiszteletben tartva, egy kisebb nagyságrendű találkozót szervezünk – vállalva a veszélyt, hogy a magunk mögött szabadon hagyott résbe „benyomul” valami egyéb, akár népművészeti alapon szerveződő rendezvény, esetleg kevesebb szakmai hozzáértéssel – vagy a másik lehetőség, hogy a vallásos emberek toleranciájára apellálunk.

Nem szabad önkéntesen visszavonulni. Miért pont ez az irányzat hallgasson el a böjti időszakban, mikor minden más „dübörög”? Biztosan velem együtt sokan látják és hallják, hogy itt, a század végén egy „csata dúl”, melynek végső célja maga az ember megnyerése, a lelkek tisztasága, szépsége, hagyomány szeretete, az értékek megbecsülése, megmentése. S ebben a munkában minden elvesztett, elmulasztott időnek, tétovázásnak nagy ára lehet.

Úgy érzem, ezek a gondolatok, s a gondolatok mögött lévő tettek – maga a Táncháztalálkozó sem állnak Isten eszményétől távol.

Kiváló minőségű tekerők

rövid határidőre! Vonós és pengetős hangszerek javítása, restaurálása. Szerényi Béla hangszerkészítő népi iparművész, a Népművészet Ifjú Mestere. 1037 Budapest, Fergeget u. 11. T/F: 250-7988

Portéka Hagyományőrző bolt

Viseletek, szöttek, néprajzi és más könyvek, kották, hangszerek, népzenei hanghordozók, játékok, szövökeretek, gyöngy, gyapjú, bőr, kerámia, mézeskalács, fafaragások, és még sok más.

Boros Miklós 1055 Budapest, Szent István krt. 23. Tel.: 1533-027. Nyitva: 10-18 óra. Szombat: 10-13 óra.

Aprája

Örömmel és nagy szeretettel tudatjuk minden kedves érdeklődővel, hogy a Galagonya együttes és a Magyar Tekerőzenekar közös hangfelvétele CD formájában szép csendben elkészült. Címe: Este a fonóban A felvételt egy évvel ezelőtt készítettük, kazetta változata tavaly került forgalomba. A CD-n a Galagonya együttes eddigi repertoárja és a Magyar Tekerőzenekar öt új száma hallható. Hangfelvétel és borítóterv: Bartha Z. Ágoston
Zenei rendező: Havasréti Pál. Kiadja a FONÓ Records

1997. április 12. Országos Koreográfiai Fórum az FMH-ban

1997. május 9-11. között kerül megrendezésre a „Magyar Hegedűkészítők VI. Kamarakiállítását” a Régi Zeneakadémián (Bp. VII. Vörösmarty u. 35.). Érdekes programokkal várják a látogatókat, mint hangszerbemutató, műszeres hangzsvizsgálat, hangszerzsűrizés. Minden érdeklődőt vár a Magyar Hangszerész Szövetség!

1997. május 17. Kunszentmárton - III. Dalamária Népzenei Fesztivál

„Népzene, néptánc, kézművéség” az Interneten

<http://www.datanet.hu/tanchaz>

tanchaz@mail.datanet.hu

Örömmel jelenthetjük, hogy a december eleje óta működő számlálóprogram tanúsága szerint hetente mintegy kétszázan nézik meg oldalainkat. Ez talán annak is köszönhető, hogy tartalmát igyekszünk állandóan frissen tartani, sőt karácsony óta már hangrészleteket is sikerült elhelyezni. Jó érzés tudni, hogy a világon bárhol élő látogatóink a nyitóoldalon például egy kis palatkái muzsikát is meghallgathatnak...

A külső érdeklődést növekvő e-mail-forgalmunk is mutatja, s ezzel párhuzamosan a szakma képviselői közül is egyre többen kapcsolódnak be közös ajánlati listánkra.

Az aktuális események, kiadványok, tanfolyamok, táncházak és folk-klubok, nyári táborok és a máshol működő hasonló oldalak rovatai mellett a következőkről található szöveges és képes, esetenként zenés ismertető:

Amaro Suno, Ando Drom, Balogh Kálmán, Bekecs, Csík, Dűvő, Falkafolk, Gajdos, Galga, Göncöl, Jártató, Kolompos, Magyar Tekerőzenekar, M.É.Z, Rece-fice, Süvöltő, Vándor Vokál, Zurgó;

Bartók Táncgyűttes, Bodó-Bán Enikő és János, Halas Táncgyűttes, Hargita Táncgyűttes, Háromszék Táncgyűttes, Iliosz Táncgyűttes, Lenvirág Gyermek Néptáncgyűttes, Suhajka Gyermek Néptáncgyűttes, Szérlőzsa Néptáncgyűttes;

Kása Béla fotográfus, Kresz Mária Alapítvány, Szerényi Béla hangszerkészítő

Néhányan már önálló e-mail-címet és bővebb terjedelmű, közvetlen elérési oldalakat igényeltek:

Bakonyi Erika: erika@mail.datanet.hu w3.datanet.hu/-erika

Cifra: cifra@mail.datanet.hu w3.datanet.hu/-cifra Etnofon:

etnofon@mail.datanet.hu w3.datanet.hu/-etnofon Kalyi Jag:

kalyijag@mail.datanet.hu w3.datanet.hu/-kalyijag Méta:

metahu@mail.datanet.hu w3.datanet.huhmetahu Nagy

Előfizetési-támogatási felhívás

külföldön élők részére. Kedves külföldön élő olvasóink!

Szeretnénk, ha Önök is rendszeresen hozzájutnának a folkMAGazinhoz. Aki legalább évi 10 CHF (vagy annak megfelelő más pénznem) támogatást adományoz, annak ingyenesen megküldjük a folkMAGazin megjelenő példányait. Adományokat egyéb célokra is - pl. Táncháztalálkozó, Budapesti Folkfesztivál, kiadványok, gyűjtések stb. támogatására - szívesen fogadunk csekken, vagy átutalással a következő devizaszámlára: OTP I. kerületi fiók 1013 Budapest, Alagút u. 3. Swift Code: B.I. C. OTP VHUHB Táncház Alapítvány B82678

Táncgyűttesek, zenekarok,

szólisták, néprajzi gyűjtések fotózása Kása Béla 2463 Tordas, Rákóczi u. 3. Tel.: (22) 467-603. Kiadványok, reklámanyagok, kazetták, CD-k, teljes fotómunkálatai.

jes fotómunkálatai.

Zoltán József: nagyzy@mail.datanet.hu w3.datanet.hu/-nagyzy

Táltos: taltos@mail.datanet.hu w3.datanet.hu/-taltos Téka:

teka@mail.datanet.hu w3.datanet.hui-teka

Várjuk a további jelentkezéseket a Táncház Egyesület címén, amelyhez az alábbi minta használható:

IGÉNYLÉSI LAP

Alulírott.....mint a

.....képviselője

kijelentem, hogy a Táncház Egyesület Folk Műhely tagozata által működtetett Internetes adatbázisának alább megjelölt szolgáltatásait szeretném igénybe venni. (Kérjük, a *-gal jelölt részekből aláhúzással válasszon.)

1., Eseménynaptár* * Hozzájárulok, hogy az általam időről-időre a Táncház Egyesülethez eljuttatott néhány soros információ az ingyenes Eseménynaptár rovatban megjelenjen.

2., Ismertető* * Kérem, hogy az általam eljuttatott egy-két oldalas (magyar és angol nyelvű) ismertető szöveg és néhány grafika vagy fotó a megfelelő rovatban megjelenjen. Vállalom, hogy a Folk Műhely 5.000,- Ft-os évi tagsági díját befizetem.

3., Saját oldalak* * A Folk Műhely tagjaként saját e-mail-címet és bővebb ajánlati oldalakat (max. 2 Mb) kérek. Vállalom, hogy ennek önköltségi árát * havonta 500,- Ft + 25% áfa *legalább 6 hónapra (3.000,-Ft + 25% áfa) előre befizetem. Az e-mail forgalmat saját számítógépemen folytatom* / a Folk Műhelyre bízom*. Kijelentem, hogy a közölt információkért felelősséget vállalok. A befizetéshez csekket kérek*. A befizetést a Táncház Egyesület számlájára (11701004-20171522) átutalom*. A megvalósult befizetésekről a Táncház Egyesület postafordultával számolát küld.

Aláírás:.....

Kelt:.....

Népművészet Ifjú Mestere 1997

A Művelődési és Köznevelési Minisztérium érintett szakmai, állami és társadalmi szervezetek támogatásával pályázatot hirdet. Célja, hogy elismerje és ösztönözze a fiatalok népművészet területén végzett alkotóművészeti tevékenységét, a magyar és nemzetiségi hagyományok ápolását és továbbfejlesztését. Pályázhatnak egyéni alkotók és közösségek az alábbi ágakban:

1. Előadóművészet (15-35 éves korig).

2. Tárgyi alkotóművészet (15-35 éves korig).

Követelmények: A pályázónak dolgozatot kell írnia választott művészeti tevékenységéről (annak tartalmáról, indítatásáról, szemléletmódjáról, eddig végzett munkájáról, eredményeiről, mestereiről, gyűjtőmunkájáról, tevékenységének környezetéről, kihatásairól, terveiről stb.). A tárgyi alkotóművészet kategóriában a pályázó dolgozatában ismertesse a beküldött munka technikai megoldását, rajzzal, fotóval is illusztrálja a legfontosabb részeket. A dolgozat benyújtása kötelező! Azt a pályázati anyagokkal együtt kell két példányban beküldeni. A Magyar Művelődési Intézet címére. Értékelés után a dolgozatok a Néprajzi Múzeum Etnológiai Adattárába kerülnek.

1. Előadóművészet

Hangszeres népzene, népdal. A pályázónak max. 10 percnyi műsoranyagot kell bemutatnia, legalább két dialektus területéről a felsoroltak közül (1. Dunántúl, 2. Felföld, 3. Alföld, 4. Erdély, 5. Moldva) Lehetőség szerint a népzene archaikus rétegeiből különböző karakterű dallamokat szólaltasson meg. Az énekes hangszerkísérettel is pályázhat, de legalább egy műsorszámot egyedül adjon elő. Hagyományörző és nemzetiségi előadó saját anyagával pályázhat.

Néptánc - A néptáncos pályázónak (egyének és párok) ismernie kell legalább két táncdialektus területéről (1. nyugati, 2. tiszai, 3. erdélyi) kiválasztott két táncpust. Ezek ismeretét a hiteles formakincs és a népi táncalkotás törvényszerűségeinek felhasználásával kell 2-2 perces rögtönzés folyamán bemutatni.

Népmese - A pályázó tudjon hagyományos stílusban előadni legalább 10 mesét, melyből a zsűri által kiválasztottat kell elmondani. Az előadóművészeti kategóriákban indulók a repertoárjegyzéket a jelentkezéssel együtt küldjék el!

2. Tárgyi alkotóművészet - A felsorolt szakáganként maximum 5 egyedi tárgyat (még nem sokszorosított tárgyat), vagy legalább 3 tárgycsoportot kell beküldeni. Az alkotó önálló tervekkel, illetve eredeti tárgyak újrafelhasználásával pályázhat.

Értékelés - Az előadóművészek bemutatkozása, valamint a pályaművek zsűrizésére 1996. júniusában kerül sor. A zsűrizést követő értékelésről a pályázó értesítést kap. A Népművészet Ifjú Mestere cím odaítéléséről, a kiadható címek számáraól a meghirdető szervek döntenek, a felkért bíráló bizottság javaslata alapján. A címek és a díjak kiosztására augusztus 20-a alkalmából kerül sor. A pályamunkákat és dolgozatokat 1997. június 1-ig kell beküldeni: Magyar Művelődési Intézet Népművészeti Osztálya 1011 Budapest, Corvin tér 8. Tel: 201- 4492, 201-5164

XVI. Országos Táncháztalálkozó és Kirakodóvásár
1997. március 22-23. Budapest Sportszarnok

Paula A. White felvétele

Szombat

Aprók bálja

10.00-17.00 Küzdőtér Játékmester: Bistey Attila

10.10 Síppal, dobbal... Nyitány Óbudai Népzenei Iskola,
Nádasdy K. Művészeti Iskola

10.20 Gyűj el, gyűj el te szép zöld ág... Kalocsai játékok és tán-
cok, maszkok, gólyalábak

Nyirettyű (Óbudai Népzenei Iskola) Tóth Ferenc,
Kalocsai Gyermekbokréta

11.15 Jászsági pendzsom

Népi ételek, viseletek, a Jászság elfeledett táncai, Jártató, H. Bathó
Edit és a Jászság gyermekegyüttese

12.20 Budakalászi sváb táncok Wassermann Tűzoltózenekar,
Lenvirág Néptáncgy.

13.00 Palóc játszó Kókányozás, tojásdobás...

Tücsök, H. Nagy Anikó, Gyebnár László, Viganó egy.

13.55 Széki táncrend

Sűrű tempó és csujjogató verseny Aprók (Óbuda),

Fekete-Piros együttes (Szék)

14.40 Betyárjáték

Kanásztánc, gatyamadzagfűzés, betyáröltöztetés

Nyirettyű, Ertl Péter és a litéri Zöldág együttes

15.35 Pomázi szerb táncok

Tamburások,

Opánke Nemzetiségi Gyermektáncgy.

16.10 Mátyusföldi menyasszony

Váskatánc, csárdás, gyertyástánc Marton, Furik Rita, Martonvásári
Gyermektáncgy. Kézműves foglalkozás Székely Éva vezetésével

Néptánc gála

17.30-20.30 Küzdőtér

Műsorvezető: Tóth Ildikó Szerkesztő: Páli János Nyitány: Kalyi
Jag koncert

Nyírség Táncgyüttes (Nyíregyháza)

Tanac Néptáncgyüttes (Pécs)

Balogh Ildikó – Fantoly Gyula (Kecskemét)

Halas Táncgyüttes (Kiskunhalas)

Budapest Főváros Bartók Táncgyüttes

Zalai Táncgyüttes (Zalaegerszeg)

Bakamara (Budapest)

Kurázi Táncműhely (Kecskemét)

Rába Táncgyüttes (Győr)

Százsorszép Táncgyüttes (Martonvásár)

Kovács Norbert, Kovács Krisztián, Marosvölgyi Csaba (Ajka,
Szentgál)

Hargita Állami Székely Népi Együttes (Csíkszereda)

Csüddöngölő, Fabatka, Garados, Halmos Attila és barátai Jánosi,
Jurta, Marton, Tatos, Vizin

Őssznépi multság

21.00-23.30 Küzdőtér

21.00 Alföldi – Magyar Tekerőzenekar

21.30 Kalotaszegi – Ökrös

22.00 Moldvai – Tatos

22.45 Mezőségi – Tükrös, Koncz Gergő

Éjszakai táncház

24.00-05.00 Edzőterem Házigazda: Pikó és bandája

Ínyenc táncház felnőtteknek

10.30-17.30 Edzőterem

10.30 Bogyiszlói

Csikó, Bonifert Katalin, Juhász Zsolt

11.00 Bolgár

Rila, Roza Bancseva, Nagy Tímea, Deli Levente

11.30 Küküllőmenti

Gázsa, Bakonyi Erika, Balla Zoltán

12.00 Zsidó táncok

Di Nayer Kapelye, Sue Foy

12.30 Észak-mezőségi

Csík, Haránt Eszter, Lukács László

13.00 Jászsági

Jártató, Kuli Orsolya, Kocsán László

13.30 Kecskeméti

Bekecs, Kecskemét Te., Bedőcsné Szabó Rita, Bedőcs József

14.00 Mezőmehesi

Galga, Vadrózsa Te., Bodó-Bán Enikő és János

14.30 Bonchidai

Méta, Porteleki Z., Balogh M. Ágnes, Palkovics Zoltán

15.00 Széki

Ádám István emlékzkr., Németh Ildikó, Szabó Szilárd

15.30 Bánáti szerb

Rece-fice, Nagy Tímea, Kovács Jenő

16.00 Palóc

Egyszólam, Pál István,

Benedek Krisztina, Széphalmi Zoltán

16.30 Sóvidéki

Üsztürü, Lőrincz Hortenzia, László Csaba

17.00. Kalotaszegi

Üsztürü, Keresztes Edit, Orza Calin

Vasárnap

Táncház

10.00-17.30 Küzdőtér

Műsorvezető: Nagy Zoltán József

10.00 Nyitány – Magyar Dudazenekar

10.05 Szeremlei – Magyar Tamburazenekar, Lévai Péter és
szeremlei táncosok

10.30 Marosmenti – Jártató, Urbán Mária, Szűcs Gábor

11.00 Moldvai – Zurgó, Zoltán Eszter, Fülöp A.

11.30 Maros-Küküllő-menti - Téka, Szántó Ferenc, Bakonyi
Erika, György Károly

12.00 Bonchidai – Virágvölgyi Márta zkr., Bartók Táncgyüttes,
Balogh M. Ágnes, Nagy Zoltán József

12.30 Domaházi – Dűvő, Hájásné Nagy Anikó, Hájás Tibor

13.00 Mezőségi – Méta Vadrózsa Te., Bodó-Bán Enikő, Bodó-
Bán János

13.30 Gyimesi – Egyszólam, Varga Zsuzsa, Sára Ferenc

14.00 Kalotaszegi – Hegedős, Madai Judit, Ombódi András

14.30 Bolgár, Görög – Falkafolk, Mihály Margit, Papp Beáta

15.00 Felcsíki – Garados Hargita Te., András Irén, András Mihály,
Antal Rozália, Szalay Zoltán

15.30 Délszláv – Vizin, Szávai József, Tanac

16.00 Magyarbódi – Hegedős, Furik Rita, Vajda Levente, Horkey

Új élő népzene CD-MC 1.

1. Bojtár együttes: Sűrű magyar 3'12"
(Magyarpalatka)
2. Ibolya Ildikó: Megbetegült Szabó Kata... 3'10"
(Zoborvidék)
3. Tobak Ferenc: Ördögbúboló... 4'25"
(Szigetköz)
4. Csallóközkürti Népdalkör: Sargalábú fecske... 4'19"
(Csallóköz)
5. Varga Artilla: Fúdd el szép nótádat... 2'14"
(al-dunai székely dalok)
6. Sági Judit: Jaj, de soká, jaj, de régen... 1'03"
(Fedémes)
7. Fedémesi Népdalkör: Rózsát illettem a gyalogútra... 6'56"
(Fedémes)
8. Havasréti Pál: Kiskunhalasi oláhosok 3'38"
9. István Ildikó: Felcsíki keserves 1'30"
10. Garados zenekar: Felcsíki tánczene 4'04"
11. Hajdú Kinga: Udvarom közepén... 2'07"

- (Gyimes)
12. Méta együttes: Román forgató és verbunk 5'34"
(Bonchida)
13. Köles Éva: Elviseltem harminchárom pártát... 1'13"
(Udvarhely)
14. Kolompos együttes: Templom kerítésben... 4'31"
(Bukovina)
15. Berecz András: Este virágzik a jó tők... 3'41"
(Udvarhelyszék)
16. Tárnoki Beatrix: Én kimenék kiskertembe... 4'01"
(Moldva)
17. Boglya együttes: Csárdás és szökő 3'08"
(Maros-Küküllő-mente)
18. Szűcs Miklós: Szántják az erdei urat... 2'42"
(Magyarország)
19. Dánfi együttes: Tiszakóródi táncok 5'05"
20. Csöke Renáta: Önts vizet a virágra... 3'18"
(Püspökladány)
21. Csík zenekar: Hétlépés 3'23"
(Erdőszombattelke)

Katalin, Pribék Gábor és magyarbődi táncosok

- 16.30 Sükelyföldi – Kalamajka, Plugor Judit, Könczei Árpád
17.00 Szatmári – Tükrös Nyírség Te., Szilágyi Zsoltné, Szilágyi Zsolt, Demarcsek Györgyné, Demarcsek György

Folk-kocsma

11.00-17.00

Edzőterem lejárataánál Rece-fice, Maskarades

Gyermektáncház

10.30-13.30 Edzőterem

- 10.30 Dunántúli – Mező Tálás Ágnes, Jávor Csaba
11.00 Moldvai – gyimesi – Tatros Halmos Kata, Sándor Ildikó
12.00 Gyermekműsor
Kolompos Benedek Krisztina, Palkovics Zoltán
13.00 Széki – Aprók (Óbuda)
Bakonyi Erika, Csatai László, Fekete-Piros (Szék)
Játszóház Székely Éva vezetésével

Népzenei Gála

14.00-17.00 Edzőterem

Műsorvezető: Tóth Kornélia

- 14.00 Galga zenekar (Hévízgyörk)
14.15 Pásztor Barnabás (Mogyoród)
14.20 Zurgó együttes (Budapest)
14.35 Magyar Tekerőzenekar,
Bokros zenekar (Budapest)
15.00 Bekecs együttes (Budapest)
15.15 Bakó Katalin (Kiskunhalas)
15.25 Csík zenekar (Kecskemét)
15.45 Méta együttes (Budapest)
16.05 Dűvő együttes (Salgótarján)
16.25 Gáspár zenekar (Budapest)
16.40 Téka együttes (Budapest), Szántó Ferenc (Magyarbece)

Hagyományörzők Gálaműsora

17.30-20.30 Küzdőtér

- Szerk.: Sztanó Hédi; műsorvez.: Tóth Ildikó Nyitány: Aprók (Óbudai Népzenei Iskola), Fekete-piros (Szék)
Erdély: felcsíki, magyarlapádi, választói, vesszősi táncosok és énekesek Fodor Sándor „Netti” (Kalotaszeg), Szántó Ferenc (Magyarbece), Szászcsávási zenekar
Felvidék: zenészek, énekesek, táncosok Medvesaljáról
Magyarország: Galgahévízi Hagyományörző Együttes, „Sárköz” Hagyományörző Egyesület (Báta), „Csata” Táncegyüttes (Isaszeg), Pál István (Tereske)

Kamarakonzertek

- 11.00-17.30 Kamaraterem
11.00 Bessenyei Gy. Műv. Ház
11.20 Deák Fruzsina
11.30 Tücsök
11.50 Gordos Anna és Júlia
12.00 Tátika
12.10 Nádasdy K. Műv. Isk.
12.30 Szűcs Miklós
12.35 Galagonya
12.50 Bojtár
Műsorvezető: Tóth Kornélia
13.10 Papp Duó
13.20 Pántlika népdalkör
13.35 Rece-fice
14.00 Csikó
14.15 Miskolczi Mária
14.20 Gajdos
14.45 Boglya
15.00 Hajdú Kinga
15.05 Pikó és bandája
15.20 Egyszólam
15.45 Óbudai Népzenei Iskola
16.05 Nyírettyű
16.15 Ökrös, Berecz András
16.35 Dúdoló
16.45 Ternipe
17.00 Bakony
17.20 Vándor Vokál
Műsorvezető: Fehér Anikó

Össznépi mulatság

21.00-23.30 Küzdőtér

21.00 Somogyi

Zengő

21.30 Széki

Téka

22.15 Székelyföldi

Gajdos

22.45 Mezőségj

Gázsa

Táncházak – Klubok

Hétfőn

Ír táncház

Green fields
minden hétfőn 21-től
Gyökér Klub – Vendéglő 1067 Budapest, Eötvös u. 46. Tel.: 302-4059
Oktató: Balogh Melinda

Indiai zenei klub

Calcutta trió
minden hétfőn 19 órától
Marczibányi téri Művelődési Központ 1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a Tel.: 212-5504

Balkán táncház

Rece-fice együttes táncháza
minden hétfőn 18 órától
Almássy téri Szabadidőközpont 1077 Budapest, Almássy tér 6. Tel.: 352-1572

Kedden

Magyar táncházak

Muzsikás gyerektáncház

minden kedden 17.30-18.30
Fővárosi Művelődési Ház 1119 Budapest, Fehérvári út 47. Tel.: 203-3868
Oktató: Várkonyi Piroska és Bakonyi Ernő

Magyar dudazenekar klubja

minden kedden 19.00-21.00
Fővárosi Művelődési Ház 1119 Budapest, Fehérvári út 47. Tel.: 203-3868

Ír népzene

Ír táncház
havi három kedden 19.30-tól
Marczibányi téri Művelődési Központ 1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a Tel.: 212-0803
Oktató: Brónagh Crummey

Cigány táncház

Rományi Rota
minden kedden 18.00-tól
Almássy téri Szabadidőközpont
1077 Budapest, Almássy tér 6. Tel.: 352-1572

Szerdán

Magyar táncház

Pikó és bandája

Magyar népzene klub és táncház minden szerdán 19 órától
Kosztolányi Kulturális Központ
1093 Budapest, Török Pál u. 3. Tel.: 218-0193

„Guzsalyas”

Tatros együttes táncháza
Gyimesi, moldvai
minden szerdán 20.00-01.00
Marczibányi téri Művelődési Központ 1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a Tel.: 212-0803
Oktatók: Fülöp Attila és Plank Judit

Ökrös együttes klubja

kéthetente szerdán 20 órától
Fonó Budai Zeneház 1117 Budapest, Sztregova u. 3. Tel.: 206-5300

Tükrös együttes klubja

kéthetente szerdán 20 órától
Fonó Budai Zeneház 1117 Budapest, Sztregova u. 3. Tel.: 206-5300

Balkán táncház

Falkfolk együttes táncháza
minden szerdán 19 órától
Ferencvárosi Művelődési Központ
1091 Budapest, Haller u. 27. Tel.: 216-1300 Házigazda: Mihály Margit, Papp Bea

Ír-kelta népzene

M.É.Z. Klub
minden második szerdán
Gyökér Klub - Vendéglő
1067 Budapest, Eötvös u. 46. Tel.: 302-4059

Csütörtökön

Magyar táncház

Muzsikás együttes klubja
minden csütörtökön 20 órától
Marczibányi téri Művelődési Központ .1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a Tel.: 212-5504

Bekecs gyerektáncház

minden csütörtökön 17 órától
Kőrösi Csoma Sándor Általános Iskola

Duo Sound

2074 Perbál, Egyetértés ltp. A/15. Tel.: (26)337-090, 201-0393, Fax:
202-2047

Hangfelvétel - lemezkiadás, hangosítás - világosítás, hang - fény tervezés, kivitelezés. Egyéb szolgáltatások: színpadok építése, műsorok szervezése, rendezvények teljes körű lebonyolítása

Táncantató: Várkonyi Piroska
Tel: 06-27-342-762 (Boskó András)

Balkán táncház (horvát, szerb, makedón)

Tanac táncház

minden hónap utolsó csütörtökjén 19.00 - 23.00-ig
Ifjúsági Ház
7622 Pécs, Nagy Lajos király útja 13. Tel.: 72/330-211
Muzsikál a CABAR zenekar Táncoktató: Szávai József

Ír népzene

Rebel Yell

minden csütörtökön 20 órától
Beckett's Söröző
(hagyományos ír étterem és bár)
1055 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 72. Tel.: 111-1033

Calvados Country Club

minden csütörtökön
Gyökér - Klub Vendéglő
1067 Budapest, Eötvös u. 46. Tel: 218-0193

Tara ír-kelta klub

minden csütörtökön 18 órától
Kosztolányi Kulturális Központ
1093 Budapest, Török Pál u. 3. Tel.: 218-0193

Pénteken

Magyar táncházak

TÉKA Táncház

minden pénteken
Budapest I. Kerületi Művelődési Ház
1011 Budapest, Bem rakpart 6. Tel.: 201-0324
17.00 - 18.00 Aprók tánca, kézműves foglalkozás
18.00 - 19.00 Tini táncház
19.00 - 24.00 Felőrt táncház
Oktatók: Csatai László és Bakonyi Erika

MÉTA est

minden pénteken 21 órától
Gyökér Klub - Vendéglő
1067 Budapest, Eötvös u. 46. Tel.: 302-4059

Bihari-sokk

kéthavonta egyszer pénteken 22.00-04.00
Almássy téri Szabadidőközpont
1077 Budapest, Almássy tér 6. Tel.: 352-1572

Aprók tánca

havonta egyszer pénteken 17.00-18.30
Angyalföldi Gyermek- és Ifjúsági Ház
1138 Budapest, Dagály u. 15/a Tel.: 149-7761
Muzsikál: a GALGA zenekar

Bekecs gyerektáncház

minden második pénteken 16 órától
Ács Károly Művelődési Ház Ráckeve
Házigazda: Budai Gábor Tel.: 06-24-385-220

Mező Együttes gyerektáncháza

minden pénteken 18 órától
Rózsavölgyi Községi Ház
1221 Budapest, Ady E. u. 25. Tel.: 226-8553
Táncantató: Tállas Ági

Gajdos Együttes táncháza

havonta egy pénteken 19 órától
Ifjúsági Ház 3300 Eger, Széchenyi út 16. Tel.: 36/ 410-094
Oktatók: Ágoston László, Lisztóczki Mónika

Balkán táncház

RILA táncház
minden hó utolsó péntek 19 órától
Bolgár Kultúra Háza
Budapest IX., Vágóhid u. 62. Tel.: 216-1621
Házigazda: Martenica együttes

KOLO Együttes táncháza

minden hónap 1. és 3. péntekén 20 órától
Művelődési Ház
2316 Tököl, Kossuth L. u.66. Tel.: 24/379-284
Táncoktató: Halász László

Ír-kelta népzene

M.É.Z. KLUB

kéthetente pénteken 20.00-23.00
Postás Művelődési Központ
1068 Budapest, Benczúr u. 27. Tel.: 321-7334
Görög táncház
Hagyományörző görög klub
Angyalföldi Gyermek- és Ifjúsági Ház
1138 Budapest, Dagály u. 15/a Tel.: 149-7761

Szombaton

Magyar táncházak

Kalamajka táncház

minden szombaton
Belvárosi Ifjúsági Ház
1056 Budapest, Molnár u. 9. Tel.: 117-5928
17.00-18.00 Aprók tánca Fábán Éva vezetésével
19.00-20.30 Táncoktatás Lévai Péter és Redő Júlia vezetésével
20.30-24.00 Kalamajka táncműhely
23.00-02.00 Össznépi vígadalom - vendégzenekarokkal

Tilinkó táncműhely
páratlan szombatokon Táncműhely
8000 Székesfehérvár, Malom u. 6. Tel.: 22/ 312-795
Házigazda az Alba Regia Táncgyűjtés
18.00 - 19.00 Aprók tánca
19.00 - 23.00 Felnőtt táncműhely

Csik zenekar táncműhely
havonta egyszer, szombaton 19 órától
Táncsics Mihály Művelődési Központ
6000 Kecskemét, Rákóczi u. 3. Tel.: 76/320-625
Oktatók: Kocsán László, Csikné Pap Erzsébet

Kolompós gyerektáncműhely
kéthetente szombaton 17.00
Békásmegyeri Közösségi Ház 1038 Budapest, Csobánka tér 5. Tel.: 243-2433
Oktató: Palkovics Zoltán

Kolompós táncműhely
Házigazda a Fábátka Kamara bécsi magyar táncgyűjtés
minden hó első szombatján
17-től Aprók táncműhely
19-től Felnőtt táncműhely
Burgenlandi Horvátok Kulturcentruma
1040 Wien, Schwindgasse 14 Tel.: 00-43 (1) 504-6354
Oktató: Palkovics Zoltán

Moldvai csángó táncműhely
Zurgó Együttes táncműhely
minden szombaton 18.00-23.00-ig
Fővárosi Művelődési Ház
1119 Budapest, Fehérvári út 47. Tel.: 203-3868

Tradicionalis Blues Klub
Dr. Valter
minden szombaton 21 órától
Gyökér Klub - Vendéglő
1067 Budapest, Eötvös u. 46. Tel.: 302-4059

Görög táncműhely
Maskarades
minden hónap 2. szombatján 18-tól koncert
19-22-ig táncműhely
Csokonai Művelődési Központ
1153 Budapest, Eötvös u. 64-66. Tel.: 307-6191

Vasárnap

Magyar táncműhely

MÉTA Együttes táncműhely
minden vasárnap 19.00-24.00
Józsefvárosi Klub
1085 Budapest, Somogyi B. u. 13. T.: 118-7930
Házigazdák: Nagy Zoltán József,
Balogh M. Ágnes, Palkovics Zoltán

Pécsi népzenei táncműhely
minden 2. vasárnap
Vasutas Művelődési Ház
7621 Pécs, Dr. Váradi A. u. 7/2. T: 72/ 310-037
17.00-től Aprók tánca és játszótér
19.00-24.00 Felnőtt táncműhely

Magyar táncműhely gyerekeknek
Muzsikál a Mező Együttes
minden vasárnap 10.00-12.00
Cserepesház
1144 Budapest, Vezér u. 28/b Tel.: 363-2656

Tatros gyerektáncműhely
minden vasárnap 10.00-12.00
Marczibányi téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a Tel.: 212-5504

Hegedős –fogócska gyerektáncműhely
havonta egy vasárnap 10.00-13.00
Almássy téri Szabadidőközpont
1077 Budapest, Almássy tér 6. Tel.: 352-1572

Német nemzetiségi délután
Tracsparti
fűvés-zenés táncdélután
Házigazda: Wagner Kapelle
minden hónap második vasárnapján 16.00-22.00
Erkel Ferenc Művelődési Központ
2092 Budakeszi, Fő u. 108. Tel.: (23) 451-161

Skót táncműhely
M. É. Z. Együttes táncműhely
minden hónap 1. és 3. vasárnap 19 órától
Virányosi Közösségi Ház
1125 Budapest, Szarvas Gábor u. 3. T: 200-8713
Táncoktató: Martin Hajdú György

Görög táncműhely
Sirtos Együttes táncműhely
minden vasárnap 18 órától
Almássy téri Szabadidőközpont
1077 Budapest, Almássy tér 6. Tel.: 352-1572

Ogyesszai zsidó kocsmazene
Vodka v glodka
minden második vasárnap
Gyökér Klub - Vendéglő
1067 Budapest, Eötvös u. 46. Tel.: 302-4059

Szászsorszép

Mindenkit örömmel értesítünk arról, hogy a martonvásári Szászsorszép Stúdió és Klub működése január 25-én kezdetét vette. Ezentúl minden hónap egy szombatján várja szeretettel a táncolni, énekelni, szórakozni vágyókat.

A klub soron következő időpontjai: március 15., április 19., május 17.

A programokat az iskola aulájában rendezzük:

14.00-16.00 Mezőkölpényi táncoktatás, vezető: Szabó Szilárd

17.00-18.00 Aprók tánca óvodásoknak és kisiskolásoknak

18.00-19.00 Ifjúsági táncműhely felsősöknek

19.30-tól Táncműhely a Pinceszobában, vezető: Gémesi Zoltán

Belépés díjtalan! Mindenkit szeretettel várunk!

Szászsorszép Táncgyűjtés, 2462 Martonvásár, Budai u. 13. Tel./ fax: (22) 460-229

ETNÓFÓN ZA-KI STÚDIÓ

1085 Budapest, Kőfaragó u. 12.

Népzenei és népzenei alapokra épülő hangfelvételek speciális stúdiója!

Telefonszámaink: 118-1010, 118-7677, 06-20-349-681, Fax: 118-1010

Josef Koudelka – Straznice, 1965.

Citeraiskola újra

A Szakmai Ház – a nagy érdeklődésre való tekintettel – újra megjelentette Balogh Sándor Citeraiskoláját. 1996. májusától sokan keresték a kötetet, de hiába – elfogyott a két kiadást megért ezer példány.

A Táncháztalálkozóra új köntösben, átdolgozott és kibővített változatban újra hozzáférhető lesz a Citeraiskola az érdeklődők számára.

A kötethez tartozó hangkazetta is beszerezhető – igaz csak egy-két üzletben. (A két biztos cím: Bp. I. Corvin tér 8. - Könyvtár, Portéka üzlet: Bp. V. Szent István kft. 23.)

A Citeraiskolából – immáron bebizonyosodott – sokan tanulnak citerázni. Ajánlott tankönyvként nagy valószínűséggel bekerül a hamarosan elkészülő zeneiskolai alapfokú tantervbe. A kötet 4-6 év elvégzendő tananyagát tartalmazza. A játéktechnikai kérdésekben nagy segítséget nyújt a citerán tanulók részére. A közölt dalanyag (közel 400 dallam) négy részre bontva található a kiadványban;

a: gyermekdalok, régi stílusú népdalok

b: parlando, rubato előadásmódban játszandó dallamok, új stílusú csárdások

c: dunántúli dallamok a tájegység hagyományos díszítéseivel

d: tájegységi csoportosítás: szatmári, mátravidéki, mezőkövesdi, nagykunsági dallamok (ez utóbbi Tuka Zsigmond kisújszállási citerás játéka nyomán lejegyezve), szentesi, fábiánsebestyéni dallamok (a Pátria lemezről lejegyezve), lőrincrévi pontozók és csárdások, gyimesi és moldvai dallamok.

A kötet végén valamennyi több versszakkal énekelt dallam szövege is megtalálható. A Citeraiskolát a zeneiskolai tanulók mellett a szakkörök, zenekarok és pávakörök citerásainak és énekesinek egyaránt ajánljuk. Feltétlen szükséges a kötet hangzó mellékletének használata és minél több eredeti citerás felvétel hallgatása a stílusos hangszerjáték elsajátításához.

„Sok Szent István napokat...”

A székesfehérvári Ikarusz Néptáncegyüttes 20 éves fennállásának alkalmából rendezett jubileumi gálaműsora 1997. április 5-én, 19 órától Budapesten a Vasas Szakszervezetek Székházában és 1997. április 12-én Székesfehérváron a Vörösmarty Színházban látható.

Pályázati felhívás

A sepsiszentgyörgyi Háromszék Állami Népi Együttes pályázatot hirdet egy 80-90 perc időtartamú kétrészes, önálló táncszínházi produkció készítésére. A pályázatnak tartalmaznia kell a műsora teljes leírását és elkészítésének költségvetését, figyelembe véve az együttes technikai felszereltségét, valamint meglévő ruhatárát. A pályázatokat kérjük az együttes titkárságára beadni vagy faxon elküldeni 1997. Május 31-ig. Bővebb információval ugyanitt szolgálunk. Postacím: Ansambľul Folcloric de Stat Háromszék 4000 Sf. Gheorghe piata Mihai Viteazul nr. 15. Románia Tel.: (00-40) 67-315-418, Tel/Fax: (00-40) 67-315-408

Néptáncegyüttesek részére!

A sátorlajújhelyi Kossuth Lajos Művelődési Központ és a Hegyalja Népi Együttes immár második alkalommal rendezi meg a „Kelet-Magyarországi Néptánctológia * Sátorlajújhely” bemutatót 1997. november 22-én. A műsorban lehetőséget biztosítunk a Dunától keletre működő felnőtt néptáncegyüttesek részére, hogy az 1996. vagy 1997. évben készült, általuk a legsikeresebbnek vélt koreográfiával - maximum 10 percben - bemutatkozassanak. Jelentkezni lehet: Kossuth Lajos Művelődési Központ 3980 Sátorlajújhely, Táncsics tér 3. Tel.: 06-47/321-727, Fax: 06-47/321-443

Panijíri - Görög búcsú

1996. június 1-én a budapesti Almássy téri Szabadidőközpontban rendezett sikeres önálló est

A Panijíri a görögországi falvak és városok templomai védőszentjének nevére napján a magyarországi búcsúkhöz.

hasonlatos. 1996. június 1-én a budapesti Almássy téri Szabadidőközpontban rendezett sikeres önálló est visszajelzései alapján május 31-én megismétlik az előző évi rendezvényt, több zenekarral (Sutos, Maskarades, Buzuki, Recefice, O. Thelmaikos) és táncegyüttessel (Ilios, Helidonáki, Szillogosz, Aitos, O. Thelmaikos), görög bazárral, élőzenével.

Az est házigazdája, fő szervezője a Magyarországi Görögök Kulturális Egyesületének Iliosz Táncegyüttese. (GLA)

A 13. Békéscsabai Országos Szólótáncfesztivál díjazottjai

Örökös Aranysarkantyús és Aranygyöngyös táncosok:

Dániel Imre – Nyíregyháza, Kökény Richárd – Budapest, Papp Judit – Nyíregyháza, Szilágyi Zsoltné Újlaki Marianna – Nyíregyháza

Kétszeres Aranysarkantyús és Aranygyöngyös táncosok:

Benedek Krisztina – Bag, Demarcsekne Rozmann Zsuzsanna – Nyíregyháza, Török Sándor – Székesfehérvár

Első ízben nyerték el az Aranysarkantyús és Aranygyöngyös táncos címet:

Ács Erzsébet – Jászberény, Bak Tamás, Fehér Anikó – Békéscsaba, Gerlec László – Kőszeg, Hlinyánszky Tamás – Sátorlajújhely, Kovács Norbert – Ajka, Lajkó Levente – Szeged, Sinka Gyula, Sinka Tímea – Jászberény, Spisák Krisztina, Stréger Annamária – Nyíregyháza, Szarka Zsolt, Tomka Katalin – Békéscsaba (Forrás: Kovács Csaba István, Dunaujváros <http://www.poliod.hu/kovaccs>)

Zenés – táncos – kézműves táborok

Országos Kólótábor, 1997. június 12-15., Mohács

Magyarországi és horvátországi horvátok néptáncai, népzeneje, dalai és népviselete

Helyszín: dr. Marek József Mezőgazdasági Szakközépiskola

Információ: Sárosác Mihály, 7624 Pécs, Ifjúság útja 6. tel.: 06-72/211-736

Pomázi kézműves tábor, 1997. június 16-21.

Kézművesség iránt érdeklődő fiatalok részére délután tánc- és daltanulás, esténként tánccházak.

Részvételi díj: max. 10.000.- Ft

Információ: Pomázi Falu-ház Egyesület, Bajovics Rózsa 2013 Pomáz, Mártírok útja 12.

tel.: 06-26/326-268

II. Bösörmeényi Alkotótábor, 1997. június 16-24., Hajdúböszörmény

Rajzolás, festés, tárgyalakítás (gipszöntés, szobrászat) kiállítás látogatás, kirándulás, városnézés

Részvételi díj: 11.900.- Ft (teljes ellátással) Jelentkezési határidő: április 30.

Információ: Fürdőkeri Ifjúsági Szabadidőközpont 4220 Hajdúböszörmény, Vásár tér 3.

tel.: 06-52/371-765

Téka gyermektábor, 1997. június 21-29., Nagyálló-Harangod

Ének, zene, táncitanítás, kézműves foglalkozások

Részvételi díj: 9500-10.500.- Ft (étkezéssel, foglalkozásokkal együtt)

Lehetőség van sátrak bérlésére korlátozott számban.

Információ: II. Rákóczi Ferenc Művelődési Ház, Stock Gyu 4320 Nagyálló, Bátor u.1.

tel.: 06-42/263-141, E-mail: teka@mail.datanet.hu

Tükrös Tábor - Időpontja még nincs.

Debrecen „Móricz Zsigmond utcai Sportkollégium, megközelíthető a vasútállomásról a 31-es busszal.

Autentikus népzene és néptánc oktatás

Tanítanak: a Tükrös együttes, Sára Ferenc és párja, Héglí Dusan és párja

Információ: Árendás Péter tel.: 222-3607

Moldvai csángó tábor 1997. június 30-július 6.

9-11 éves gyerekeknek és felnőtteknek

Információ: Tündik Tamás, 2040 Budaörs, Szivárvány u. 8. X/59. tel.: 06-23/422-019

Suvadás'97 kézművestábor és folklórtalálkozó, 1997. július 5-13-ig, Arló

Blues Man Fesztivál, július 2-4-ig, Arló

Népi mesterségek oktatása (szövé, agyagozás, fafaragás, nemezelés, tűzzománc, gyöngyfűzés, kosárfonás, bőrzés, lószőrfonás), a tánc és énektanulás, hajnalig tartó tánccházak és több együttes koncertje.

Július 2-4-ig I. Blues Man Fesztivál Koncertek, előadások, oktatások (harmonika, gitár) lesznek.

Téritési díjak sátorhellyel: Blues Man Fesztivál 700.- Ft/nap, Suvadás Kézműves Tábor: 1000.- Ft/nap Napi háromszori étkezés: 500.- Ft/nap.

Arlói Népfőiskolai Egyesület 3663 Arló, Zombori út 3. 06-48/444-190; este: 06-48/444-156

II. Kárpátaljai táncos, zenész és kézműves tábor, 1997. július 4-13.

Tiszapéterfalva (Kárpátalja, Ukrajna)

Moldvai, dunántúli-sárközi és kárpátaljai-nagydobronyi táncok tanítása, kosárfonás, fafaragás és agyagozás, fakultatív lovaglás

Táncoktatók: Széphalmi Zoltán és párja, Fülöp Attila és párja, Teszary Miklós és párja

Részvételi díj: 7500.- Ft magyarországiaknak (teljes ellátás) 5000.- Ft kárpátaljaiaknak (teljes ellátás)

Információ: Teszary Miklós 1135 Budapest, Kisgömb u. 15. tel.: 149-6503

Méta tábor, 1997. július 5-13. Köveskál

Vonós és fúvós hangszerek oktatása kezdő és haladó szinten, esténként közös muzsikálás és tánccház.

Okktatók: a Méta együttes tagjai

Vendégoktató: Vavrincez András (bonchidai) + meglepetés

Táncitanítás a felmerülő igények ismeretében lehetséges. Mindenki hozzon sátrat és hangszert (nagybőgőt is) magával. Kőhábzi szállásra is van lehetőség korlátozott számban.

Részvételi díj (előreláthatólag): 6500,- Ft (teljes ellátás) Információ: Dénes István
8284 Nemesgulács, József A. u. 73. tel.: 06-60/394-219
Mohácsy Albert tel.: 2826-079
e-mail: metahu@mail.datanet.hu

Népzene és néptánc tábort gyerekeknek, 1997. július 7-14. Magyarfenes
Információ: Németh Ildikó, tel.: 00.40-64/121-388 Szép Gyula, tel.: 00.40-64/410-491

II: Keleti-Mecsek hagyományörző tábor, 1997. július 12-19.
Szászvár – Néptánc tábor: László Csaba és Bartha Ildikó (Erdély) sóvidéki, Gyuricza László bácskai táncokat, Hernan Toledo és Anita Fifernd hagyományos latin-amerikai néptáncokat tanít
Szászvár – Népi kézműves tábor: agyagozás, nemezelés, bőrzés, kenyérsütés, csuhé készítés, rézdomborítás, Luis Cachignango indián típusú szövést tanít
Kárász – Gyermektábor: néptánc és játsszínház, kézműves foglalkozás
A programok összefonódnak, esténként táncok a Kolompos és a Gajdos zenekarokkal.
Részvételi díj: 12.000,- Ft – szállás falusi házaknál; 9.400,- Ft – szállás kollégiumban; 8.500,- Ft – szállás sáortáborban
Információ: Keleti-Mecsek Információs Iroda Császár Levente
7333 Kárász, Fürdő u. 15. tel./fax: 06-72/390-574

Népzene és néptánc tábort gyerekeknek, 1997. július 14-21., Válaszút
Információ: Németh Ildikó, tel.: 00.40-64/121-388; Szép Gyula, tel.: 00.40-64/410-491

Szlovákiai Népművészeti Tábor és Fesztivál, 1997. július 15-18., Gombaszög (Gombasek)
Bonchidai táncok, hegedű, brácsa, bőgő, fúvóhangszerek, szövés, agyagozás tanítása
Tanárok: Héglí Dusan, Horkay Katalin, ifj. Csoóri Sándor és zenekara, Agócs Gergely, Pribék Gábor, Gyetvai István
Részvételi díj: kb. 800.- Sk/ 4000.- Ft/ étkezéssel együtt

Népművészeti Fesztivál – Gombaszög '97, 1997. július 19.
Egynapos rendezvény – népzenei koncert, nemzetközi népművészeti gála, táncszínházi előadás, kirakodóvásár, kézművesbemutatók
Információ: Szlovákiai Magyar Folklórszövetség – Farkas József
Nám. 1. máj 10.
82557 Bratislava, Szlovákia tel.: 00421-7-321147
0042-95-6221815 (Richtarcsik Mihály, Pribék Gábor)

V. Kézműves tábor és Folkhévtége, 1997. július 15-22., Hajdúböszörmény
Műhelyek: faragó, fazekas, szövő-nemezelő, tűzománc, bőrműves
Folkhévtége: legismertebb népzenei táncok, táncgyűjtemények
Részvételi díj: 9.000,- Ft (teljes ellátással)
Jelentkezési határidő: április 30.
Információ: Fürdőkerületi Ifjúsági Szabadidőközpont 4220 Hajdúböszörmény, Vásár tér 3. tel.: 06-52/371-765

Nemzetközi néprajzi tábor, 1997. július 15-25., Hajdúböszörmény
A programban német, lengyel, finn és magyar diákok vesznek részt.
Néprajzi előadások, kézműves foglalkozások, kirándulások, ijszat
Részvételi díj: 14.900,- Ft (teljes ellátással)
Jelentkezési határidő: április 30.
Információ: Fürdőkerületi Ifjúsági Szabadidőközpont
4220 Hajdúböszörmény, Vásár tér 3. tel.: 06-52/371-765

Egyszólam Népzenei Tábor
1997. július 18-25., Váralja
furulya, gardon, énektanulás gyimesi mestereinktől
furulya, flóta, duda, énektanulás a tereskei Pál István a Népművészet Mestere vezetésével
tilinkó, ének, mesetanulás a helyi Tolna megyei bukovinai székelyektől
Oktatók: Dsupin Pál, Fábán Éva, Juhász Zoltán, Sáringer Kálmán
Részvételi díj: 11.500,- Ft, kőházas elhelyezés esetén, teljes ellátás 9.500,- Ft, sátras elhelyezéssel, teljes ellátás Információ: Belvárosi Ifjúsági Ház
Örvös Györgyi, Fábán Éva 1056 Budapest, Molnár u. 9. tel.: 117:5928

IV. Kazinbarcikai Népzenei Tábor
1997. július 18-26.
Kazinbarcika Kezdő és haladó citera-, vonós hangszerek, furulya- és ének oktatás
Szálláslehetőségek: kőház, faház, sátor
Részvételi díj: kőház: 11.000,- Ft; faház: 10.000,- Ft; sátor: 8.500,- Ft
Jelentkezési határidő: 1997. május 31. Befizetési határidő: 1997. június 25.
Információ, postacím: Egressy Béni Művelődési Központ és Könyvtár
Bartha István
3700 Kazinbarcika, Fő tér 5. tel.: 06-48/312-413, 312-384

Rece-Fice együttes balkáni népzene és néptánc tábora
1997. július 18-27.
Balatonkenese
Közreműködik: Zdravec és az Ilios Táncgyűjtés
Információ: Rece-fice együttes tel.: 326-7791 (ifj. Vitányi Iván)

III. Székelyföldi Tánc tábort
1997. július 19-26.
Felsősófalva
Jelentkezési határidő: 1997. július 1.
Táncoktatás: sóvidéki és kiskükküllömenti táncok kezdőknek és haladóknak
Táncoktatók: László Csaba, Lőrincz Hortenzia, Fodor Erzsébet, Mátféi Csaba, Donáth Zita
Népdaloktatás: István Ildikó, Mátféi Csaba
Népzeneoktatás: vonós hangszerek (Sinkó András vezetésével), cimbalom

Részvételi díj: 200 DEM; 6000 Ft (támogatással csak a volt szocialista országokból érkezőknek)
Információ: Bodó-Bán János, 2051 Biatorbágy, Bajcsy-Zsilinszky u. 24. tel.: 06-23/310-661, 06-30/529-761
László Csaba, 4180 Cristuru Secuierc, str. Kossuth Lajos, 811/18, Románia

Téka tábor
1997. július 19-27.
Nagykálló-Haragond
Ének, zene, többféle tánc tanítás kezdőknek, haladóknak, kézműves foglalkozások
Részvételi díj: 6000,- Ft gyerekeknek + étkezési költség 7000,- Ft felnőtteknek + étkezési költség
Érkezés: reggeli, ebéd, vacsora – a jelentkezési lapon és a helyszínen – napi áron igényelhető
Információ: II. Rákóczi Ferenc Művelődési Ház, Stock Gyula 4320 Nagykovács, Bátor u. 1. tel.: 06-42/263-141 E-mail: teka@mail.datanet.hu

VI. Gyimesi Tánc tábort
1997. július 26 - augusztus 3.
Gyimesközéplek
Jelentkezési határidő: 1997. július 1.
Táncoktatás: Gyimesi és felcsiki táncok kezdőknek és haladóknak
Táncoktatók: András Mihály és András Irén, Bodó-Bán János és Bodó-Bán Enikő, László Csaba és Bartha Ildikó, Sára Ferenc és Varga Zsuzsa, Szalay Zoltán és Antal Rozália
Népdaloktatás: Sándor Judit, István Ildikó
Népzeneoktatás: Sinkó András (hegedű), Soós Árpád (kontra) és a Tattos zenekar
Részvételi díj: - 200,- DEM; 6500,- Ft (támogatással csak a volt szocialista országokból érkezőknek)
Információ: Bodó-Bán János, 2051 Biatorbágy, Bajcsy-Zsilinszky u. 24. tel.: 06-231310-661 06-30/529-761;
László Csaba, 4180 Cristuru Secuierc, str. Kossuth Lajos, B11/18, Románia
Nemzetközi Tánc tábort és Zenésztábort, VII. Csángó Fesztivál és Európai Kisebbségek Folklór Fesztiválja
1997. július 26 - augusztus 3.
Jászberény
Tánc tanítás: Madocsai táncok (Tóth Ildikó, Farkas Zoltán) Szászcsávási táncok (Orbán Mária, Szűcs Gábor) Mezőkeszűi táncok (Németh Ildikó, Szabó Szilárd) Rábaközi táncok (Kiss Zsuzsanna, Lévai Péter)
Táncoktatás: Jászági táncok (Kuli Orsolya, Kocsán László), és cigány táncok (Végső Miklós) tanítása Muzsikál a Jártató és a Méta zenekar.
Zenetanítás: (hegedű, brácsa, bőgő) – kalotaszegi mesterkurzus – Fodor Sándor (Neti) és zenekara – Virágvolgyi. Márta, Halmos Béla, Mohácsy Albert
Énektanítás: Benedek Krisztina, Kallós Zoltán
Részvételi díj: 7500,- Ft egész hétre; részvételi díj 1 napra: 900,- Ft; étkezés 1 napra: 600,- Ft; kollégium: 6 ágyas szoba 700,- Ft/ffő/éjszaka
Csángó Fesztivál: augusztus 1-2-3.
A tábor helye: 5100 Jászberény, Víz u. 1. (Touring Hotel mellett)
Levél cím: Jászági Népi Együttes Háza, 5100 Jászberény, Pf.: 116.
Tel/fax: 06-57/411-294, 00-30/583-865 E-mail: jneszh@mail.datanet.hu
Jelentkezési határidő: 1997. június 20.

Kalotaszegi Népzene-Néptánc tábort
1997. augusztus 3-10.
Kalotaszentkirály
Információ: Németh Ildikó, tel.: 00.40-64/121-388; Szép Gyula, tel.: 00.40-64/410-491

Pomázi kézművestábor pedagógusoknak
1997. augusztus 4-10.
akik szeretnék pedagógiai programjukba a hagyományos kultúrák közvetítését használni
Gyakorlat: kézművesség, dal, tánc
Előadások: nemzetiségeink szokásairól, korosztályok szerepéről, építkezési szokásokról, gazdálkodás, kultúra és környezet egymásrahatásáról, módszerekről
Részvételi díj: max. 10.000,- Ft
Információ: Pomázi Falu-ház Egyesület, Bajovics Rózsa 2013 Pomáz, Mártírok útja 12. tel.: 06-26/326-268

Mezőségi népzene és néptánc tábort
1997. augusztus 11-18.
Válaszút
Információ: Németh Ildikó, tel.: 00.40-64/121-388; Szép Gyula, tel.: 00.40-64/410-491

I. Nemzetközi Néptánc Tábor
1997. augusztus 16-24.
Etyek
Tánc tanítás: Máramarosi és magyar palatkai táncokat tanít Bodó-Bán Enikő és Bodó-Bán János
Zenészek: Kova együttes – Erdély
Jelentkezési határidő: 1997. május 15. Információ: Bodó-Bán János
2051 Biatorbágy, Bajcsy-Zsilinszky u. 24. tel.: 06-23/310-661, 06-30/529-761
Malcolm Acheson (angolul, németül, franciául) 105 Plimsoll Road, London N 4 2ED, England phone: 00.44-171/226-1843

IV. Nemzetiségek Találkozója, Pomáz '97
1997. augusztus 29-30-31.
Napközben: kézműves bemutatók, tárgykészítés a nemzetiségi kultúrára koncentrálna délután: játék tanulás, közös játék, kora este tánc tanulás este: tánc tábort
Információ: Pomázi Falu-ház Egyesület, Bajovics Rózsa 2013 Pomáz, Mártírok útja 12. tel.: 06-26/326-268

A Népművészeti Egyesület tagszervezeteinek rendezvényei, táborai

Ópusztaszeri mesterségbemutatók

1997. március-szeptember végéig

Információ: Dél-Alföldi Népművészeti Egyesület, Jellinek Márta

6721 Szeged, Árbóc u. 1-3.

tel.: 06-6/313,323-495, fax: 06-62/324-994

Házépítő tábor fafaragóknak

1997. május 1-4. Jakabszállási Alkotótábor

Információ: Duna-Tisza Közi Népművészeti Egyesület, dr. Bánszky Pál

6000 Kecskemét, Daru u. 11. tel.: 06-76/494-168

II. Gyermek és Ifjúsági Népi Kézműves Pályázat kiállításának megnyitója

1997. május 2.

nyitva: május 2-június 7

Információ: Békés Megyei Népművészeti Egyesület, Pál Miklósné

5600 Békéscsaba, Luther u. 6. tel.: 06-66/ 442-122, fax: 06-66/445-765

Szeged 700 éves évfordulója alkalmából rendezett szegedi népművészek kamarakiállítása

1997. május

Információ: Dél-Alföldi Népművészeti Egyesület, Jellinek Márta

6721 Szeged, Árbóc u. 1-3. tel.: 06-62/313-433, 323-495, fax: 06-62/324-994

Pütkösi Sokadalom 1997. május 17-18-19. Szentendre

Információ: Szabadtéri Néprajzi Múzeum

tel.: 06-26/312-304, fax: 06-26/310-183

Országos Beregi Fafaragó Tábor

1997. június, Vásárosnamény

Információ: Szatmár Néptánc és Népművészeti Egyesület, Baloghné Béres Györgyi

4700 Mátészalka, Szőlőskert u. 4. tel.: 06-44/310-572, 312-248

Kézműves tábor (Szigetköz, Ásványráró)

1997. június

Információ: Győr- Moson- Sopron Megyei Népművészeti Egyesület, Baross Éva

9026 Győr, Hédervári út 26/b. tel.: 06-96/326-522 Megyei Műv. Közp., fax: 06-96/326-731

Sokszínű hagyományok nemzetközi folklór fesztivál és kézműves vásár

1997. június 9-15.

Információ: Békés Megyei Népművészeti Egyesület, Pál Miklósné

5600 Békéscsaba, Luther u. 6. tel.: 06-66/ 442-122, fax: 06-66/445-765

„Tanulj Mesterséget” – tábor

1997. június 16-22. Tiszavárkonyi Alkotótábor

Információ: Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Népművészeti Egyesület Tiszavárkonyi Alkotóháza

Hegedűs József

5091 Töszeg, Szabadság u. 11/a.

Kézműves gyermektáborok heti turnusokban

1997. június 23-július 26-ig

Információ: Szabolcs-Szatmár Megyei Népművészeti Egyesület, dr. Puskásné Oláh Júlia

4400 Nyíregyháza, Arany J. u. 33. tel.: 00-42/310-005, fax: 00-42/411-878, 310-893, 411-822

Komplex népművészeti szaktábor felnőtt alkotók részére

1997. június 23-28.

Információ: Szabolcs-Szatmár Megyei Népművészeti Egyesület, dr. Puskásné Oláh Júlia

4400 Nyíregyháza, Arany J. u. 33. tel.: 00-42/310-005, fax: 00-42/411-878, 310-893, 411-822

Fehérvári csipkehét 1997. június 23-29.

Információ: Fejér Megyei Népművészeti Egyesület, Voitkó Istvánné

8001 Székesfehérvár, Liszt F. tér 1. tel.: 06-22/313-175, 324-565

Terme (szalagszövés) tábor

1997. június 23-29.

Keszthelyi Alkotó Ház

Információ: Zala Megyei Népművészeti Egyesület, Skrabut Éva

8900. Zalaegerszeg, Berzsenyi D. u. 28. tel: 06-92/314-120, fax: 06-92/316-129

Gyermek kézműves alkotótábor

1997. június utolsó hete

Információ: Bihari Népművészeti Egyesület, Török Istvánné

4100 Berettyóújfalú, Kossuth u. 36., Pf.: 17. tel.: 06-54/402-194, 402-871

II. Felnőtt fafaragó tábor

1997. június utolsó hete

Információ: Bihari Népművészeti Egyesület, Török Istvánné

4100 Berettyóújfalú, Kossuth u. 36., Pf.: 17. tel.: 06-54/402-194, 402-871

Egyesületi komplex tábor

1997. június 30-július 6.

Tiszavárkonyi Alkotóház

Információ: Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Népművészeti Egyesület

Tiszavárkonyi Alkotóháza

Hegedűs József

5091 Töszeg, Szabadság u. 11/a.

Nemzetközi Néptánc és Kézműves Fesztivál

1997. július

Győr

Információ: Győr- Moson- Sopron Megyei Népművészeti Egyesület, Baross Éva

9026 Győr, Hédervári út 26/b.

tel.: 06-96/326-522 Megyei Műv. Közp., fax: 06-96/326-731

Nemez tábor

1997. július 5-12.

Kézművesek Háza

Információ: Zala Megyei Népművészeti Egyesület, Skrabut Éva

8900 Zalaegerszeg, Berzsenyi D. u. 28. tel.: 06-92/314-120, fax: 06-92/316-129

Vászonzővő tábor

1997. július 12-19.

Kézművesek Háza

Információ: Zala Megyei Népművészeti Egyesület, Skrabut Éva

8900 Zalaegerszeg, Berzsenyi D. u. 28. tel.: 06-92/314-120, fax: 06-92/316-129

Vertesipke Alkotótábor

1997. július 14-19.

Információ: Duna-Tisza Közi Népművészeti Egyesület, dr. Bánszky Pál

6000 Kecskemét, Daru u. 11. tel.: 06-76/494-168

15 éves a Kézművesek Háza kiállítás és találkozó

1997. július 19.

Információ: Zala Megyei Népművészeti Egyesület, Skrabut Éva

8900 Zalaegerszeg, Berzsenyi D. u. 28. tel.: 06-92/314-120, fax: 06-92/316-129

Nyári Kézműves Tábor (Tokodi Alkotóház)

1997. július 19-25.

Információ: Komárom-Esztergom Megyei Népművészeti Egyesület, Dörömbözy Margit

2800 Tataháza, Vadász u. 6. II/3. tel.: 06-34/339-401

IV. Nemzetközi fafaragó tábor

1997. július 20-27.

Információ: Békés Megyei Népművészeti Egyesület, Pál Miklósné

5600 Békéscsaba, Luther u. 6. tel.: 06-66/ 442-122, fax: 06-66/445-765

Felnőtt népművészeti tábor

1997. július 20-27.

Információ: Békés Megyei Népművészeti Egyesület, Pál Miklósné

5600 Békéscsaba, Luther u. 6. tel.: 06-661 442-122, fax: 06-661445-765

III. Országos Kosárfonó tábor

1997. július 20-27.

Információ: Békés Megyei Népművészeti Egyesület, Pál Miklósné

5600 Békéscsaba, Luther u. 6. tel.: 06-66/ 442-122, fax: 06-66/445-765

I. Nemzetközi hímző tábor

1997. július 20-27.

Információ: Békés Megyei Népművészeti Egyesület, Pál Miklósné

5600 Békéscsaba, Luther u. 6. tel.: 06-66/ 442-122, fax: 06-661445-765

Fafaragók tábora

1997. július 20-augusztus 2.
Információ: Fejér Megyei Népművészeti Egyesület, Voitkó Istvánné
8001 Székesfehérvár, Liszt F. tér 1. tel.: 06-22/313-175, 324-565

„Vándorlegény” Országos Ifjúsági Kézműves pályázaton belül az Országos kosárfonó pályázat és kiállítás
1997. július 21.

Információ: Békés Megyei Népművészeti Egyesület, Pál Miklósné
5600 Békéscsaba, Luther u. 6. tel.: 06-66/ 442-122, fax: 06-66/445-765

Anna-napi hagyományörző nap

1997. július, Biatorbágy
Információ: Iharos Népművészeti Egyesület, Györiné Beke Mária
2051 Biatorbágy, Kálvin tér 1. tel.:06-231312-021

Népművészeti tábor

1997. augusztus eleje
Információ: Heves Megyei Népművészeti Egyesület, Varga Csaba
3300 Eger, Knézich u. 8.
tel.: 06-36/411-077, fax: 06-36/412-556

Szövő és faragó alkotótábor

1997. augusztus 2-9.
Információ: Duna-Tisza Közi Népművészeti Egyesület, dr. Bánszky Pál
6000 Kecskemét, Daru u. 11. tel.: 06-76/494-168

A Népművészet Ifjú Mestere pályázaton résztvevők tábora

1997. augusztus 10-16.
Tiszavárkonyi Alkotóház
Információ: Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Népművészeti Egyesület Tiszavárkonyi Alkotóháza
Hegedűs József
5091 Töszeg, Szabadság u. 11/a.

Országos népi szobrászati alkotótábor

1997. augusztus 11-16.
Információ: Duna-Tisza Közi Népművészeti Egyesület, dr. Bánszky Pál
6000 Kecskemét, Daru u. 11. tel: 06-76/494-168

Mesterségek Ünnepe

1997. augusztus 19-20-21. Budapest
Információ: Népművészeti Egyesületek Szövetsége, Igyártó Gabriella
1011. Budapest, Corvin tér 8. tel.: 214-3523

V. Nemzetközi Kézműves Találkozó

1997. augusztus 23.
Információ: Szabolcs-Szatmár Megyei Népművészeti Egyesület, dr. Puskásné Oláh Júlia
4400 Nyíregyháza, Arany J. u. 33. tel.: 00-421310-005, fax: 00-42/411-878, 310-893, 411-822

A bor ünnepe

1997. szeptember 6-7. Szentendre
Információ: Szabadtéri Néprajzi Múzeum tel.: 06-261312-304, fax: 06-261310-183

„Nádféleségek és fűz vessző hasznosítása hazánkban” c. konferenciával egybekötött kiállítás

1997. október
Információ: Dél-Alföldi Népművészeti Egyesület, Jellinek Márta
6721 Szeged, Árbóc u. 1-3. tel.; 06-62/313-433, 323-495 fax: 06-62/324-994

Hagyományos kézművesség

A Művelődési és Közköztartási Minisztérium Közművelődési Főosztálya, a Népművészeti Egyesületek Szövetsége, a Kézműves Alapítvány, a Pályakezdő Fiatalok Esély Alapítványa, a Magyar Művelődési Intézet, valamint az alábbi intézmények meghirdetik a II. Országos Ifjúsági Népi Kézműves pályázatot 10-25 éves fiataloknak.

A pályázatot meghirdetők lehetőséget kívánnak teremteni a Magyarországon és az ország határain túl élő, a hagyományos kézművességgel foglalkozó fiataloknak a bemutatkozására, a megmérettetésre, hagyományápoló tevékenységük továbbfejlesztéséhez. Ennek érdekében az alábbi kategóriákban csak a megjelölt helyszíneken lehet pályázni:

1. Fonható szálás anyag: gyékény, szalma, vessző, sás, csuhé.

Megyei Művelődési Központ és Kézműves Szakiskola
5600 Békéscsaba, Orosházi u. 32. Tel.: 66/325- 598. A pályázat gondozója Kőlcseyné Balázs Mária.

A pályamunkák beadásának határideje: 1997. július 7-11-ig, naponta 8-16 óráig.

2. Textil: szövés, hímzés, csipke, nemez, kékfestő. Kézműves Szakiskola, 7150 Bonyhád, Széchenyi tér 2. Tel.: 74/451-455. A pályázat gondozója Szabóné Énekes Éva.

A pályamunkák beadásának ideje: 1997. augusztus 25-29-ig, naponta 8-16 óráig.

3. Fazekas:

MMIK Szakiskolája
8900 Zalaegerszeg, Kisfaludy u. 7-11. Tel.: 92/314-580. A pályázat gondozója Prokné Tirner Gyöngyi.

A pályamunkák beadásának ideje: 1997. augusztus 25-29-ig, naponta 8-16 óráig.

4. Faragás: kéreg, fa, szaru, csont.

Népi Kismesterségek, Szolgáltató Mesterségek Szakiskolája
4181 Nádudvar, Ady tér 10. Tel.: 54/480-730

A pályázat gondozója Galánfi András. A pályamunkák beadásának ideje: 1997. augusztus 25-29-ig, naponta 8-16 óráig.

5. Bőrművesség és népi ékszer

Grassalkovich Művelődési Központ Pályakezdők Szakiskolája
3000 Hatvan, Grassalkovich kastély Tel.: 37/346-125 vagy 342-383. A pályázat gondozója Horváth Tibor.

A pályamunkák beadásának ideje: 1997. augusztus 25-29-ig, naponta 8-16 óráig

Pályázhatnak: egyének: 3 db tárggyal vagy egy összetartozó kollekcióval; közösségek (szakkörök, szakiskolák): egy összetartozó kollekcióval.

Nevezési díj, melyet a pályamunkák beadásakor kell befizetni: egyéni pályázóknak 500 Ft, közösségi pályázóknak 1.000 Ft.

A pályamunkákon olvasható felirattal szerepeljenek a következő adatok:

1. Az alkotó neve, életkora, címe (iskolája).

2. A pályamunka megnevezése, mérete, anyaga, értéke.

3. Szakköröknél, iskoláknál a kör, intézmény pontos címe, telefonszáma, a szakoktató, szakkörvezető neve (kérjük, hogy a fenti adatokat pontosan közölje minden pályázó).

Díjazás: A beérkező alkotásokat életkori kategóriánként értékeli a zsűri: 10-15 évesek (egyéni- közösségi) I, II, III. díj és különdíjak; 16-25 évesek (egyéni-közösségi) I, II, III. díj és különdíjak.

A legjobb alkotások jutnak az Ifjú Kézművesek Országos Kiállítására, melynek szervezője és helyszíne az Újkerti Közösségi Ház, Debrecen, Jerikó u. 17-19.. tel.: 52/413-922, gondozója dr. Tar Károlyné.

A pályázattal kapcsolatos további információ a megjelölt helyszíneken kérhető személyesen vagy telefonon.

Balogh Sándor: Vendégek Klézséből - az Etnofon és a Magyar Rádió stúdiójában

Két kedves moldvai vendég érkezett a Bákó megyei Klézséből Budapestre; Legedi László István furulyás és Bálint Erzsébet énekes.

Meghívásuk a Csángó Bált követő napokra szól, ekkor készítettünk velük zenei felvételeket az Etnofon Kiadó stúdiójában.

Mindketten nagyon készségesen szólaltatták meg repertoárjukat. Különleges, - eddig még ismeretlen dallamok is előbukkantak, de a már tőlük ismert guzsalyas és hagyományos táncdallamok is sorra megszólaltak.

A háromnapos felvétel eredménye mintegy 80 dallam.

Néhány közülük: Öreg magyaros, Serény magyaros, Kecskés, Virágtánc, Gergelytánc, Kezes, Keresel, Kettős, Tilinkós öves, Furulyás öves, Kavalos öves, Juhos, Bulgáros (hangszeres dallamok);

Szeretöm e táncba..., Este vagyok, szürkül bé..., Lehajlott e kökény ága..., Édesanyám, lelkem, anyám..., Keserves (énekes dallamok).

A táncdallamok nagy részét koboz és dob kísérettel is rögzítettük. (Köszönet Bolya Mátyás kobzosnak és Benke Grátzy dobosnak.)

Az Etnofon Kiadó gondozásában az Óbudai Népzenei Iskola alapítványának anyagi rész támogatásával jelentetjük meg az idei Táncháztalálkozóra a klézsei vendégeinktől felvett zenei anyagot másoros kazettán, amely folytatása lesz a két éve kiadott Hodorog András klézsei furulyás hanghordozójának. A nemrégiben „Moldvai csángómagyar furulyás dallamok és énekek” címmel publikált kottás gyűjtemény második hangzóanyaga a most megjelenő Legedi László István és Bálint Erzsébet kazettája.

A változatosan megszerkesztett hanghordozón bőséggel találunk „tánc-ház-as hangzású” darabokat, guzsalyas dallamokat énekhangon, furulya és koboz kísérettel, valamint néhány dallamot szóló előadásban.

Vendégeink meghívást kaptak a Magyar Rádió Népzenei Szerkesztőségétől „Népzenei portré” felvételére is. A félórás műsorban Dévai János segítségével közelebbről megismerhetjük klézsei vendégeinket saját szép régies elbeszélésük alapján. Adás: március 22-én délután a Kossuth adón.

Köszönet illeti vendégeinket dallamkincsük átadásáért, amellyel – az Etnofon Kiadó és a Magyar Rádió jóvoltából – még szélesebb körben válhat ismertté a moldvai csángómagyarok zenei kultúrája.

Balogh Sándor – népzeneatanár

Karakas Zoltán: „No te dudás, mit szundikálsz...?”

Szó sincs szundikálásról... 1997 január óta működik a Magyar Dudazene-klubja az FMH-ban. A felkészülés jegyében telnek a keddi esték: adatközlők zeneanyagának gyakorlása, előadások, tapasztalatcserék jelzik a munka komolyságát.

A zenekar valójában 1989 januárjában alakult. Az alapító tagok a 70-es évek elején elindult népzenei mozgalom szólistái és élőnonalbeli zenekarok tagjai.

A tizenhárom zenész már az első évben TV-, rádiófelvételeket készített, minden neves népzenei eseményre meghívót kapott, külföldi fesztiválokon, jótékonyági koncerteken arattak méltó elismeréseket.

Létrehozták a „Dudaszó Hallatszék Alapítvány”-t, aminek a számláján összegyűlt támogatásokból és szponzori bevételekből a zenekar tökéletesítette a hangszereket, népszerűsítette kül- és belföldön egyaránt a magyar dudazenét.

Az elmúlt évek csendesebben, az érlelődés jegyében teltek. Zeneiskolák jöttek létre, ahol más népi hangszerek mellett a dudazenét is oktatják. Az általános tantervben szerepel a hangszer ismerete, szakmai kiadványok jelentek meg, zenei nyári táborokat szerveztek, hagyományossá vált az Egri Dudástalálkozó. 1996-ban indult – a reméljük ugyancsak hagyománnyá váló – Mátrai Dudásfesztivál.

Mindezek azt bizonyítják, hogy a kezdeti lelkesedés, az akkori munka nem volt hiábavaló. A fellépéseket kísérő érdeklődésekből, elismerésekből joggal vonhatjuk le a tanulságot – igény van a magyar dudazenére.

Céljuk... valójában semmit sem változott 1989 óta, vagyis nemzeti kultúránk egyedülálló kincsének, a magyar duda hagyományainak, értékeinek ápolása, védelme és az európai kultúrvilágban betöltött méltó helyének biztosítása.

Önálló műsoruk készülöben, címe: „Kulturális örökségünk: a magyar börduda”.

(Információ: Karakas Zoltán, 2040 Budaörs, Fém u. 24. Tel: 23/440-792)

Minőségi tekerőlantok

Népi tekerők, történeti hangszerek garanciával.

Nagy Balázs tekerőlantkészítő hurdy-gurdy maker. 1124 Budapest, Lejtő út 12/b. Tel/Fax: 319-8459

Juhász Zoltán: Gondolatok: A népzene hagyományos módja

Furulyás, dudás pásztoroktól sosem mulasztom el megkérdezni, hogyan tanultak meg zenélni. Első, legtömörebb válaszukat – ti. hogy „magamtól” – kissé bővebben kifejtve, szinte kivétel nélkül a következő képet rajzolják meg: 6-7 éves korukig anyjuk énekét, apjuk, nagyapjuk hangszerjátékát említik szinte kizárólagos, ám rendszeres, egész életüket betöltő zenei élményükként. A pásztorok régies, egység zenekultúrája úgy hozzátartozik az őket és gyerekeiket körülvevő világhoz, mint a beszéd, vagy a mindennapi munka. A zenei nyelv ebben életkorban rendkívül hatékonyan, a beszélt nyelvvel analóg módon, a racionális, elemző módszerek teljes mellőzésével ivódik bele abba a gyermekbe, aki egységes és élő zenei kommunikációs rendszerben nő fel.

A hangszerjáték 7-14 éves korukban kezdődött, és pedig mindig már ismert nótákkal. (Pásztorzenész sosem nyúl hangszerhez addig, amíg daltalantot fejben nem tudja.) Zenei anyanyelvük tehát ekkorra – a beszélthez hasonlóan – teljesen kifejlődött, már csak hallhatóvá kell tenni a hangszeren, ami „belül” készen állt. A hangszertechnikát szinte „maguktól”, a felnőttek játékát ellesve tanulták meg. Ez a módszer nem ismeri a nyögvenyelős gyakorlást, a kudarcot, hiszen a zenész maga alakítja ki a formát, amit saját technikai szintjén képes megvalósítani. Mindezt saját gyermekeim példáján láthattam igazolódni, akiknek zenei környezete – apjuk jóvoltából – igencsak kanászosnak mondható.

A hagyományos zenetanulás „anyanyelvi”, és a zeneiskolák racionális, „magyarázós” módszereinek eredményességét összevetve arra a következtetésre juthatunk, hogy zenei anyanyelvünk visszaszerzésének útját a hagyományos, anyanyelvi módszerekre való áttérésben kellene keresni. Ennek persze előfeltétele az, hogy a gyerekek olyan zenei közegben nőjenek fel, melyben a magyar népzenenek súlyponti szerep jut. Ennek pedig mai életünkben pont az ellentéte az igaz, és hatalmas erők érdekei fűződnek ahhoz, hogy ez így is maradjon. Ezért mi valószínűleg sosem fogjuk pontosan olyan módon tanulni és tanítani a zenét, ahogy meszttereink megörökölték azt. Mégis, minden igyekezetünkkel azon kell lennünk, hogy mindent átvegyünk, ami csak átmenthető az anyanyelvi módszerekből.

A múltunk tele van nótákkal. A jövőnköt nóta nélkülire tervezzük. A szikra olyan keskeny ionizált csatorna a levegőben, melyben az egyik helyen felgyülemlt töltés mégiscsak átjut oda, ahol hiány van belőle. Annak ellenére, hogy a levegő nagy tömegében szigetel.

(Megjelent az Óbudai Népzenei Iskola „Írottas” című lapjában.)

Civil Rádió

Budapest, URH 98 MHz.

A Civil Rádió népzenei rovatai:

Csütörtök, páros hét 18.00-19.00 Kelta zenei óra, szerk.: Csernyus Lőrinc

Péntek, páros hét 18.00-19.00 Népzenei barangolás, szerk.: Várnagyné Papp Anikó

Péntek, páratlan hét 18.00-19.00 Magyar népzene, szerk.: Bottlik Zoltán

Szombat 17.00-17.30 Esték a Fonóban, szerk.: Mezei Péter

Dienes Valéria Szekszárd, 1879 - 1978, Budapest
Egy híján száz évet élt

Minden szempontból átmenetnek tekinthető kora kedvezett a polihisztori alkotóknak (gondoljunk csak Kós Károlyra). A múlt század végén Valéria első lehetett azon nők között, akik beléphettek az egyetemre. Matematikát és fizikát, majd filozófiát és esztétikát is hallgatott. Disszertációját filozófiából, a valóságelméletekből írta. Emellett „melleleg” zenét – zongorát –, zeneszerzést tanult és természetesen több idegen nyelvet sajátított el. Nyitott volt a társadalmi-politikai kérdések iránt is. Barátai közé tartoztak a századelő nagy, polgári radikális, baloldali egyéniségei. Szabó Ervin, Jászi Oszkár, Madzsar Alice társaságába járt, a Galilei Kört látogatta és cikkeket írt a Huszadik Századba, az akkori progresszió egyik lapjába.

Férjével fiatalon Párizsba ment, ahol két óriási élmény hatott rá: találkozott Henry Bergsonnal, akinek egyetemi előadásait hallgatta és megismerekedett a Duncan-testvérpárral, akik a modern tánc úttörőiként ekkoriban szereztek világhírt. Az elméleti rendszerezés és a mozgás gyakorlati ismerete (az utóbbit Raymond Duncan közösségében szerezte, ahol maga is táncolt) inspirálta Valériát a különleges tánc-rendszer, az orkesztika megalkotására, melynek később tanára, koreográfusa, intézményi vezetője is lett. Komplex érdeklődésére jellemző sok más, korábban újnak számító – művészeti, tudományos ismeret, amellyel foglalkozott. Értője, művelője volt a szimbolikának, jelelméletnek (a század első magyar szemiotikusai közé kell

sorolnunk). Emellett filozófiát és szociológiát fordított, majd pszichológiát (pl. Binet gyermeklélektanát) és filozófiai antropológiát ültet át magyarrá. Csaknem a teljes Teilhard de Chardin-i életművet lefordította. Élete vége felé tökéletesítette az általa evo-logikának nevezett fejlődéseméleti rendszert és összegezte világnézeti gondolatait. Ezenközben verseket írt és felnevelt két gyereket.

A Duncan-műhelyben tanult empirikus táncismereteit elméleti alapon általánosította és rendszerré egészítette ki. Ezt nevezte mozdulattudománynak, görög szóval orkesztikának. (Ebben nemcsak a tánc kapott helyet, hanem minden mozgásfajta. Elemi egységnek a mozdulatot tartotta, melyet a gondolkodás, vagyis az eszmélet alapjának tételezett.) Elvi állítása az volt, hogy az emberi test geometriai jelleggel működik. Ebből következően a geometria rendszerében osztályozható valamennyi emberi mozgás, s leírható, tanítható. Az egyszerű mozdulattól a tánc művészetéig ívelő mozgáskultúrát négy dimenzió szerint rendszerezte: 1. Plasztika (tér-viszony), 2. Ritmika (idő-viszony), 3. Dinamika (erő-viszony), 4. Szimbolika (jelentés-viszony). Sajátos bergsoni felfogással emelte filozófiává mozdulat-elméletét. Szerinte az agyműködés is mozgásrendszerként működik. Ennek idő- és térbeli koordinátáit késői nagy filozófiai eszméiben, meditációiban értelmezte.

Amit Párizsban, Nizzában táncként tanult, azt Budapesten továbbfejlesztve tanította is. Megnyitotta orkesztikai iskoláját. Ebben az oktatóműhelyben (diplomatát is adott!) a mozgás gyógyító funkciótól a művészi tánc kifejezésig szinte minden mozgással foglalkoztak. Pedagógiai modernségére jellemző, hogy a gyerekek iskolája mellett megvalósította a Szülők Iskolája tanfolyamot is. Voltaképpen meghirdette a permanens nevelést. Lélektani gondolatai ma is aktuálisak.

A második világháború után, amikor kultúránktól „idegennek” bélyegezték a mozgásművészeti műhelyeket, megszűnt orkesztikai iskolája. Szinte észrevétlenül élt, belemélyedt az elméletbe, filozófiába.

A magyar kultúra – mely elfelejtette egy ideig – csak nagyon későn fedezte fel. Valéria már jóval túl van a kilencvenedik évén (!) amikor meghívják Tihanyba, a nemzetközi szemiotikai szimpozionra. Újrafelfedezése Vitányi Ivánnak köszönhető, aki a konferenciát követően a Magyar Televízióban két részes portréfilmet készített róla 1975-ben. A televíziós adás tette országosan ismertté nevét, és a Valéria-jelenség fogalomává vált.

Mi a tánc? - Összeállította : Koczpek Irén

Jel, mozdulat

A tánc ősi soron az istenséggel azonosulni kívánó lélek szellemi mozgásának térbeli ábrázolása, szimbóluma, egyúttal mágikus cselekvés, a testrészek összehangolt, ütemes játékaival. A tánc ritmusával a Világmindenség ciklikus mozgására rimel, s az Ég és Föld közti harmóniát hivatott helyreállítani. E gondolat kifejeződésének legutóbbi megjelenése a hindu táncoló Siva, aki a világ teremtésének és megőrzésének, a megnyugvásnak, a pusztításnak és az újraalkotásnak a kozmikus táncát járja. Mivel az élet mozgás, így ura egyúttal a „tánc ura is. Ezt a nevet Buddha is viseli. Tiberben a Szent táncot megszemélyesítették, temetői misztériumtánc a híres csend, melynek célja a földöntúli erők megidézése. Platon szerint a tánc isteni eredetű, mielőtt mozgásá lett volna, jel volt. A térbe rajzolja, ami időbeli, az életet és az élet ciklikusságát létrehozó erők ünneplé.

– A jel csak mozdulattal indulhat ki. Semmiféle más „közlekedési eszköz” nem lehet az egyik eszmélet és másik eszmélet között, mint annak a nagy törvénynek az alapján, hogy az emberben mindig a visszahatástan van. Mindig olyan pillanatot, amit nem lehet pontosan megismételni, de amiből mindig fakad valami új.

Eszerint tehát, ha ember és ember, vagy ahogy mondja Valéria néni, eszmélet és eszmélet, tehát emberi tudat és emberi tudat kapcsolatba akar lépni egymással, nincs más útja, mint hogy jelet adjon, a jel viszont minden esetben mozdulat, mozdulat alapul, hiszen végső fokán a beszéd is a mozdulatnak valamiféle elvonatkoztatása.

– Igen, igen. Éspedig azért, mert az eszmélet mindig úgy adódik át, visszahangozom a mozdulaton. Minden mozdulatnak visszhangja van a másik agyban, amely lerajzolja azt a mozdulatot, de nemcsak plasztikailag, hanem ritmikailag, dinamikailag és szimbolikusan is.

Körbe – körbe
majd pörögve
majd verődve
le a földre
föl az égre
szembenézve
sose félre:
egy pár lány, két pár lány
fekete-piros, fekete
táncot jár

Honnan járnak, honnan hozták,
honnan e mozdulat-ország?

Szétlőtt várak piacáról,
csúrföldjéről, még a sátor
vagy a jurta
tüze mellől röptette föl
a csipők, a csuklók, térdek
katapultja?

Vagy régebből, húszszerebből?
Még a nyelv előtti ködből
teremti újra – az ösztön?
Akár a szemek mandula –
metszését az anyaméh
szent laboratóriuma?

Honnan járnak, honnan hozták?
Honnan e mozdulat-ország?

(Kányádi Sándor: Fekete – piros – részlet)

Hogy esett a Raymond Duncannel való megismerkedés ?

... angol lánykák, akikkel együtt jártam az egyetemre, azt mondták: hallottad-e, hogy itt van egy Duncan nevű férfi, Raymond, aki kibérelte a Rue des Ursulines-en az egész Salle Pas de Loupe-ot, és ott egy kolóniát telepített le, amelyben szövést, kerámiát, tornát, szóval mindenféle érdekes, életmódtámogató tevékenységet lehet tanulni? Ne menjünk-e el tornázni oda? És én rögtön hallottam ebben az Isadora nevét, és rögtön megjelent előttem Isadora tánc, melyet háromszor megnéztem. Már aznap elmentem. Beállítottam a pénztárba, és mondtam, hogy szeretnék e járnai gimnasztikára. Mondták, mindegy, ha nem akar, nem fizet, csak járjon el. Csak sajátítsa el azt a fajta életmódot. Megtanulhat szandált csinálni, megtanulhat khitónokokat szöni, megmutatjuk magának az előállítási, készítési módot. Volt egy kis színházterem, amelyben körös-körül voltak a páholyok, a nézőtér ki volt ürítve és tornateremmé változtatva. Föl lehetett menni a színpadra is, és ott mutatni mozdulatokat is. Az első óra úgy folyt le, hogy beszaladt Raymond Duncan a terembe rövid khitónijában, szandálban, válláig lógó hajjal...

...a többi tevékenységét is megfigyelte ott Valéria néni, a szövést, a fonást ?

– Igen, igen, meg a zenét! Azt Raymond felesége művelte, Penelopének volt legalább száz furulyája. Mindenféle, különböző régi népektől, és mindenféle lehetetlen intervallumokat tudott azokon kifűjni. És a kerámia és a többi?

– Volt még szandálszínaló, azután szövőgépek voltak, ahol a legnagyobb hely volt, ott a vetéléseket is meg lehetett tanulni, azután lehetett tanulni furulyázni, pengetni is.

Nagyon érdekes ezt hallgatni, mert éppen mostanában vannak hasonló tervek nálunk is a különböző művészeti ágak, az ének, a zene, a tánc, a kerámia, a szövés-fonás jobb összekapcsolására a művelődési otthonok keretében. Biztosan nagyon érdekes volt ez a munka akkor is, a résztvevők egész életmódját áthatotta.

– Igen. Ez bizonyos. Annnyira, hogy mi ebből ösztönösen szintetikus művészetet próbáltunk csinálni. Raymond is ezt akarta, de nem mint művészetet, hanem mint életformát, mint a valóságos életet, hogy készítsék el az ember magának a ruháját, a szandálját, tornázzon, mozogjon, táncoljon, annyira, amennyire az egészsége megkívánja.

– De hát a társadalom többsége számára így elérhetetlen ez az életforma.

– Igen, igen. Egész biztos, hogy az. Ezt sohasem próbáltam árvenni Raymond Duncantól, csak a mozdulat-rendszerének az alapgondolatát, csak azt, hogy geometriai alapon indultam el a mozdulat megismerésében, és azután mentem csak tovább a többi tényezőre, a térről az időre, az időről az erőntényezőre, az erőről a mozgás jelentésére.

Erkölc, karakter

A tánc erkölcsi hatásáról eltérők a vélemények a múltban és jelenben egyformán. A szigorú moralisták az erkölcsi lazaság, elpuhulás, könnyelműség és kacérság gyámlóitójának hirdették s hirdetik a mai napig; a barnavérű életuntak meg kerekken eszteslegnek bélyegzik; de az elfogulatlanul gondolkodók, joggal hivatkozva arra, hogy a tánc valamikor egyrészt az istentisztelet kiegészítő része volt, másrészt mint a hazafiság és vitézség nevelő eszköze szerepelt, elismerik (magába véve) erkölcsileg kifogástalan voltát, sőt a lélekre és testre egyaránt jó hatását.

A „táncos magyarok” titulussal Gyulai Mihály dobi református lelképásztor tisztelte meg apáinkat 1681-ben Debreczenben kiadott „Táncz jutalma” c. művében, nagy szomorúsággal állapítja meg, hogy ez a „sok bűnökkel teljes ocsmány vétek uralkodott, uralkodik is e mai napig közöttünk”. De Gyulai nem áll magában e névadással, mert egy ismeretlen nevű paptársra, ki 1668 és 1696 között 52 strofás verset írt a tánc ellen, színtén „táncos”-nak titulálja a korabeli magyarságot, mivelhogy a tánc szerinte is „a többi rütség között egy ugyan megrogzított rütség az engedetlen magyar népben”.

Am a „táncos” jelző nemcsak az egész nemzetnek jutott ki, hanem, úgy látszik, egyik városunk lakóinak is, tudniillik Miskolczénak, melyről Oláh Miklós Hungáriá-jában (1530) följegyezte, hogy – „oppidum incolarum choreis iam olim famosus”, azaz hogy – lakosai táncairól már régente hírhedt város. S ehhez Bél Mátyás magyarátzképpen hozzátesszi Adparatus-ában (1735), hogy emlékeztessék példabeszédek nyelvünkben a „miskolczy

tánc” és a „táncos miskolcziak”.
Csokonai másképp látja:
Csak a magyar tánc az, mely soha sem járja
A jó egészségnek semmi ártalmára,
Mivel mérsékelve mozgatván bennüket,
Frisíti elménket, testünket, vérünket,
Csak a magyar tánc az, mely díszesebb teszi
Az embert, és soha hívságra nem viszi,
Mert ha csak vítézi módra nem öltözött,
S ha nincs sarkantyúja, csúf a többi között.
Csak a magyar tánc az, mely bír oly érdemmel
Hogy legjobban egyez a szűz szeméremmel...

A magyar táncban a férfiú a főszerep; ő uralkodik benne természeti fenségével. Ez kiviláglik mind a lassú, mind a friss részből. Az előbbi tudniillik eredetileg tisztán férfi (vitézi) tánc volt; sőt a nép körében még manap is több helyt ilyen. A nő csak később kapott szerepet ebben, de akkor is csak mellékeset, mert egészen a férfi akarata szerint kell benne igazodnia (nb. ha erősebb cifrázásba kezd, egészen magára hagyja a nőt!). Am a friss részben, mely már eredetileg is páros szerelmi tánc volt, szintén észrevehetőleg uralkodik a férfi, mert ebben is tőle függ, mikor akarja párját elereszteni, vagy kiperdíteni, felkarolni, pergetni, vagy mártogatni, mutatva ezzel természeti fenségességét.

A magyar férfinak táncbeli esztétikai szabálya, hogy minden lépte-nyoma, mozdulása daliás, vitézi és méltóságos legyen. Egyébként pedig kövesse a test tartására és mozgására vonatkozó már ismertettet követelményeket.

A magyar nő táncában viszont a gyöngéd szemérem és húzódozás a legkitűnőbb szép tulajdonság. Ő mindig bevárja, hogy előbb a férfi nyúljon feléje. Kezeit a csipőre ritkábban rakja, hanem vagy hátra teszi, vagy szoknyáját (illetőleg a köténye szélét) fogja velük. Nem ugrik, ha táncosa nem ugratja, nem perdül, ha ez jelt nem ad neki, nem kacsingat ide-oda, hanem vagy maga elé néz, vagy félénk, szemérmesen a táncosára – Arany János szavaiként – „mint hold a napra, kitől szelidebb fényét kapja” (A magyar tánc). A táncfigurák tevésében is táncosának reflexe, amennyiben mindig igyekszik ezeket, lehetőség szerint, enyhébb formában utánozni.

Amint az egyes emberek táncra más és más, úgy különbözik a nemzetek táncolásmódja is. S valamint a szívből fakadó igazi tánc mindig tükrö az egyéniségnek, úgy a nemzeti tánc is híven mutatja az illető nép belső karakterének alkotó tulajdonságait. A nemzeti géniusz is örömeiben nyilvánkozik meg legigazabban s legközvetlenebbül érezhető módon. A művelődési kölcsönhatások folytán a nemzetek idővel eltanulják s gyakorolják ugyan egymás táncait, de legszebben mégis mindenik csak azt a táncot járja, mely géniuszából fakad, nemzeti sajátosságainak kinyomata.

A magyar néphitben leggyakrabban a tündérek (és szépasszonyok) táncolnak, ami ősi eredetükre vall. (Talán ugyanilyen értelemben kell felfognunk Hunor és Magyar által elrabolt ösanyáink táncát is.) A magyar néptáncok alapítványai a karikázó, a lépő, az ugrós, a botoló, a legényes, a toborzó (=verbunk), s végül a csárdás. Ezek közül a legősibb formák a lánca, kör, ill. füzér alakzatban lejtett táncok, s mindegyiknek megvolt a szimbolikus tartalma. A férfi és nő közötti tánc, mint bárhol a világon, beszédes szerelmi jelkép (a gyimesi csángók termékenységű „medvetánc” még világosan a közösülést utánozza), bizonyos férfítáncok (fokostánc) pedig a harci táncok kései, játékos-szimbolikus szelidült formáinak tekinthetők. A nagyobb munkák befejeztét és az élet nagyobb eseményeit táncal ünnepelelték, s egykor még a temetőben is táncoltak, miként a halotti tornák is megvoltak a jellegzetes táncai.

A Kárpát-medence táncainak legfontosabb előadási stílusjegye a szokatlanul nagy mértékű egyéni rögzítés. Ebből fakad rendkívüli gazdagsága a táncfajták csekély száma ellenére is, s ez határozza meg sajátos színeit Európa népeinek tánc kultúrájában, ez különbözteti meg a nyugat-európai és balkáni táncvilágtól.

A magyar tánc egyéni jellegét a hazai és külföldi megfigyelők csaknem 200 éve emlegetik, közöttük költőink is, Berzsenyitől Arany Jánosig. Az utóbbi évtizedek néptánc kutatásai megmutatták, hogy nem csupán a nemzeti romantika költői túlzásáról van szó, hanem táncaink valóságos és nem is éppen új keletű vonásáról. A magyar táncfolklór alkotásainak többsége oly mértékben egyéninek tűnik, hogy a kutatás számára nagy gondot jelent a személyes alkotó-rögzítő tevékenységet szabályozó közösségi érvényű törvényszerűségek megállapítása. Nem csoda, hogy a táncoktatásban többször felmerült a Berzsenyi Dániel költőien megfogal-

mazott agnosztikus válaszával való egyértelmű: „Titkos törvényit mesterség nem szedi rendbe, Csak maga szab törvényt s lelkesedése határt.”

Költészet, öröm

A tánc a testnek természetes költészete lévén, mint a testmozgás művészete nem pusztán a táncolóknak élvezet, hanem a szemlélőkkel is érzeti gyönyörködtető hatását. E szépségi hatás főképp kettőtől függ, egyrészt a kifejező erőtlől, másrészt a mozgások természetességétől, változatoságától és harmóniájától. Annál szebb valamely tánc, minél igazabban látatja az egész testen s ennek minden mozdulatán a lelki tulajdonságokat, a belső jellemet; továbbá, ha a mozgások nem csapnak ki a természetesség határaiból, folyton váltakoznak s emellett mind a lelki állapottal, mind egymással összhangzásban vannak.

Az egyéni rátermettség is eltérő szokott lenni az emberekben: egyiknek nagyobb a ritmusérzéke, mint a máséknak; ...

Ez a rátermettség különben a nőknél nagyobb, mint a férfiaknál. A nőknek ezen felül nem csupán táncszíróknak erősebb, de egyáltalán könnyebben hangolódhatnak a táncra s azt a férfiaknál nagyobb ügyességgel és kellemmel lejtik.

... a táncnak igazi és rendes (lélektani) alapját mindig belül kell keresni az érzésben, még pedig sajátosan az örömszerzésben. Ez hozta létre a legelső táncot; ez volt és marad mindig is a tánc szülőanyja. A tánc milyensége több dologtól függ. Első az öröm oka és nagysága, mely ugyanannál az egyénnél más - más színezetet ad a táncnak, egyszer élénkebbet, másszor nyugodtabbat. Másképp mozgatja a testet a büszkességgel, másképp a szerelemmel elegyes öröm.

Ez a világ ellobban

Ölel engem még jobban

Hajamtól a sarkamig

Hajnalig, de hajnalig

Nem hajnalig, örökig

Szakadatlan örömig

Én is akit megtalálok

Pántolok rá aranypántot

Úgy szeretem, úgy szorítom

Én sohase szomorítom

(Nagy László: Táncbeli tánc-szók)

A Bartók-táncgyűjtés használatára – részletek)

A magyar tánc képe hézagos volna, ha nem szólnánk kísérő költészetéről is: az úgynevezett „táncszók”-ról, vagy másképpen: „táncurjantások, táncikkantások”-ról.

Ezek mind a lassú, mind a friss táncban, de főleg az utóbbiban szoktak elhangzani. A lassúban, mely különösen első részben komoly és méltóságos, inkább csak egyes biztatást s örömet kifejező indulatszók, vagy elliptikus felkiáltások hallhatók, s ezek is jobban csak a cifrázásokor. Az igazi táncszókat, melyek többnyire 2, ritkábban 3 vagy 4 hetes és nyolcas szótagú sorból álló, jól-rosszul rímelő epigrammatikus kis versek, főképp a friss táncban szokták a zene ritmusával összehangolni, pergő gyorsasággal elrikogatni. A nép élénk képzeletességének, találékonyságának és érzelmi gazdagságának nyilvánvaló tanúbizonyságai ezek. A népköltésnek nem egy gyöngyszemére akadunk közöttük, a magyar néptáncnak pedig mindannyian jellegzetes költői sallangjai és fűszerezői.

Mi a tánc? A választ folytathatnánk...

Összeállította: Koczper Irén

(Magyar Néprajzi Lexikon – Akadémiai Kiadó, Budapest * A század nagy tanúi – RTV-Minerva, Budapest 1978, * Vitézy Iván televíziós interjúja Dienes Valériával * Deme Tamás: Miféle fontos nekünk Dienes Valéria – Téka tánc házas tájékoztató, 1984. * Réthelyi Prikkel Maraión: A magyarság táncái – a Studium kiadása, Budapest 1924; ÁKV reprint kiadás 1985 * Martin György: A magyar nép táncái – Corvina Kiadó, Magyar népművészet sorozat, 1974)

1990 tavaszán a Cifra zenekar muzsikájától volt hangos Lausanne egyik-másik sétálóutcája. Épp szombati nagypiac lévén, egyik szünetben – abbahagyva a zenélést – vettem a szemközti árustól néhány szem gyönyörűen pompázó paradicsomot. A kíváncsan vonzó gyümölcs ízetlen volt (azóta már tudom, hogy gazdaságunknak még sokat kell fejlődnie, hogy mi is felzárkózhassunk...).

De az igazi történet 1964 nyarán kezdődik. Ekkor nyolcéves kisfiúként Mezőkövesden nyaralok nagyanyámnál. Délben a tyúkhúsleves az asztalon, a rádióból pedig „jó ebédhez szól a nóta”. A rítus oly sokszor ismétlődik, hogy hamarosan úgy érzem, az ismeretlen kezdetű nótákat is be tudnám fejezni. Egy vasárnap két muzsikás kéregető cigány zörög be az ablakon, és életemben először rendelék nótát: „A kövesdi sürgönypózna jaj de magos” kezdetűt. Tanulóéveim inkább a slágerekhez és a divatosabb hangzású rockzenéhez visznek közelebb. Csellótanulmányaimat abbahagyva gitározni kezdek és nagyon korán megismerkedem a hangtechnika rejtelmével. A hetvenes évek közepén eljutok egy Sebő koncertre, ahonnan úgy jövök el, hogy EZ AZ! Ezt szeretném én is csinálni, mégpedig úgy, hogy ebből éljek meg. Különböző tanfolyamokon és iskolákban megismerkedtem a népzenevel, barátságok szövődtek tanárainnal, és más kezdőkkel, néhány hónap után zenekart is alapítottunk. Tanulmányaimat közben folytattam, és egyre jobb zenekarokban játszhattam. Táncegyütteseket kísértünk, néha egy-egy koncertet is adtunk, nyári táborokba jártunk, tehát éltük a népi agyak életformáját. Értésültem arról, hogy a cigányzene mennyire korszerűtlen és értéktelen, sőt káros, amennyiben nem annyira régies és ízléses, mint az eredeti népzene. Majdnem mindegyik esküvőn megtörtént, hogy valamelyik részről megkérnyezett egy öreg rokon, hogy nem lehetne-e egy kis igazi magyar zenét kérni? Jól emlékszem a zavarunkra és még egyszer az is megtörtént hogy valaki csúnyán kioktatta szegény bácsikát. Ebben az időben szegény nagyanyámnak sokat próbáltam magyarázni épp aktuális zenekaromról és az eredeti dalok szépségeiről, de most már végképp nem értette, hogy miért nem szeretjük a szép magyar cigányzenét.

Ő is mesélt szívesen a régi dolgokról, de ez így sajnos a süketek párbeszéde lett előbb vagy utóbb. Barátaimmal sokat jártam népzene gyűjteni vagy csak egyszerűen élményekkel tölteni az alföldi tanyavilágba, vagy épp Erdélybe. Természetesen archaikus dallamokra vadásztunk, de különösen az Alföldön volt nehéz dolgunk az öreg tekerősökkel és klarinétosokkal, mert minduntalan előkerültek a nóták, amit elhangolódott tekerőkkel kísérnek kortárs zeneszerzőinket megszégyenítő effektusokat és hangközöket alkalmazva. Néha lekerült a falról egy hegedű, de leggyakrabban azon is a nóta sírt fel. Mégsem jöttünk haza eredmény nélkül. Az utóbbi időben nagyon szeretek hallgatni magnóra vett régi történeteket magukról, más zenészekről, furcsa emberekről, és külön érdekesség, amikor mostani világunk szórakozási formáit minősítik. 1985-ben egy erdélyi gyűjtőúton ismerkedtem meg Szabó Viktorral, a mezőkölpényi primással. Hamar jó barátságba kerülünk. Külön szimpatikus volt, hogy majdnem minden dallamról tudta hogy kitől és körülbelül mikor tanulta. Sokat gyakoroltunk együtt is, és amikor Magyarországra jöhetett két évente, jártam vele táncházakba, különböző táborokba, és nagy örömmel játszottunk együtt. Ilyenkor nálam szállt meg és sokat beszélgettünk. Ekkor értettem meg, hogy adatközlőink nem tesznek különbséget műfaj és műfaj között, ha megélhetésről van szó. 1990 óta a Cifra zenekarban együtt játszunk, így volt időnk és lehetőségünk egymáshoz csiszolódni. Mondhatom, sok mindent máshogy lá-

tok azóta. Eleinte sokat vitatkoztunk azon, hogy nem engedtem cigányzenét játszani. Aztán néhány számot mégis megtanulva az arányokon vitatkoztunk. Később azt nehezményeztem, hogy kitett helyzetekben is teljesen ismeretlen számot kezdett el. – „Mit csináljak? ez jutott az eszembe” – mondta. Megtanult sok mindent a tánczás anyagból, de a szíve a magyar cigányzenéhez húzza. Szakmailag mint hangszeres, sokkal többet lát benne. Szerintem a két kibékíthetetlen műfaj egy töről fakad, mégpedig a falusi cigányzenekaroktól. Minden zenekar ismerte saját falvának és a környéknek kultúráját. Régen is voltak idegen eredetű slágerek, amit a zenekarok is terjesztettek.

A városiasodás következtében különböző tájakról különböző kultúrákkal érkezett lakosság keveredett egymással. A nagyobb mobilitás következtében a különböző divatok is gyorsabban terjedtek itt, mint faluhelyen. A zenészek egy része a városokba költözve az új igények szerint kezdett játszani. Hamarosan képzetebbek lettek, több stílust, újabb harmoniakat és nem utolsó sorban rengeteg új melódiát ismertek meg. Néhány generációval később pedig már lenézték korábbi falusi önmagukat. A falusi zenészek pedig csodálták a leghíresebb pesti primásokat, akik kétségtelenül nagy művészek voltak. Baráti körök, társaságok cigánymuzsika mellett teljesedtek ki, mélyültek el.

Írt erről az itt járt Pietro Mascagni (1863-1945) is: „...a magyar szinte megáll az étkezésben, leteszi a kést, villát és észrevétlenül átengedi magát a zene hatásának. Az első hegedű különös, átható hangszúllyal énekel, a másodhegedűk, a violák, a brácsák és a bőgők szeszélyesen, fantasztikusan kísérik, a klarinét sívító kedves ellentéttel trillázik, a cimbalom átfutja a különféle hangnemek skáláit, szédületes gyorsassággal halad föl és le, természetes merész összhangba egyesítvén ezt a jellegzetes polifóniát, ... most a banda egy szomorú hallgató nótába kezd... A közönség nem eszik többé. Mintha félig lehunyt szemmel szundikálnának... „

Claude Debussy (1862-1918) gondolatai:

„...Mintha egy szép pillangót látnék üveg alatt! Szárnyai még csillognak, de már nem libegnek, gazdag színpompája elfakult. Úgy látom, Önök, magyarok, ezt a zenét nem tudják a maga értéke szerint méltányolni. Önöknek ez már az életük egy része! Annyira ismerős, hogy nem tulajdonítják neki azt a mélyeséges művészi jelentőséget, ami teljes mértékben megilleti! Egyébként nézzük, mi lett ezekből a dolgokból Liszt tolmácsolásában. Akármilyen zseniális, a magyar zenét járomba fogja. Megfosztja szabad lendületétől és érzelmi távlatától. Ha Radicsot hallok, szinte eltűnik a valóságos környezet. Az erdők illata csap meg, a források csörgedező zenéje és egy szív mélabús vallomása, mely szenved és ujjong szinte egy időben. Nézetem szerint ehhez a zenéhez nem szabad hozzányúlni. Sőt, óvni kellene, amennyire csak lehet a „hivatásosok” kontársága ellen. Ezért hát becsüljek meg jobban a cigányzenészeit, hogy ne legyenek többé egyszerű „szórakoztatók” akikkel ünnepeik hangulatát emelik, vagy pezsgőzés közben fülükbe húzatnak! Ez a zene igazán van olyan szép, mint az Önök régi hímzései és csipkéi ... Miért nem becsülik meg, miért nem szeretik ugyanúgy? ... „

Az utóbbi években tánczázi zenészeink szakmailag óriási fejlődésen mentek keresztül. Sokat segítettek ebben az intézményesen és spontán keletkező iskolák, táborok, tanfolyamok. Létezik sok jó zenekar, erőteljesen megnőtt a zenei kínálat, mégis az egyre nagyobb rendezvényeken nehezebben találunk önmagunkra a nagy ricsaj, lótás-futás miatt. Gyakran érzem hogy, „nem a lényeg a fontos”,

Mi a lényeg? A lényeg nekem, mint zenésznek az, hogy a zene

A Cifra együttes CD-borítója

üzenete eljusson „az én kis közönségemhez”. Ezt egyáltalán nem könnyű megvalósítani. Ott kezdem, hogy nem mindig van üzenet. Gyakran beesünk egy produkcióba, amihez semmi közünk, vagy az elképzelésünket nem tudtuk létrehozni, de muszáj valamit csinálni, vagy éppen csak a pénzért játszunk x percet.

A másik leggyakoribb eset, hogy üzenet lenne, és a produkció is létrejön, de nem juthat el a közönséghez, mert nem teszik lehetővé a körülmények (jelesen a szervezési hibák), a hang- és fénytechnika kezelőinek mulasztásai, és – nem utolsósorban – a drága közönség érdektelensége. Mindezeket figyelembe véve az elmúlt tizenöt évben koncerten játszó táncszínházzal bizony nem tudtam sokszor eljuttatni az „üzenetet”. Más a helyzet, ha utcazenészként játszom. A pozitív visszajelzések gyakoriak, őszinték, a zenekar közvetlen közelében bonyolódnak le, szemtől szembe, és nagyon emberiek, és precízen mérhetőek. Láttunk sírni 56-os magyarokat valamelyik régi magyarnótára; és könnyeit törölgető román nénit a Pacsirtára. De ez még mindig nem a legjobb zenei közeg, mert az emberek sietnek, és a milió is hervasztó néha. Legjobb az „asztalba”. Esküvőkön, bálokon, vagy magyar heteken fordul elő, hogy asztali muzsikát kell szolgáltatni. Tudom én, hogy itt nem az évszázadok által csiszolódott népzenei igénylik, de ha jól játszunk, együtt repülhetünk. Nem könnyű megfelelni. Ott kezdem, hogy rengeteg számot kell ismerni. Szerencsére Szabó Viktor, Mezőköl-

pényből elszármazott primásunk sok mindent tud. Követni és néha irányítani kell a tempót. A zenekarnak lehetőség szerint tökéletes kommunikációs összhangban kell lennie önmagával és az egész környezetével. Kezeleni kell a záporozó rendelkezéseket, és gyakran a záróra után kialakuló kaotikus helyzetben is segíteni kell a civilizált befejezést. A zenekarban mindannyian tudjuk, hogy ez egy nehéz műfaj a finomságok, tempólassúlások és még ezer más dolog miatt. Ebbe igazán csak beleszületni lehet, de ezt az utat kell járnunk, mert eddigi sikereinket annak köszönhetjük, hogy többféle zenét is játszunk, élve Viktor adottságaival.

Érdekünk, hogy népünk zenéjét bemutassuk a maga sokszínűségével a világ kultúrpiacán. Őrizzük meg zenénket élő formájában oly módon, hogy a lakosság minél szélesebb rétege megismerhesse és fogyaszthassa (azt). Így ízes mivoltáért újra és újra könnyen találunk vevőt zenei paradicsomunk képviselőire.

A Cifra zenekar bőgőst keres

évente 3-4 hónapra. Légy: erős karú, fülesbagoly, jó sofőr és megbízható. Szeresd a cigányzenét és a sok munkát! Tel: 06-20-392-397

Bankó András: ...vagy nyelvező? - Nyelv.e.l.ő

A két hasonló szerepű képző más-más jelentéstartalomhoz vezet, pedig a tő azonos. Nyelvel, vagyis szájal, felesel, azaz szemtelenkedik az egyik szerint, míg a nyelvező nyelvel lát el valamely tárgyat; kissé furán hat, de nem elképzelhetetlen. Ugyanez a két toldalék gyakorta kapcsolódik hangszervevekhez – épp elég nagy össze-visszaság tapasztalható e téren, mikor melyik hat helyesnek. Ha egy mezősegi bandát veszünk alapul, a primás hegedül és nem hegedúz, viszont a kontrás brácsázik, avagy a brácsás kontrázik, míg a bőgős bőgőzik, mert a bőgöl legfőljebb a bőgsz régies alakja lehet. (Továbbá csellózik, gordonkázik stb.)

A klasszikus hangszereknél mintha nagyobb rend lenne, hisz csembalózik, zongorázik – habár orgonál. Ebből következhet egy olyan szabály, hogy a billentyűs hangszer zik-ezik, a fúvóst kivéve, mert a levegőt hasznosító elezik. Ezt látszik megerősíteni a trombitál, cáfolni a klarinétózik, a furulyázik. A népi hangszerek aztán végképp elbizonytalanítják az embert: a furulyázik mellett helyes – csak kevésbé használatos – a furulyál (múlt időben már egyenrangúan!), és sípol, bár ha tárogatóról lenne szó, én úgy használnám, töröksípózik (vagy megkerülve a kérdést: töröksípon játszik). Még ellentmondásosabb, hogy a dudahasználók (zenész, jobbféle pásztor stb.) muzsikájától nem különül el a hajó, az autó jelzőkürtje, pedig ez lehetne dudázik is – ha már ezek keletkeztek később –, miközben a köcsögdudázik hihetőbb forma, mint a köcsögdudál. S persze teljesen természetes, hogy a macska dorombol, a népi hangszeres dorombozik, itt egyértelmű, hogy a két értelmű tő más-más alakot nyer.

Áttérve a cigány hagyomány zeneszerszámaira, ott három értel-

mű szó is fölbukkanhat, s ez a kanaliz. Elsősorban a levest szokás így enni, a folkban viszont ritmuskíséretre utal (igaz, egy neves dixizzenekar is össze-összeütögeti show-elemként a kanalakat), míg a honvédségi argó a sorkatonák közt elterjedt „büntetést” nevezi így, amikor az áldozat hasát pirosra paskolják a hadtápkészlet 65 (?) mintájú folyadékbeviteli eszközével. A ritmuskíséretben szerepelhet még a ceglédi kanna (aki használja, az kannáz és nem kannál), továbbá a szájbőgőzés is. Ellenben a szólista énekel s a vokál tercel hozzá (mert nincs énekezik, tercezik forma, legfőljebb nótázik, jódlizik), a táncos csapások néha tromfol (csapáz ugyan van, amikor a vadász nyomot követ, de tromfoz még a kártyában sincs), ugyanakkor pontozót jár a székely, amit esetleg zsúri pontoz.

A pengetősök eléggé egy húron pendülnek; gitároznak, mandolinóznak, hárfázik, citerázik, bendzsózik, buzukizik. Abban már bizonytalan vagyok, melyik a helyesebb alak a moldvai „népi lant” esetében; ha a kobzos jelzőre gondolok, jónak tűnik a kobozol, vagy kobzol (így legalább elválnak az eltérő jelentésű elkobozod-elkobozza alakoktól is), de gyakori, hogy a koboz ragozott alakjában a kobza tő kap toldalékot (pl.: idehozza a kobzát), eszerint a kobzázik is helytálló lehet. Érdekes, hogy az egész ritkán használt hangszerekre mindkettő forma áll; az örmény dudukon – szerintem – egyaránt lehet dudukolni és dudukozni, miként a török sazon is lehet sazolni vagy sazozni, csupán ismertebbé kell válnia a hangszereknek ahhoz, hogy a magyar fül meg is értse, mit művel az előadó.

Egészen világosan elválnak viszont, hogy más munkát végez a zeneszerző, s mást a hangszerelő – holott a kettő olykor egyazon személy. Ha lenne hangszerző, aki zeneszerelőre talált volna, az én cikkem is tovább tartott volna.

Kozák József: Haladjunk a korrall!

A folkMAGazin legutóbbi számában olvastam Juhász Katalin cikkét a regölésről. A sok érdekes információt tartalmazó írásban egy helyütt ez olvasható: „A magyar regölés azonban feltehetőleg finnugor eredetű szó, amely nyelvészeink szerint etimológiailag összefügghet a sámánok révülésével, extázisba esésével.” Az óvatos megfogalmazás ellenére (feltehetőleg, összefügghet) hajlamosak vagyunk a fenti állítást tényként elfogadni, holott az a legcsekélyebb mértékben sem bizonyított, és nem egyéb, mint pusztá feltevés.

A regölés népszokását a századforduló finnugor elkötelezettségű nyelvészei erőltették be a finnugor művelődés körébe, élükön Hunfalvy Pállal, aki megszállottja volt a magyarság finnugor származását hirdető (ma már meghaladott) irányzatnak. Természetesnek vette, hogy ha egy népszokás gyökerei a kereszténység felvételének koránál régebbre mutatnak, akkor az csak finnugor eredettel magyarázható. Ez a gondolat máig makacsul felbukkan minden, a témát érintő értekezésben, annak ellenére, hogy a regölés szótöve a reg egyetlen finnugor nyelvben sem ismert!

Lássuk, hogyan okoskodtak a századelő nyelvészei: Kiindulásnak a regösének állandóan visszatérő refrénjét használták:

Rőt ökör régi törvény

haj regő rejtem.

Hunfalvy szerint a rejt szavunk a manysi réj – melegség – névszóval hozható (!) kapcsolatba. E szerint a manysi búbájos a dobot addig veri, „míg elragadtatásba esik, mi a test reszketésével jelenti ki magát, s ekkor azt mondták róla: Tárom réj tänen johts = a Tárom (isten) réje reá jutott.”

Hogy mi köze lehet a rejt (eldug) igének a réj (melegség) név szóhoz, bárki könnyen eldöntheti – semmi.

Ez a probléma nyilván feltűnt Hunfalvy követőinek, így Balázs Jánosnak is, mert ő már azt próbálja elhítenni, hogy rejt szavunk valamikor melegget, melegedést is jelenthetett (ismét egy bizonytalan hat-het), amit azzal próbál bizonygatni, hogy a finn räkki (hőség) a rejttel azonos. Véleménye alátámasztására megemlíti a magyar rekkenő hőség szóösszetételt. Ezzel azonban épp azt bizonyítja, hogy a valóban finnugor rekken szó a mai napig változatlan jelentéssel él nyelvünkben, így nemigen volt alkalma rejtté módosulni. Ha mégis maradunk annál, hogy a rejt szó meleget jelent, akkor hogy lehet, hogy mai nyelvünkben csak eldug jelentéssel ismerjük? Erre is kéznél van a frappáns válasz: „A sámán tűzének füstje melegíti a sámánt, de el is rejti – eltakarja – a többiek elől.” Ezek után, hogy még biztosabb legyen a dolgában, felveti, hogy a tetszhalottakat egyes tájnyelvekben elrejtőzöttnek nevezik. Ezzel nyilván az extázistól ájult sámánra kíván utalni, de éppen saját felépítményét bombázza, hiszen a tetszhalott esetében az elrejtőzött éppen eredeti igei alakjában mutatkozik (az élet rejtőzik, bujkál benne). Halott esetében pedig a meleg, melegedés, pláne rekkenő hőség asszociációja teljes képtelenség. Végül felteszi az i-re a pontot: „rejte” szavunkban a sámán sátrát véli felfedezni, így a regösének „rőt ökör régi törvény” sora szerinte így hangzott az ősfinnugor időkben:

Rejtekem régi törvény

haj regő rejtem.

Nyilván valami csoda jött közbe, hogy csak az egyik rejt alakult át rőt ökörré az évszázadok alatt.

Sebestyén Gyula sem tud elszakadni elődeitől. Ő a rőt, ré, rétt – ökör – szavakban keresi a kapcsolatot a rej, réj, ré tövel. Szerinte a réj (meleg) úgy kapcsolódik ide, hogy a rőt ökör levágott, megsütött ökröt jelent.

Mások szerint a reg igező bővületbe esik jelentésű, és összefügg a rejt, rejtezikkel. (??)

Pais Dezső is igének tartja a reg szótövet – ki tudja milyen forrás alapján – úgy, hogy az alapszó a re békahang ami g- gyakorító járulékot kapott. Utal Szarvas Gáborra, aki szerint „, az igenévi rege (korábban csak jelzőként, voltaképpen a.m. kuruttyolás (karattyolás), brekegés, s innen átvittem: üres, haszontalan fecsegés.”

Pais szerint a reg-nek a XI-XII. században, de később is varázs, varázslat – s képzős formájának regés, – regüs,–regös származékainak varázsos, varázslatos jelentése is lehetett. Ismét egy minden forrást nélkülöző feltevés, amihez hasonlók tömkelegét sorolhatnám fel. Ezeket a hipotéziseket azután addig ismételtgették, míg az 1981

ben kiadott Magyar Néprajzi Lexikonban már ezt látjuk: rejtezés – ré-

vülés.

Ahogy a regölés szó finnugor eredeztetése nem állja meg a helyét, úgy teljesen alaptalan az az ötletszerű feltevés, hogy a regölés a sámánok révülésével, extázisba esésével hozható kapcsolatba. Ha a sámánok tevékenységét és eszközeit összehasonlítjuk a regöléssel kiderül, hogy semmi köztük egymáshoz. (Ajánlatos megtekinteni Hoppál Mihály Sámánok című remek összefoglaló munkáját.) Itt most elég azt az alapvető különbséget említeni, hogy míg a sámán tevékenységére az év bármely időszakában sor kerülhet, addig a regölés évenként ismétlődő, szigorúan naptári időszakhoz kötött esemény.

Figyelemre méltó az a tény is, hogy a magyar regöléssel azonos, vagy akár csak ahhoz hasonló népszokásról finnugor nyelvű népek körében nincs tudomásunk. Aligha vehettük át egy szokás nevét azoktól, akik magát a szokást nem is ismerik!

Talán csak a nyelvészek nem figyeltek föl a reg szótó jelentése és a regölés tartalma közti szembeszökő összefüggésre. A reg ugyanis – véleményem szerint – kezdetet, megújulást jelentő névszó (és nem ige), melynek ragozott alakja a reg elérkezével jelentésű regvel, vagy mai teljes hasonult formában reggel. (Est szavunk ugyanígy alakult át estvel-estve-este.) Az udvarhelyszéki regölők ma is így mondják: elmondom a reget. A reg tehát a kezdet szava, ami nemcsak a nap kezdetére vonatkozik, hanem az év kezdetére is, vagyis a téli napfordulóra. A regölés az új év kezdetének ünnepe, amit a szokás neve is világosan kifejez. A kereszténység felvételével a regölés szokása érthetően háttérbe szorult, kezdő napja (december 26.) azonban így is közel van a téli napfordulóhoz (dec. 21-22.). A téli napforduló az egyik legfontosabb csillagászati esemény. Ettől kezdve hosszabbodnak a nappalok, ami nemcsak az ember számára fontos, de az állatvilág is érzékenyen reagál rá (pl. a szarvasok agancsa erre a jelre kezd növekedni stb.). Valószínű, hogy a természettel szoros kapcsolatban élő őskori ember számára is jelentős esemény volt az év megújulása, így elképzelhetjük, hogy az újév megünneplése ősidőkből származó hagyomány. Sebestyén Gyula a regölésben szereplő bika párhuzamait a sumér-babiloni és egyiptomi bikakultuszokban véli felfedezni, nyilván nem ok nélkül, annak ellenére, hogy a regölés szó finnugor származtatását elfogadja.

Tudomásul kellene már venni, hogy a magyar nyelv finnugor rokonsága nem jelent egyszersmind művelődésbeli rokonságot is. Örvendetes volna, ha a századelő nyelvészeti melléfogásait a jól ismert nyelvújítási túlkapásokhoz hasonlóan a nyelvi csodabogarak gyűjteményébe sorolnánk és nem idézgetnénk azokat kritikátlanul. Dobjuk ki mindazt, amiről megbizonyosodott, hogy nem korszerű, hogy használhatatlan, hogy eljárt fölötté az idő. Haladjunk a korrall!

A Belvárosi Ifjúsági Ház programjai

(Budapest V., Molnár u. 9. Tel.: 117-5928)

Néptáncanfolyamok

Szerdán 18.30-21.30-ig Székelyföldi táncok tanítása. Oktatók: Pál Mihály és Redő Júlia.

Csütörtökön 18.30-21.30-ig Kalotaszegi táncok tanítása. Oktatók: Lévai Péter és Redő Júlia

„Legényes” tanfolyam

Szombaton 17.00-18.30-ig Fábíán Éva vezetésével

Kalamajka táncház

Minden szombaton 17.00-02.00-ig 19 órától: Küküllő menti táncok tanítása

A 23 órától működő folkkocsmánkban hetente változik a házigazda zenekar

Lemezkritikák - (Szerényi Béla: Új élő népzene '97 CD - Lemezkritikának álcázott kedvcsináló, egyáltalán nem elfogulatlanul)

Az Új Élő Népzene lemezzel igazi újdonságot és – meg merem kockáztatni – népzenei csemegét vásárolhat a Nagyerdemű.

Újdonság ez a lemez, bár hasonló gyűjtemény évről évre megjelenik „Táncháztalálkozó” címmel. Ráadásul – kicsi a világ – a két lemez „agytrösztjeit” ugyanazon épületben, a Corvin téren, ugyanazon folyosón csupán néhány ajtó választja el egymástól. A Táncháztalálkozó-lemezt a Magyar Művelődési Intézet jegyzi, az Új Élő Népzene antológiához a Táncház Egyesület adta a nevét. Más ez a lemez, bár szerkesztettsége hasonló elvekre épül. Pályázat útján, szigorú zsűri rostáján átfutva lehet megszerezni a megszólalás lehetőségét, előadóként egy szám erejéig. Ugyancsak nehéz helyzetben lehetett a zsűri! Mind a 112 pályázatot külön-külön végighallgatták és megtették egyéni javaslataikat. Dicsérendő gyorsasággal és példás következetességgel bíráltak. A feldolgozásokkal szemben az autentikus megszólalást részesítették előnyben. Az elbírált és megfelelőnek ítélt számok nem hogy egy, de két CD-re is alig fértek! Ezért a tavaszi, túlnyomóan magyar anyagot tartalmazó lemezt ősszel a jórészt nemzetiségi zenéket felvonultató antológia követi.

Csemege ez a lemez, mert bár 21 teljesen különálló produkciót hallunk, mégis az anyag egésze meglepően homogén, egységes. Ez az egységes megszólalás teszi folyamatosan hallgathatóvá. Már első hallásra világos a szerkesztés logikája, mely nagy vonalakban a népzenei dialektusok szerint, illetve az ősbibb bourdon hangszeres, vokális zenéktől az újabbnak számító vonós zenekarok felé halad. (Természetesen külön kezelve a sarkalatos pontokat: A, B oldal nyitó- és zárószámok – kazetta esetében.)

Az embernek az az érzése, hogy itt egyetlen zenekar jól átgondolt, megtervezett lemezét hallja, pedig erről szó sincs. Van azonban egy következetesen véghezvitt remek szerkesztő-rendezői gondolat. Mit kerteljek, bevallom, szerintem Havasréti Pál kiváló munkát végzett. Nemkülönben a Főnix stúdió nagyszerű hangmérnöke, Jánossy Béla. Biztos vagyok benne, hogy Palcsi és Béla duója olyan légkört teremtett, hogy az esetleg stúdióhoz nem szokott zenészek is villámgyorsan belezórtak a munkába, és hiszem, hogy mindenkiből a maximumot tudták előcsalogatni. A lemez mindenképp ezt bizonyítja.

Az Új Élő Népzene '97 CD legfőbb erénye tehát az egységesség, hangzásban, megszólalásban, szerkesztésben van. Pedig mekkora, szinte áthidalhatatlan távolságok jellemzik az anyagot! A népdalköröktől az énekes szolistákig, a hangszerszólóktól a vonószene-karokig, a népzene szakos főiskolásoktól a soklemezes táncházas zenekarokig, az adatközlőktől a városi koncertmuzikusokig.

Óriásiak a térbeli távolságok: az USA-tól Csíkszeredáig. A generációs különbségek: a tizenéves tiniktől a hetvenes nagymamáig, és mégis, mégis egységesek, mert a zenei rendező és a hangmérnök elhitei velünk; egységesek, mert a zsűri kiválasztotta őket; egységesek, mert jók.

Az Új Élő Népzene '97 CD tavaszi albumának vázát a vonós zenekarok adják. Az A.1-es nyitószám a nagykanizsai Bojtár együttes palatkái sűrű magyarja. Jó együtt hallani a kiváló zenész testvérpárt: Vizeli Józsefet és a vendégművészként megszólaló Tékás Vizeli Balázst.

Erős kezdés után az ember izgatottan várja folytatást. És az izgalom nem marad el: egyfelől teljesen eltűnnek a vonós zenekarok az A. oldal egészéről, másfelől – és most tartsanak nyugodtan elfogultnak – gazdagon megszólal a régies bourdon hangzásvilág a

duda, tekerő és gardon képében.

Itt van például Tobak Ferenc Amerikából (A. 3.), szigetközi „ördögűboló” dudanótákkal. Aki nem tudná, Tobak Feri régi őstáncházas, ősdudakészítő, aki jó néhány éve az USA-ban él. És dudál. (Értsd: készít, és muzsikál). Isten tartsa meg jó szokását!

Azután van tekerőmuzika is (A. 8.). A zenei rendező, Havasréti Pál szólózik személyesen. Meg voltam róla győződve, hogy dél-alföldi oláhosban már nem lehet újat hozni. Ez a kiskunhalasi anyag azonban megváltoztatta a véleményemet. Egyszerűen frenetikus. A kezdő hallgató dallam régies szentesi díszítéseiről nem is beszélve. A hangszerszólóknak ezzel még nincs vége. Az A oldal 5. száma al-dunai székely dalokat rejt. Varga Attila szabadkai zenész furulyál. Az utóbbi idők – mellesleg méltán népszerű – gyimesi-moldvai furulya dömpingje után jó ezt hallgatni.

És a további kuriózumok: az adatközlő zenekarok. Boldog lehet a csíkszeredai Hargita Állami Székely Népi Együttes, hogy adatközlők muzsikálnak nekik. A Garados zenekar felcsíki zenéje szinte gyűjtésként hat.

De a legnagyobb meglepetést számomra a népdalkörök okozták. A táncházmozgalomban (is) sokan vannak, akik nem szimpatizálnak ezzel a műfajjal. Nekik ajánlom az A. 4-es csallóközkürti és az A. 7-es fedemesi összeállítást. A fedemesi asszonyok csodálatos, ünnepélyes, elemi erővel ható, páratlanul szépen díszített dalai nagyon mély benyomást tettek rám. Tudom, hogy idős koruk miatt már nem nagyon akarták vállalni ezt a felvételt, de CD-n még nem szerepeltek, így ezzel akarnak búcsúzni. Kérve kérem őket, ne akarjanak még búcsúzni, ne hagyják abba!

A kazetta B oldala túlnyomóan a vonós zenekaroké és egyértelműen a fiatal, városi zenészeké.

A kulcsfontosságú B. I-es helyen a Méta együttes kapott helyet. Természetesen. Évek óta megszokott nívós muzsikájuknak itt a helye. Bonchidai román számuk igazi sligtérszám. A B oldal közepén két énekes anyag következik egymás után. Az első, Berecz András. Mit mondjak mást, bensőséges. Szinte le tehet közékük ülni. A cimbalmos, a hegedős és az énekes közé. És e szám után még egy énekes, Tárnoki Beatrix következik, kobozzal kíséri magamagát. Nyilvánvaló, hogy míg az A. oldalon a szóló hangszerek brillíroztak, addig itt az énekeseké a főszerep. Bea rendkívül kimunkált díszítéstechnikáját, tiszta intonációját kár dicsérni. Hallgatni kell.

És ha már az énekeseknél tartunk, az utolsó előtti szám egy püspökladányi cigány keserves, Csöke Renáta előadásában. Ő a lemez egyetlen, valódi nemzetiségi előadója. Nyilvánvalóan a szerkesztő Havasréti Pál ezzel is fel akarja hívni a figyelmet a folytatásra, az őszi, túlnyomórészt nemzetiségi CD-re.

És ugyanehhez a gondolathoz kapcsolódik a kecskeméti Csík zenekar zárószáma, egy erdőszombattelki szász muzsika.

Mindenki érezheti – folytatása következik... Várjuk!

De addig is, őszinte jó szívvel ajánlom minden érdeklődőnek az Új Élő Népzene '97 tavaszi albumát.

Szerkesztő-rendező: Havasréti Pál

A felvétel a Főnix Stúdióban készült

Hangmérnök: Jánossy Béla

Gyártás, sokszorosítás: Kiss Ferenc – Etnofon

Grafikus: Klebercz Gábor

Angol fordítás: Sue Foy

Kiadja a FOLK-MŰHELY Alkotó Közösség (Táncház Egyesület)

Bankó András: A kicsik kedvére

Szinte egyszerre jelentette meg Szvorák Katalin: Aranyoslábú iglice, illetve az Egyszólam együttes: Seregélytánc című gyermekkazettáját. Mindkettőn szerepelnek is a kicsinyek, az előbbin szentendrei népdaltagozatos növendékek s még néhányan, az utóbbin a családi-baráti kör apróságai, valamint a bartókos gyermekcsoport. Mindkettőn káprázatos a műfaji gazdagság (szokásénektől a gyermekjátékokon át a tánczenéig) bár mindenképp kiemelkedő, ahogy Berecz István mesél (alma meg a fája), Krisztus Urunk seregély-fegyelmző muzsikájáról.

Különbség leginkább a megszólaltatás módjában van. Az Egyszólam kimunkált autentikussága (akár gyerek, akár felnőtt közönségről van szó) most is élmény, viszont a másik kazettán Kiss Ferenc Derűlátó földolgozásai olykor egyenetlenek (s mindenképp óvakodnék az efféle címadástól: „Tulipános kölyökmetál”). Ha föl is merül dezsávü-érzés Szvorák Katalin műsora kapcsán („Iglíce szívem” címmel jelent már meg lemeze 1989-ben), azért az kiderül most, hogy az iglice nemcsak madár, virág is. Az Egyszólam némi kárpótlást kínál: az előző, „Fa szülte ágát” című összeállításáról lemaradtak közül pár dal fölcsendül a gyermekajkakon.

S megint csak közös, hogy mindkét kazetta az előadók saját kiadásában bukott napvilágra – miközben a földkerekség bármely más táján jó üzletnek számít a gyerekportéka forgalmazása (nagy példányszám, határozott kereslet), addig itthon a népzene terén erről szó sem lehet, elsőbbségadás kötelező a paprita- szerű kaszálogépeknek!

Bankó András: Rendszerlátó

Már kapható Molnár V. József legújabb, Világ- virág című könyve, amelyben összefoglalja fölismeréseit s ismerteti azt a rendszerelő elvet, amely „az egymástól térben és időben távol keletkezett motívumok rendszerét, rokonságát és általános jelentéstartalmát igazolja.” A szerző szerint valószínű, „hogymással szervesen összefüggő külső és belső kényszer alapozta, alakította a műveltséget: a megmaradás és a megismerés gyönyörű kényszere, valamint az észlelés és a gondolkodás – az ember Teremtőjétől kapott adottságai.” A könyv több mint 1000 ábrával és képpel 1.600,- Ft-os áron megrendelhető (s róla bővebb információ kapható) az Örökség Alapítványnál.

Bankó András: Antológia

Ezúttal 4 CD-a jelentette meg az EMI-QUINT Bari Károly cigány népzenei gyűjtését. Az antológia összidőtartama közel 5 óra, több mint 140 dallamot (dalt, pergetést stb.) tartalmaz. Korábbi válogatása 1991-ben jelent meg a QUINT kiadásában, az adatközlők közül néhányan meg is egyeznek (pl. Kolompár Péter, Kiskunmajsa; Székely Edit, Csácsbozsók; Jakab Lajos, Kalocsa stb.), bár e mostani válogatás lényegesen bővebb, átfogóbb. Míg a korábbi magyarországi és erdélyi cigány dalokat ígért, addig ez az antológia hazánk s egész Románia területéről hoz dallampéldákat (Nagyváradtól Gyimesközéplekig s Bákó környékéig), legalább tízféle cigány nyelvjárásból. (A gyűjtőnek sikerült még vándorló cigányokat is mikrofonvégre kapni.) A tiszteletreméltó vállalkozást több alapítvány támogatta, habár a „piac átrendeződését” ez se nagyon enyhítheti: a '91-es korong még cigány, román és magyar kísérszöveggel jelent meg, e '96os gyűjtemény csak angolul és „romául”.

Bankó András: Rakonca - hattyúdál?

A tehetséges győri zenekar „Csak úgy a régiékből” címmel jelentette meg best of Rakonca típusú válogatását. Az természetes, hogy a kisalföldi hagyomány élénk színekben pompázik a kazettán, de Erdély számos tájegysége (Kalotaszeg, Szék) s az itthoni nemzetiségi területek is szóhoz-dalhoz jutnak. Ha emlékezetem nem csal, ez a 4-8 tagú zenekar pár éve még a Ghymessel egy időben ünnepelte 10 éves fennállását, külföldön is szép sikereket ért el, most mégis az a hír járja: fölcszlott. Eszerint ki kell bírni „Rakoncátlanul” az első igazi folkos búcsúkoncertig.

Hajdú Tamás: Régi mesterségek - Paszomány, sújtás, vitézkötés, zsinór - (a gombkötő és paszományos mesterség)

A XVI-XVII. században török hatásra kialakuló nemzeti viseletünk leginkább magyarnak tartott díszítményei a különféle zsinórozások. Részben közvetlenül feltalálóiktól, az oszmán törököktől, részben nyugat-európai közvetítéssel vettük át a zsinórgombolót. Először a dolmány, a mente elejének összefogására használták a változatos mustrákkal szövött széles szalagokat, a paszományokat és a keskenyebb kézzel vert zsinórokat. A ruha bal oldalán hurkot képeztek ki belőlük, ez volt az ún. gombház, majd ebbe a hurokba akasztották a ruha másik oldalára varrott fémből öntött, vagy fém- ill. textil-szalakból kötött gombokat. A szimmetria kedvéért a gomb alá is a gombházzal megegyező mintájú zsinór került, az ún. gombszár. A szabadon függő zsinórvégeket művészienc megcifrázott díszcsomókban, az ún. vitézkötésekben dolgozták el. Ezek később a ruha alakjának változtatásával fokozatosan rákerültek annak ujjaira, hátára, a dolmányok rövidülését követően láthatóvá váló nadrágok combrészére, a fejfedők zsinórzatának, ill. a mentekötők szabadon függő végeire. Ezeket a zsinórdíszeket a kezdetben külön céhet alkotó gombkötők és paszományosok készítették. A „német gombkötők” -nek is nevezett paszományosok szövészekén szőtték a széles díszítoszalagokat, a paszományokat, míg a legmagyarabbnak tartott gombkötő szakma képviselői fém-, selyem-, és egyéb textilszalakból kötötték a nevüket is adó díszgombokat, verték a különféle zsinórokat és fonták belőle a vitézkötéseket. A „magyar ruha” múlt századi elhagyásával megkezdődött a két szakma napjainkig tartó lassú haldoklása, pedig a zsinórdísz nem csak a történelmi viseleteken alkalmazható ékítmény. Látványos, szép, sajátos jelleget adó dísz mind a férfi, mind a női télikabátoknak, a kosztümöknek, a boleróknak, a ruha anyagával színében is harmonizáló modem változata.

Paula A. White: Mérai asszonyok

Table of contents

Page 3

Botolós

Banko András' short story takes us into rehearsals and then a party of a city folk dance ensemble.

Page 4

Folksinger, Buday Ilona, was born in Győr County in Hungary in 1951. Already in elementary school, her teachers recognized her talent for singing and she was performing in national talent competitions as early as 1968. In recognition of her dedication to traditional folksong and her work teaching singing, she was awarded the Magyar Örökség Díj (Hungarian Heritage Award) in December, 1996. By Kobzos Kiss Tamás

Pages 5-7

Szalay Zoltán writes about the dance music of the area in and around Magyarpalatka, Mezőség, Transylvania. A technical article describing the traditional dance music from this area. He ends by saying that the slower the tempo of the dance type, the more likelihood that the origin of the music is a vocal form. The fastest dance music being strictly instrumental form.

Page 8

Interview with Potta Géza, Gypsy primás from Abaujszina, a Hungarian village in Eastern Slovakia (so-called, Felvidék). He started learning to play at age six, from his father who was also a primás. Here he describes playing for birthdays, christenings, weddings and at dances. He talks about playing the „kitchen dance”, special tunes for shepherds, „colt csárdás”, waltzes, and csárdás. He still plays regularly at both Hungarian and Slovak events. By K. Tóth László

Page 8

Molnár László is a Hungarian primás from Rimaszombat, Gömör County, Slovakia. This traditional lead fiddler was born in 1921 and still plays regularly in Gömör County with an 8 member band. He performed in Budapest at the Felvidéki Ball at Almágy tér Cultural Center in the fall of 1996. Interview by K. Tóth László.

Pages 11-22

Information, news, announcements

Page 11

In Kiskunhalas on November 30, 1996, the talented 20 year old, Bakó Katalin, held a solo evening of folksong, poetry and readings of famous writers' works. Report by Mrs. Faddi István.

Pages 14-15

XVI. National Dance House Festival and Market. Programs, organizing staff, producers, participants

Pages 16-17

Táncház-es and folk clubs

Pages 18-19

VIII. Országos Szezonnyitó Táncházi Multság
1997. szeptember 13. Almágy téri Szabadidőközpont

Music, dance and handicraft summer camps

Page 22

When doing fieldwork, musician and researcher, Juhász Zoltán, always asks his informants how and when they learned to play. Inevitably, the answer is always that the person grew up in a household surrounded by music and musicians. Also that a musician doesn't play a tune until he knows it from beginning to end in his head first.

Zoltán recommends that the traditional way of learning music shouldn't be overlooked as possibly the most effective mode of passing on music to our children. by Juhász Zoltán

Page 22

Traditional flute player, Legedi László István and singer, Bálint Erzsébet, both from the Hungarian village of Klézse in Romanian Moldavia, were in Budapest in January for the Csángó Ball held at Almágy Tér Cultural Center. During their stay in Budapest, Etnofon Studios held recording sessions with them, recording some 80 tunes. A recording from these sessions will be released in late March 97. A radio program also recorded when they were here in Budapest, will be broadcast on March 22. By Balogh Sándor

Pages 23-24

What is Dance?

A collection of writings about dance. Excerpts of historical references, poetry, and a description of the life of Dienes Valéria, Hungarian dancer, philosopher and movement theorist who lived from 1879 to 1978. Selected by Koczpek Irén

Page 25

Bartha Z. Ágoston of Budapest, musician in the Cifra Ensemble, describes how, over the years, playing outside of Hungary and also his friendship and work with the band's primás, Szabó Viktor (traditional musician originally from the Transylvanian village of Mezőkölpény now residing in Budapest), has gradually changed his perspective on the music he plays. Stepping beyond insistence on playing only tunes which fit a certain definition of authentic, he stresses the importance of playing good music, that means playing well together with his colleagues, and being flexible enough to perhaps play other kinds of tunes which a situation may call for.

Page 26

Another masterpiece of Hungarian szójáték (playing with words). Bankó András; musing on Hungarian language and music.

Page 27

Kozák József writes about the possible origin of the word regölés (a New Year's custom). After examining various possibilities which would connect this word to finnugor origins (for example drawing a connection to the trance which the shaman falls into, or with the word for warmth, or with the word which means to cover, or hide); he tells us his theory that regölés, comes instead from the word (not of finnugor origin) which means beginning, of for example, the new year. With this argument, Kozák emphasizes that research in this area should look for the most logical explanation instead of always trying only to draw connections to finnugor origins.

Sue Foy

XI. Mesterségek Ünnepe Budapest
1997. augusztus 19-20-21. Vendég ország: Mexikó

A Szabadtéri Néprajzi Múzeum (Szentendre) hagyományörző programjai és bemutatói

Március 30. Húsvétvasárnap
Március 31. Húsvéthétfő
Április 13. Ifjú kézművesek bemutatkozása
Április 20. Szent György-nap
Május 4. Szent Flórián-nap
Május 17-18-19. Pünkösdi sokadalom
Május 25. Gyermeknap
Június 8. Tóavató
Június 10-13 és 15. Duna Karnevál
Június 22. Szent Iván-nap
Július 6. Fűben-fában orvosság
A népi gyógyászat napja
Július 20. Nemzetiségi nap
Augusztus 3. Kézművesbemutatók
Augusztus 20. Aratóünnep
Szeptember 6-7. Borünnep
Szeptember 14. Kender és lenmunkák
Szeptember 28. Szent Mihály napja
Október 5. Szüret
Október 19. Évadzáró

A szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum részlete

Juhász Katalin: Kossuth Lajos a magyar nép hagyományai-
ban - Történelmünk tükröződése a folklórban III.

Ha végigtekintünk a történeti tárgyú folklóralkotások (népköltészet és tárgyalgó népművészeti) összességén, azt láthatjuk, hogy az annál gazdagabb, minél közelebb esik időben a benne megörökített történelmi esemény. Ez az oka, hogy az 1848-49-es forradalom és szabadságharc folklórja szinte kimeríthetetlenül gazdag. Ezután már csupán egy esemény, az első világháború az, amely még hatással lehetett a népköltészetre, népművészetre, hiszen ezt követően már a hagyományos paraszti kultúra globális hanyatlásának, szétesésének lehetünk tanúi. (Épp a folklorizmus az az irányzat, amelynek képviselői –köztük a „táncházások” – az utolsó pillanatokban próbálnak valamit átmenteni ebből az utódok számára)

Érdekes és tanulságos, hogy bár a szabadságharc folklórja köztudottan folyamatosan elevenen élt, gyűjtésével (talán éppen ezért?) az 1948-49-es országos kiterjedésű központilag szervezett akcióig csak néhányan foglalkoztak. Közülük mindenképpen meg kell említenünk Kálmány Lajost, aki a Dél-Alföldön gyűjtött a múlt század végén és századunk elején, s akinek kéziratgyűjtéséből csak a történeti énekek és katonadalok egy vaskos kötetet töltöttek meg. Talán érdemes itt néhány ezzel kapcsolatos ma is megszívlelendő gondolatát felidézni:

A nép költésébe szövi mind azt, ami őt érdekli: dalol, mesél róla, de érintetlenül nem hagyja. Azt állítani, hogy a magyart hazája sorsa nem érdekli, nem lehet, sőt, ha a népköltésébe beletekintünk, azt látjuk, hogy nagyon is kiválólag érdekli: megéneklé csatáit, dalában megsiratja elesett bajtársait s mi több: dalt zeng „azoknak sorsáról, kik arra vannak híva,

hogy védjék a hazát...” Nem a népköltés itt az elítélendő, hanem mi, kik nyomtalanul hagyjuk elenyészni az ily’ dalokat s amink van, azt sem tudjuk felhasználni. (...)

Áld vagy átkoz, dicsér vagy gyaláz a nép, rettenthetetlenül teszi. Felmagasztalja az előtte kedves embereket, leteszi azt, kit megvet...Az ily szívből jövő dalok keletkezésük korára vallanak. A történetírónak tehát katonák és hazafiúi dalainkat kell tekintenie, ha a népek valamely korról szóló ítéletét akarja megismerni.

A már említett országos gyűjtőakció eredményeképpen 430 faluból több, mint 50 000 adat gyűlt össze: dalok, mesék, mondászerű történetek, az emlékezés néhány mondatos töredékei. Ezt a hatalmas anyagot áttekintve megállapíthatjuk, hogy sok benne az állandó elem, hasonló a mintegy 100 éven át megőrzött eszmei mondanivaló. A 48-as folklór központi figurája Kossuth Lajos, akinek alakja nemsokára egészen mitikussá fog válni a nép költészetében, miként Rákóczi alakja; mert e bujdosó nagy fejedelmén kívül senkihez nem tanúsított népünk oly gyermekies, szeretetteljes ragaszkodást, mint Kossuth-hoz – írja Haraszi Gyula. Talán nem véletlen, hogy a 48-as folklór legnépszerűbb darabjának, a Kossuth-nótának a dallama már a Rákóczi szabadságharc idején ismert volt és akkor is hazafias tartalmú szöveggel:

„Szaladj kurutz, jön a német
Lásd, mely okos, tudós féreg.
Hidd el, ha elér, majd megcsap,
Félre bogozott hajadba kap,
Nyalka kurutz!”

Ugyanezt a dallamot 1810 táján a napóleoni háborúk idején verbunkos szöveggel, később a 18. századtól már ismert szövegformulákat tartalmazó lírai szerelmes szöveggel énekeltek. Ebből alakult ki a Kossuth-nóta egyik legnépszerűbb versszaka a következőképpen:

Esik eső karikára
Barna legény kalapjára.
Valahány csepp esik rája,
Annyi csókot kap szájára,
Szívem, galambom!
Esik eső karikára
Kossuth Lajos kalapjára.
Valahány csepp esik rája,
Annyi áldás szálljon rája,
Éljen a haza!

A Bajza szerkesztette Hírlap 1848 december 17-én a Kossuth-nóta egy másik igen népszerű versszakának a következő változatát közölte (egyébként az országos gyűjtésben csak ennek az egy dalnak több mint 100 szövegváltozata került elő):

Kossuth Lajos azt izente,
Nincsen elég regimentje.
Ha még egyszer azt izeni,
Mindnyájunknak el kell menni.

Csefkó Gyula bizonyította, hogy a kiemelt sorok szintén jóval korábbi keletkezésű szövegformulák lehetnek, mert a hadba hívásnak a 16. században kialakult magyar módjára

utalnak, amely Kossuth korában már nem volt szokásban. E régi hadi hagyomány szerint a nemesi hadak háborúba szólítása két üzenettel történt és a katonák csak a második hadba hívással voltak kötelesek megjelenni a gyülekezőtáborban. Egyébként régi magyar szokás szerint a vendégségbe híváskor is csak a kétszeri hívást szabad komolyan venni!

A szabadságharc ideje alatt és még utána is számtalan „népi” és „félnépi” Kossuth-dal született. Néhánynak a szerzőjét is ismerjük, azonban a hagyományozódás folyamatában ezek is gyorsan folklorizálódtak, változataik képződtek. Egy izgalmas pillanat tanúi lehetünk tehát e dalok tanulmányozása kapcsán: a folklóralkotások születése pillanatának. A költemények maguk mindig egyéni alkotások, azonban legtöbbször eleve olyan költői eszközöket, kifejezőmódot, régóta ismert formulákat, motívumokat tartalmaznak, amelyek a népköltéssel rokonságban állnak. Másrészt e költemények a nép számára egyfajta javaslatként léteztek. A sok éneklés folyamán az eredeti szövegből fokozatosan kimaradtak azok a részek, amelyek a ritmust döcögőssé, vagy nehézkessé tették, s a túl konkrét mondanivalót hordozó motívumok más népdalokból már ismerős, a valóságot általánosabban, sűrítettebben megfogalmazó motívumokra cserélődtek ki. Példaként először idézzünk fel egy olyan szöveget, amely épp csak elindult a folklorizálódás felé:

Kossuth, Klapka és Türr;
Mind be fognak jönni.
Sereg is jön velük
Húsz-harmincz ezeryi.
Éljen Garibaldi!

Türr; Kossuth és Klapka,
Mért nem jöttök haza?
Hisz' úgy vár a nemzet:
Számol minden perezet,
Hozzátok el Perczelt!
(Kálmány Lajos dél-alföldi gyűjtéséből)

A következő példák már rengeteg változatban, az egész nyelvterületen elterjedtek, s jóval közelebb állnak a népköltéshez:

Szeged alatt elkészült a vasút,
Azon sétál Garibaldi, Kossuth.
Mellette viszik az akasztófát,
Kire felakasztják Ferenc Jóskát

Megérett a meggy,
Két fán termett egy.
Elunja a magyar várni,
Még eljön a Galabárdi.

Megérett a meggy,
Két fán termett egy.
Elszáradt a szőlő szára,
Fut a német nemsokára

Kossuth lova megérdemli a zabot,

Kétszer került meg Magyarországot.
Még harmadszor is megkerülte volna,
Őfölsége, Ferenc Jóska,
ha huncut nem lett volna!
(Ormánság, Olsvai Imre gy.)

Ennek egy dél-alföldi változata:
Kosút lova mögérdemli a zabot:
Háromszor futotta mög az országot.
Verje mög a három Isten Görgejit,
Mé' rakatta lé a magyar fegyverit.
(Kálmány L. gy.)

A 48-as események, illetve Kossuth alakja nemcsak a népdalokban, hanem a prózai műfajokban, mesékben, mondákban, közmondásokban, szólásokban is megjelenik. Gyakran a Rákócziáról, de méginkább Mátyás királyról szóló történetekbe helyettesítik be előszeretettel az alakját. Akármelyik műfajról legyen is szó, Kossuth mindig felmagasztalt nemzeti hősként jelenik meg benne, aki a „rabiga” alól a magyar népet felszabadította, s aki nemzeti függetlenségünkért harcolt. Gyakori motívum az emigrációból való visszavárás, az igazságosító hősként való ábrázolás. A Kossuth ábrázolások és egyéb hazafias szimbólumok a népművészetben is megjelentek: a legkülönbözőbb tárgyakon találkozhatunk velük: pásztorfaragásokon, kerámiákon, bútorokon, textíliákon. Végezetül idézzünk fel egy nem szokványos Kossuth-történetet, amelyet egy amerikai gyomai mesél:

Kossuth, mint ügyvéd volt. Nagy ember. Nagyon tisztelte a nép Amerikában. Beszéltem olyan emberrel, aki még 1859-ben ment ki: Semsey István emigráns. Kossuth tisztán beszélt a néphez, mikor átment Nevijorkba, vagy hol, beszélt a néphez. Ott még azelőtt rabszolgákat is tartottak. Akkor egy nagyobb amerikai úr jött hallgatni Kossuth beszédét és négy-öt rabszolga néger húzta a kocsiját. Kossuth persze ezt látta és azt mondta: „Látjátok, miért csináltok ilyet, ha a bőrük fekete is, csak olyan emberek, mint mi.” Úgyhogy felszabadította a feketéket ottan. Minden feketének a lakásában ott van Kossuth képe. Jobban tisztelik, mint mi.

Kálmány Lajos népköltési hagyatéka I. Történeti énekek és katonadalok. (Szerk.: Dégh Linda, Katona Imre és Péter László) Budapest 1952.

Rajz: Vass Katalin - Kossuth és Petőfi - Bottöredék díszítése (Néprajzi Múzeum)